

M LADIK

DRUŽINSKI LIST

++

XVII

9

1937

STV

ASTIN

VSEBINA SEPTEMBRSKE ŠTEVILKE

LEPA POLJANA Živa plamenica (Mara Husova) // Romanca o zlati roži (Franc Frece) // Iz ni-
žav in težav (Ivan Zorec) // Pri Samarijanih (dr. Andrej Snoj) // Otrok (Viktor Smolej) ★ PESMI Pismo;
Tvoja slika (France Novšak) // Večerna pesem (Vid Škrjanc) // Cvet v jeseni (Vinko Beličič) // Zadnja
ura (Janko Samec) // Otožnost (Emanuel Kolman) ★ PISANA TRATA Družba v gorah (Ivan Bučer) // Teža
našega telesa in stradanje (Franc Pengov) // Slovensko narodno blago (Vinko Möderndorfer) // Vraže, prazne
vere in prilike v slovenskih pregovorih (I. Šašelj) // Stara umetnost na Slovaškem (dr. Tine Debeljak) // Nove
knjige ★ DOM IN DRUŽINA Šola se začneja (dr. B. Dragaš) // Ovoj za družinski molitvenik (E. Skalicky)
Kuharica (M. R.) ★ ZABAVA IN ŠALA Čarodejeva delavnica; Anekdote; Uganke in mreže ★ SLIKE Jules
A. Muenier: Dva popotna // Rudolf Alt: Pri Dubrovniku // Ecce homo, Bardjejev; Križanje, Košice; Pietà
iz Šibija // Janošik s tovariši; Dve kmečki palici; Slovaški vrč // Lesorez: Gospa Sveta // K članku Pri Sa-
marijanih: Samarijanski duhovnik in samarijanske Mozesove knjige; Samarijanski duhovniki na Garizimu
o veliki noči; Samarijanski veliki duhovnik s sinovoma in vnukom; V samarijanski sinagogi // Fotografije
(Fr. Krašovec): Na sejmu; Njeno veselje // Pisateljica Mara Husova

KROJNA PRILOGA Pripombe o ročnem delu na prilogi št. 9; Nekaj za lepoto; Nekaj o perilu; Pomoč
proti komarjem in drugemu mrčesu; Neznane zdravilne moči v zelenjavi; Tudi časopisni papir se dá
porabiti // Dvoje skupin o letošnji ženski modi: kvačkani puloverji; jesenska moda površnikov

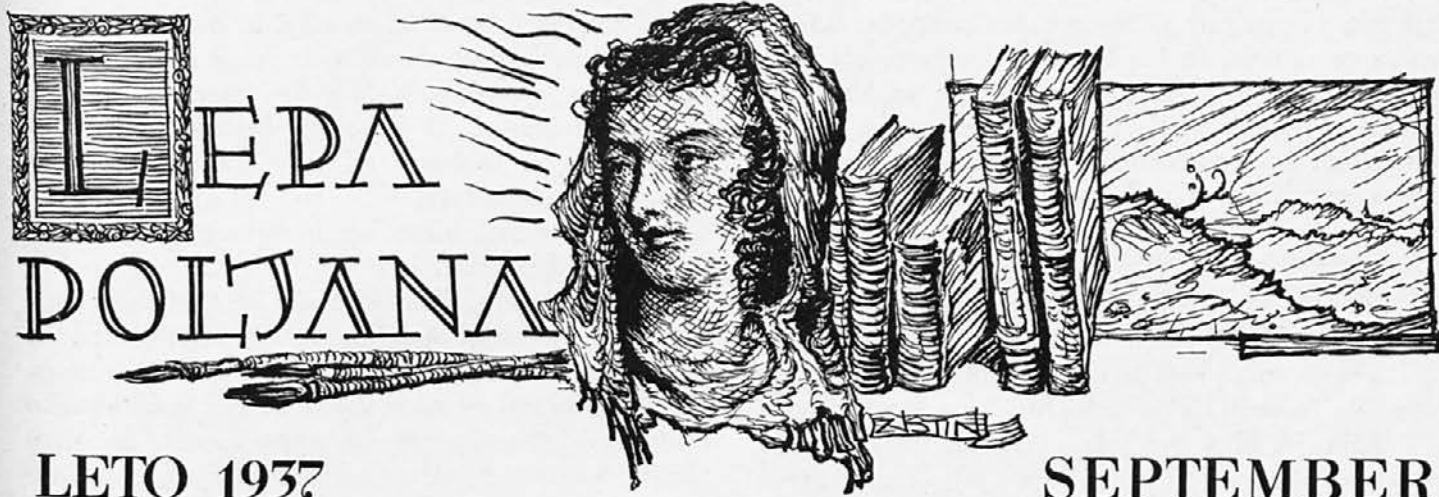
DOBILI SMO V OCENO

Cerkveno slikarstvo med Slovenci. I. Srednji vek. Spi-
sal spomeniški konservator France Stelè. Mohorjeva
knjižnica 93. Založila Družba sv. Mohorja v Celju
1937 ★ Salezijanske knjižice: Ministranti, Protikomu-
nistični katekizem, Sv. Rok.

UREDNIŠTVO publikacij Družbe sv. Mohorja in
Mladike se je preselilo iz Kolezijske ulice na Po-
ljansko cesto 28 (Marijanišče). Prosimo, pošiljajte
odslej vse dopise na novi naslov našega urednika.

MLADIKA se tiska v Celju in izhaja točno prvega dne vsakega meseca ★ NAROČNINA za Mladiko je
letno din 84.—, s krojno prilogo vred din 100.—. Da uprava ustreže najširšim slojem, sprejema naročnino
tudi polletno (din 42.—) in četrletno (din 21.—). V INOZEMSTVU pa stane din 100.—, s krojno prilogo
din 116.—; v Ameriki dol. 2.—, s krojno prilogo dol. 2.40 ★ ČEKOVNI RAČUN imamo za Jugoslavijo
v Ljubljani št. 11.412 Družba sv. Mohorja, Celje, za Italijo v Trstu št. 11/1675, za Avstrijo na Dunaju D 160.150.

NAROČNINO IN REKLAMACIJE je pošiljati na naslov: UPRAVA MLADIKE V CELJU. Reklamirati se
more vsakikrat le zadnja številka ★ ROKOPISI naj se pošiljajo na naslov: dr. Jože Pogačnik, tehnični urednik
publikacij Družbe sv. Mohorja, Ljubljana, Kolezijska 1, telefon 31-91 ★ UGANKARSKO GRADIVO spre-
jema Janko Moder v Dolu pri Ljubljani. Na isti naslov je pošiljati tudi rešitve ugank ★ IZDAJA Družba
sv. Mohorja (dr. Franc Kotnik) v Celju. Za uredništvo: Fran Milavec, Celje. Tiska Mohorjeva tiskarna,
registrirana zadruga z omejeno zavezo, v Celju (Fran Milavec, Celje)

ŽIVA PLAMENICA

Mara Husova

17.

Kasno v noč je prispela Zala v Ljubljano. Zato-
topljenjena v svoje misli je odšla takoj k teti.

»Hvala Bogu, da si le prišla! Že od jutra te čaka pri nas moževa brzojavka. Kje pa si se mudila?« jo je vprašala teta.

»Obiski!« je kratko odgovorila Zala in segla po brzojavki.

»Kaj pa je?« je v strahu pozvedovala teta.

»Oh, nič posebnega. Miro je prestavljen pa me kliče nazaj, da mu pripravim vse za na pot.«

»Se koj vrneš?«

»Ne gori morje. Odpočiti se moram! Jutri zvečer pa odpotujem. — Oh, kakšna škoda«, je bilo iz srca žal mladi ženi.

»Smola, zares!« je sočustvovala teta in hitela, da postreže nečakinji.

»Tako je uradniško življenje. Komaj sta do-
bro leto skupaj, pa vas že trgajo narazen. Žalostno je; uboga Zalka! Nikar si preveč ne ženi k srcu«, jo je brez potrebe tolažila teta.

»Res je žalostno«, je vzdihnila Zala ob misli na svoj zakon. »Žalostno je namreč to, da jaz v tem hipu prav nič ne čutim«, je dognala Zala v postelji. Zadnja iskra ljubezni je ugasnila. Vendar se je uklonila dolžnosti, ki jo je vezala nanj in mu žrtvovala svoj dopust. Težko ga je utrpela kakor pozneje še marsikaj. Drugi dan je obletela znanca in prijatelje.

Zadnji je prišel književnik na vrsto. Na-
laš je naredila tako, da z njim preživi zadnje trenutke domá. Bilo je že kasno popoldne, ko je hitela proti uredništvu, noseč s seboj prepolno srce kipečih čustev. Vsa je žarela od notranjega

ognja. Tu pa tam ji je stisnil grlo strah. »Kaj, če ga ni doma?« Ali že je visoko švignil plamen upanja. »Doma je, čaka me, občutil je!« — Po-
božno občutje, kot čista molitev, begajoči strah, predrzno zaupanje, ljubezen in dvom. Vse se je v njej pretakalo, vrelo in kipelo. Tako romajo zaljubljeni k svoji ljubezni.

»Vi, ti! Kakor da ste z neba padli!« je bil presenečen.

»Komaj sem dočkala, da vas spet vidim!« se je izvilo iz nje goreče, dolgo zatajevano hrepenenje, ki s svojim pravim obrazom še ni smelo do njene zavesti. Pomenljivo jo je pogledal dobri poznavalec človeških src. Ves se je vdal sreči veselega spoznanja.

»Ti moj ljubi deklič!« je razpel roke in pri-
tegnil k sebi njen razgreti obraz. Zalo je zajela tako velika, vseobsegajoča sreča, da je klonila pred njeno veličino. Take trenutke zavidajo smrt-
nim bogovi.

»Torej pojdi v božjem imenu! Nosi težo živ-
ljenja. Vedno bom s teboj s svojimi mislimi.«

»Ne skrbi! Svojo dolžnost bom izpolnila do kraja!«

»Kadar bo najhujše, spomni se, da imaš vso
mojo vdanost in polno prijateljstvo.«

Za hip so se objele njune dlani. V tem stisku rok in pogledih je bilo zapopadeno vse, o čemer so ustnice molčale.

Še dolgo je sedel sam v mraku svoje pisarne. Zala je raztrosila okoli sebe tako bogastvo čustev in mladosti, da mu je bila še po odhodu navzočna.

»Nobene pravice nimam na to nesrečno, pre-
kipevajočo življenje, ki mi je tako vdano. Prija-
telj ji moram ostati in nič več! To pa ji hočem biti brez pridržka!« je z bolestjo v srcu sklenil

človek. »Pomagati ji moram čez prepade, dokler sama ne spozna. Potem bo vse drugače sodila Zala, pozni cvet mojih dni. In še tesneje jo bom priklenil k delu v prid celote. Tu bo zanje rešitev od vsega hudega. Slutim tako!« se je oglasil v njem vzgojitelj mladih umetniških moči.

*

Doktor Vran je ves nestrpen pričakoval svojo ženo ter hodil k vsakemu vlaku.

»Tako dolgo sem te čakal! Dobro, da si se me usmilila in prišla!« jo je razdraženo sprejel mož.

Zala je tiho sprejela očitanje. Nekaj slabi vesti podobnega se je zganilo v njej. »Veliko sreče sem užila zadnje dni — ali je to prevara? Sam je bil, ves nesrečen in zapuščen. Saj se ne more ganiti brez moje pomoči. Tako brez moči je v življenju«, se je v njej budilo usmiljenje.

»Kaj molčiš?« jo je vprašal, ko je opazil njeno zamišljenost.

»Marsikaj razmišljam.«

»Seveda, na pol nori boemi se delajo silo važne pred nami, navadnimi smrtniki!« ga je ujedala ljubosumnost. Zala je osupnila njegova nenavadna zlobnost.

»Kam meriš s tem?«

»Prav nikamor!« je srdito odgovoril.

»Prav je tako; sicer!« je zažugala grožnja v njenem glasu. Njeno sočutje je ugasnilo, potrpljenje je bilo izčrpano.

»Saj vem, da nimam pri tebi nobene besede«, je zagodrnjal Vran, a že dosti blaže. Skrb je drhtela v njegovem glasu. »Če ti je vse prej ko jaz in najin dom...« je boječe očital.

»Dobro veš, da mi je bil najin dom vse. Vse svoje telesne moči sem položila vanj. Ves moj duševni napor si je prizadeval le za to, da ustvarim nekaj zate in zase. Zastran tega sem se odpo vedala marsikaki ugodnosti, medtem ko si ti posedal v kavarnah ob kvartah in vinu. Hotela sem svoj dom in svojo družino. Ti si se uprl. Kaj hočeš še od mene!?« mu je očitala razdražena žena. Oster in hladen blešč njenih oči ni obetal nič dobrega. Miro se je ustrašil njenega pogleda bolj kot njenih besedi. Besede se pozabljajo, nagla jeza vzkipi in splahni; ali tisto, ko nož hladno izza njenega pogleda je bilo vse več kot grožnja in prenagljena beseda. Tisto neizrekljivo, skrivnostno je bilo za Mira strašno grenko in tem hujše, ker je vse to sam izzval.

»Vsako besedo tehtaš. Čudno občutljiva si. Nič ti ne smem reči«, je potožil Vran.

»Če hočeš, da ostaneva prijatelja, te prosim, da se ne vtikaš v stvari, ki jih ne razumeš, in da

se ne zaletaš v ljudi, ki so višji in boljši od naju. Povem ti naravnost, da ne bo kasneje nespোরazuma med nama«, je pletla Zala svojo misel.

Razdraženost, ki je zadnji čas vladala v njenem domu, se je povrnila, čeprav sta se oba trudila, da jo obvladata.

»Ves čas sem bil bolan in brez postrežbe«, je tožil Vran pri večerji.

»Kaj pa ti je? Res si nekam bled in izmučen.«

»Vidiš, sama si opazila. Živci so mi odpovedali; ti si zdrava in ne razumeš. Bolnik pa vse drugače občuti. Zato mu ne meri vsake besedice, ki ni tako hudo mišljena, čeprav je neprijazna«, je Miro skušal pomiriti razdraženo ženo. V Zali se je razživila njena prirojena dobrot. Njen glas je postal mehkejši in besede prijaznejše.

»Saj sem ti vendar rekla, da pazi nase. Kolikokrat si bil zunaj teh pet dni?«

»Bil sem s prijatelji vsako noč. Ali reci, kaj naj delam sam doma. Nisem mogel, pa sem šel.«

»Bog z nama! Res si bolan!« je spoznala ona.

»No vidiš, pa si se razburila, ko da je ogenj v strehi«, se je potolažil Vran.

Potem sta mirno razpravljala o njegovi selitvi: kaj in koliko bo vzel s seboj, kdaj so najugodnejše železniške zveze in kod je najbližja pot do mesta njegove nove službe. Sklenila sta, da ona izkoristi svoj dopust ter ga spremi na službeno mesto. Potem se vrne in bo prosila za premestitev. V treh mesecih bosta lahko zopet skupaj.

Razdraženost se je plegla, previden mir se je vselil v njun dom. Zala je pripravila kovčege.

»Miro, vzemi tisto vazo s seboj, lepa je!«

»Oh, Zala, poglej rajši, če si dobro zavila pribor za britje. Lonec je lonec, kdo bi se ukvarjal z njim«, je menil utrujeno mož.

Njo je zalila rdečica, še se ni popolnoma sprijaznila z mislijo, da v Vranu ni prav nič smisla za lepoto.

»Si zložila perilo? Ali si očistila tisti telovnik? Madeže je imel.«

»Vse, vse je v redu!« se je vgriznila v ustnico in dalje zlagala perilo.

»Prav nič, nič — nič ni v redu!« je pela mučna misel sama od sebe v njenih ušesih. Drugi dan je tekala po trgu in pripravljala popotnjo, s katero se je mož kaj vneto ukvarjal, ko da potujeta okoli sveta. Zali je bilo, da joka in da se smeje hkrati. Kako lazi po zemlji to vsakdanje življenje!

»Zala! Zrezki morajo biti dobro pečeni, veš! Sicer se skvarijo na poti.«

»Dobro, dobro! Hiti na trg in kupi citron! Potrebne so mi«, ga je poslala proč, da ugrabi trenutek miru in tišine.

Še dolgo je sedel sam v mraku svoje pisarne.

Končno je bilo vse pripravljeno: zavito, zaprto in zabito. »Hvala Bogu!« sta se oba oddahnila. In sta odpotovala.

★

Kasno v noč sta prispela na cilj. Vran je obupaval nad kmečko zunanostjo podeželskega mesteca.

»Kaj naj počnem v tej gluhi samoti?«

»Nocoj je še prezgodaj, da bi obupaval. Spoznal boš kraj in ljudi; včasih je takole mestece dosti bolj prijetno ko veliko mesto«, ga je tolažila Zala.

Drugi dan se je šel Vran javit svojim starešinom in prinesel k njej že bolj vedre vtise. Zala je iskala ves dan stanovanje in bila utrujena od hoje.

»Novi tovariši so naju povabili za nocoj. Saj greš, ne?«

»Utrujena sem, pa naj bo«, se je vdala.

»Saj se kmalu vrneva«, je obljubil Miro.

»Toliko le, da se spoznamo.«

Prijateljski večer je bil nad vse prijeten. Vranu ni bilo nič več žal za starim službenim mestom.

Zadnji dan mu je Zala uredila stanovanje, mu dala kopico gospodarskih nasvetov in odpotovala.

»Piši mi, veš!« je slišala možev glas, ko se je vlak premaknil.

»Dobro, bom že!« je obljubila ter mu pomahala v pozdrav.

18.

Zala se je po nasilni ločitvi, zaradi katere so jo ljudje pomilovali, oddahnila. »Zaslužila sem oddih in dan mi je bil. Bog bodi zahvaljen!« Pomirila se je v književnem delu, ki je bilo izpopolnjeno s poklicnim. Tako od daleč ji mož ni bil več zopr in hudo breme. Pisala mu je pogosto in o vsem. Kadar jo je obiskal, je v njej zažarelo odpuščanje s toplo naklonjenostjo.

Ker so jo davile gospodarske težave in ni mogla računati na možovo pomoč, je delala v pisarni čez ure, da si čim več prisluži. Velikodušno je odpuščala lahkomišelnemu soprogu njegovo zmešano gospodarstvo. Kadar jo je spet rotill, da mu pomaga iz zagate, se je sicer jezila, ali končno le plačala menico.

»Naj bo, to je davek za mojo prostost, moj mir in lepo samoto«, se je tolažila, kadar jo je le preveč žulil jarem pomanjkanja.

Da zadosti svoji vesti in zahtevi moža je vložila prošnjo za premestitev. Prošnja je romala od enega službenega mesta do drugega dva meseca ter se vrnila s pripombo, da ji ni mogoče ustreči. »Naj prosilka počaka do jeseni«, je bil dobrohotni svet. Takrat pa je bila šele pomlad.

»To pa je res nesramno, da vam ne ustrežejo«, se je razburjala gospa Julija in celó starešina je mislil, da mora oprežno pogodrnjati nad onimi tam gori.

»Tako je, kadar je človek državni uradnik!« je vzdihnila Zala, da bi skrila veselje, ki je znamenilo strah, da bi bila uslišana.

»Do jeseni, oho, še dobrega pol leta; potem pa bomo videli!« se je muzala Zala, ko je sporočila možu, da je njena prošnja za premestitev odklonjena. Potem ni več mislila na to; zaprla se je v svetove svojih sanj in književnih načrtov. Prva književna dela je ustvarila v tisti dobi. Čudila se je, zakaj ji je bilo tako težko odtrgati majhen delček od svojih svetov in ga zlit na papir. Čim lepše in polnejše je bilo doživetje, tem težje ga je bilo iztrgati. Takrat je spoznala, da je umetnost velika in resna stvar, ki zahteva celega človeka. Vdano je pripognila glavo ter se vsa predala notranjemu klicu. Naprej po trnjevi in strmi poti! Zmeraj više, vse bliže luči in resnici.

Z njo, v vseh njenih mislih, v vsakem utripu njenega srca je bil prisoten on. Njegova podoba je stala pred njeno dušo tako živa, da se je včasih

stegnila njena roka v praznino, da poboža najljubši obraz. Z njim se je pogovarjala, posvetovala, veselila in trpela v svoji svetli samoti. Nič več si ni skrivala resnice, ki jo je vso prevzela. On je bil tisti, ki ga je slutilo njeno srce od začetka.

Njuna pisma pa so bila prav vsakdanje vsebine. Mojster je poučeval učenko, ki se mu je zdela nadarjena. Ona pa je izpraševala in poročala. Le tu pa tam se je utrnila iskra in zažarela nad vsakdanjostjo v čisti lepoti.

Tu pa tam jo je zmotil obraz moža, ki je s strašno naglico drevil v pogubo. Odkar je bil sam, je padla zadnja ovira strastem, ki so se v njem razgorele v poguben požar in ga vsega podjarmile.

Zala je slutila nesrečo in odvrčala moža od pogubne poti. Njeni napori pa so bili jalovi. Rodila jih je le dolžnost. Sama dolžnost brez ljubezni pa je prešibka v boju s strastmi. Tako je mineval čas in prve jesenske megle so se oprijele hribovja. Z Dolenjskega je Zali prispela vest, da je Jožica umrla. — »Vse poletje je bilo zanjo eno samo mučno umiranje«, je pisala Andrejčeva mamka z drhtečo roko. »Molite za mojega nesrečnega otroka! Najrajši je imela vas in zmerom mislila na vas.« Zala je boleče zadela žalostna vest, čeprav je vedela, da drugače ni moglo biti. Zadnje čase je redko kaj pisala bolni tovarišici. Vse preveč je imela opravka s seboj in skrbmi, ki jih je bilo čim dalje več.

»Ti si se oprostila zemeljskih spon. Zdaj vse razumeš in veš. Oprosti, prijateljica!« je kanila drobna solza na žalno pismo v tolažbo materi Jožice.

O božiču se je odpravila k možu. »Vse preveč se mu je priljubila nebrzdana svoboda. Poskusila bom rešiti, kar se rešiti dá«, je trdno odločila Zala. »Kako more biti kdo rojen tako šibak in omahljiv? Če bi mogla, bi prelila vanj del svoje volje in moči. Zakaj mi ni mogoče?« jo je speklo.

»Pridem, čakaj me!« mu je brzojavila pred odhodom. Na postaji je ni čakal nihče. Začudeno se je ozirala po pustem kraju. »Ali ni prejel brzojavke? Ali je bolan? Bog ne daj!« se je ustrašila in spet je potrkala vest na njeno srce. »Ali si mislila nanj? Koliko in kako?« — »Ne morem, ne morem drugače«, je kljuvala bolečina v njenem srcu.

Poklicala je izvoščka.

V moževem stanovanju je bil sam sluga ter si dal opravka z gospodarjevimi čevlji.

»Kje je gospod?« je zahtevala Zala.

»Kaj tebi mar?« se je obregnil sluga, ki je ni poznal.

»Razumi, dečko, jaz sem njegova žena!« ga je porazila Zala in šla mimo njega v sobo.

»Kaj...? Ja... ah!« je odpiral in zapiral usta presenečeni služabnik. Zala se je nehote vedro zasmejala.

»Torej?« je vprašala, ko se je sluga zbral.

»Gospod doktor je šel na izlet... ne vem... ali pa po službeni poti že predpoldne«, je nerodno lagal zbegani fant.

»A tako! Brzojavko ste prejeli?«

»Šele popoldne. Tamle je!«

»Hm, ali je velika družba z njim?«

»Gospa, o gospa! Usmilite se! Ne vem, ne smem.«

»Je že prav, fant. Svojemu gospodu si zvest. Prav je tako. Tu imaš za tobak in pojdi! Danes je sveti večer; sama bom čakala moža.«

Fant se je veselo zahvalil. »Oprostite, še enkrat vas prosim. Nisem vas poznal.«

»Prav, prav, si pač mislil, da je druga, ki nima tu nič opraviti.«

Sluga je šel ter se pred vrati skrbeče čehljal po glavi: »Kaj bo pa zdaj? O, le kaj bo, ko se vrnejo vsi hkrati. Ne bi bil rad v njegovi koži. Sam vrag ga moti, da poleg take žene...« Njegove misli so se pretrgale, ko je pod prsti v žepu občutil denar. Veselo je požvenkljal z njim. »Tako, zdaj se bom tudi jaz malo poveselil«, je pomislil in šel.

Zala je nekaj časa posedela. Sto raznih misli se ji je podilo v glavi. »Kam neki je šel? In v mešani družbi? Nič ne morem reči. Toda taki pisani izleti stanejo. In dobro ve, kako trda nam prede za denar. Lahkomiseln je čez vsako mero. — Saj ne rečem, človeku je potrebno razvedrilo, posebno nam uradniškim param, ki nam teče življenje v zaprtih, prašnih prostorih. A kljub temu, zakaj me ni čakal? V zadnjem pismu sem mu namignila, da pridem. Naj bo, kakor je; ne morem pomagati«, je vzdihnila ter pogledala po sobi, da izprazni svoj kovčeg. Njegovo stanovanje je imelo veliko sobo in predsobo. »Dobrega slugo ima«, je zadovoljno ugotovila, ko je opazila red in snago povsod. »Vsaj za to ima smisel!« se je tolažila, ko je šla v predsobo, da se umije in počese. Ob strani velikega umivalnika je viselo par svilenih ženskih nogavic.

»Oho, kaj pa je to?« je Zala ogledovala pajčevinaste nogavice. V drobni skledici za glavnik pa so nedolžno ležale igle za izključno ženske lase. »Glej, glej! Čedalje lepše. Gospod soprog so si našli zameno. Bo torej tako, da so danes odšli

z gospo, ki pri njih stanuje... Lepo! Zakonska polovica pa naj plačuje ceho! Ehe, gospod, se bova malo pomenila!« je sklepala razburjena Zala. Pozabila je, da se mora umiti in počesati. Vse tiste reči je pustila tam, kjer jih je našla. Spet je sedla za mizo ter se zamislila. Prav za prav bi morala biti strašno užaljena in nesrečna. Nič temu podobnega se ni zganilo v njej. Dober opazovalec bi rekel, da je bila na dnu srca celó zadovoljna. Jezilo jo je le to, da je s svojimi žulji vzdrževala tuje izprijenke.

Tista neprijetna zavest krivde, ki jo je ob prihodu obšla, se je zdaj razblinila v nič in z njo tudi sklep, da ga otme pogube.

»Zdaj sem svobodna. Vse vezi, ki me še vežejo nanj, so potrgane«, je trdno odločila in pomirjena vstala. Kovčeg, ki ga je odprla, je zopet sklopnila in tako bila pripravljena za odhod. »Nič več nimam tukaj opraviti, le toliko počakam, da mu povem; potem čim prej od tod!« Pogledala je na lepo uro na nočni omarici. Polnoč je že bila.

»Sveti večer!« je pomislila in njena jeza se je sprevrgla v globoko žalost. »Rodil se je Bog ljubezni in odpuščanja!« je pel v daljavi droben glas zvoná. »Povzdigovanje? Rodil se je zares!« je šepetala jasna zimska noč s svojimi zvezdami. Zala si je z rokami močno stisnila sencè. »Rodil se je Bog odpuščanja in ljubezni«, so šepetale njene blede ustne. »Kaj se rodi le za izbrane? Zame se ni rodil? Ne morem dalje. Jaz sem tudi mlada in le ženska... saj pravijo, da smo slabotni spol«, je nekje iz globin vstajal cinizem. »Proč!« je velela koj nato. Pa je spet vstala trma. »Nekaj časti in ponosa pa tudi imamo! Mladostne zablode se odpuščajo slabim in omahljivim.« — Mladostne, kajpak! Šest in trideset let ima. Kdo pa bi jih meni odpuščal? Kamenjali bi me in pljuvali. Še bolj zato, ker sem ženska. Sicer pa, saj se nič več ne jezim. Nič ljubosumja in užaljenosti! To, kar boli, je ranjen ponos. Pustila ga bom! Vsakdo ima pravico do popolnega izživljanja, tako mi je zatrjeval. Pa naj se svobodno izživlja! A tudi jaz sem svobodna! On ni zame, to vem. In jaz ne zanj; to je pravkar dokazal. Nobenega slepomišenja nočem! — Čudno, zakaj je neki tako pritiskal za meno? Kaj je bilo to? Ljubezen gotovo ne! Strast samo? Slep nagon? — Ah, to naju je torej združilo?! In oba sva prinesla enak delež v najin zakon. Zdaj se maščuje«, je spoznala Zala in drobne kapljice potu so ji orosile čelo. »Tako je in zato je dvakrat prav, da se ločiva. Zato ni hotel otrok! Tudi to je zdaj dobro. Nobene vezi ni več med nama in greva lahko vsaksebi«, je odločila ter se šla umiti.

Po stopnicah se je zaslišal hrup pijanih moških glasov, pomešan z ženskim vreščanjem.

»Aha, so že tu. Cela družbica!« V naglici se je počesala in spet sedla za mizo.

»Odpri, hlapčevska duša! Ali si skuhal čaj, kakor sem ti naročil?« je razbijal razgreti Vran po vratih. Ker mu je odgovorila tišina, se je razburil in z nogo sunil v vrata na veliko veselje žensk in vinskega tovariša. »Spi, nesramnež. Ti bom že pokazal, kdo je gospod!« je vpadel v sobo Vran in povlekel s seboj vso poslikano žensko.

Zala se je počasi obrnila proti paru, ki je okamenel pri vratih. Njen blede obraz se je bleščal v ledenem miru.

»Kar naprej, gospod soprog! Majhen pomenek še imava«, se je strupeno rogal njen alt.

Miro je bil od nenadnega udarca ves omamljen. Vinjeni tovariš, ki je stal na hodniku, je v hipu razumel. Zgrabil je žensko na plečih za obleko ter jo potegnil iz sobe. Zala je opazila le močno roko, ki je hitro izginila. Hip nato se je slišal po stopnicah topot bežečih korakov.

»Kar naprej, gospod soprog!... Vinjeni tovariš je v hipu razumel.

»Žena ga je zasačila. Gorje mu!« je pojasnil tovariš ženskama.

»Uh, dobro smo jo odnesli!« se je znebila strahu poslikana.

»Da, častitajmo si!«

»Zdaj si nama ostal le še ti, dragec!« sta se obesili ženski moškemu za lakti.

»Zgubita se!« se je surovo otresel bremena.

Ženski sta prestrašeni zbežali. Za njima se je slišalo cviljenje, kakor cvilijo tepeni psi.

Pijani moški je bil inženir Kovač, Vranov zapeljivec. —

Ko se je otresel žensk, je zamišljen krenil domov. Nenavadno srečanje z njo, ki ga je odbila, je vplivalo nanj kot curek hladne vode. Popolnoma se je iztreznil. Zala je spet zbudila v njem staro strast. Njenega moža je nagonsko mrzil in hkrati užival, ko je propadal.

»Tako ji je treba! Mene je spodila ko psa, tale mevža pa jo je dobil. Takrat res nisem mislil na ženitev. Ali če bi ona hotela — ženske so zvite — vse bi dosegla pri meni. Ponos, trma. Zdaj imaš oboje!« se je maščevalno razveselil Kovač. »Ali vendar, kljub vsemu... kako je lepa — in jaz, jaz jo imam še zmeraj rad — tako rad!« se je zlomila njegova zloba v strastnem hrepenenju po njej, nedosežni. Spomnil se je, kako hudo ga je zadelo, ko mu je dr. Vran povedal, da se je zaročil z njo. Ne, on tega ne more, ne more pozabiti. Bolečina neutešenih želja je zaspala, umrla ni. Danes, ko jo je ugledal le za hip, tako blede in sijočih oči, je spet oživela boleost in potrkala na njegovo srce. »Jutri popoldne jo pojdem obiskat! Opravičil se bom in če je mogoče, jo potolažil«, je sklenil Kovač ob svitu prve zore.

*

Zala je še vedno nepremično sedela. Okoli pobledelih ustnic so ji podrhtevale mišice. Z zastrtim pogledom je merila žalostno podobo svojega moža. Preobilica popitega vina in strah sta vzeli njegovemu obrazu in postavi vse dostojanstvo.

»Torej takole revše sem vzela!« je šinila preko njenih napetih možgan rogajoča se misel. Zala je odgovorila nanjo z izbruhom jeze, kateri se je kasneje sama toliko čudila in si je ni mogla razložiti.

»Kaj stojiš, ko lipov bog! Sedi, da urediva račune!« je siknilo izza njenih stisnjenih zob.

»Jaz — jaz — Za... Za...« se je mučil soprog.

»Nič! Ti imaš priležnice!« mu je vrgla tuje nogavice v obraz. »Jaz pa ti jih plačujem! Malo-vredno bitje!« je v strašni jezi udarjal njen glas.

Vrata na dolgem hodniku so se odpirala, sostonalci so pasli radovednost.

Vran se je opotekel k postelji. Razburjena žena je šele tisti hip spoznala, kako je pijan in sram jo je bilo svojega izbruha. Šla je in zaprla vsa vrata. Ko se je vrnila, je slonel Vran na postelji ter se brezmiselno smehljajal predse.

»Dobro, kaj pa zato, — jaz sem moški, pravico imam — tebe tako dolgo ni bilo«, se mu je opletal težki jezik.

Zala se je z velikim naporom umirila.

»Lezi zdaj! Jutri bova govorila.« Ni mu bilo treba dvakrat reči. Zleknil se je na posteljo kar oblečen in hitro zaspal. Ugasnila je luč ter še sama legla na zofo. Njeni prsti so se pod blazinico zarili v nekaj mehkega. Skočila je pokoncu kakor oparjena in spet prižgala luč. Kos svilenega ženskega perila je tičal pod blazino.

»Prekleta, vse so zasvinjali«, je jezno zalučala del obleke na možovo posteljo.

Ponovno je sedla za mizo. Pregnusno ji je bilo, da bi legla kjer koli v sobi svojega moža. Sedela je v temi in njene široko razprte oči so sijale v mraku. Tako je minevala huda noč.

Pred jutrom se je Vran zbudil.

»Luka, prinesi mi vode!« je klical svojega slugo. Zala je vstala ter mu podala kozarec vode. »Glava me boli, oh!« je javkal Vran. Predramil se je ter spoznal, da še ni slečen.

»Kaj me nisi sezul, a?« se je zadržal, misleč da sedi v mraku sluga.

»Sezul se boš sam!« je presekala tišino oster Zalin glas. Miro se je presenečen dvignil na roke in buljil v mrak proti mizi. Počasi se mu je jasnilo. Legel je nazaj in napeto mislil.

»Torej, tisto sinoči niso bile sanje? Zala je tu.«

»Ti?...« je poklical Vran v mrak.

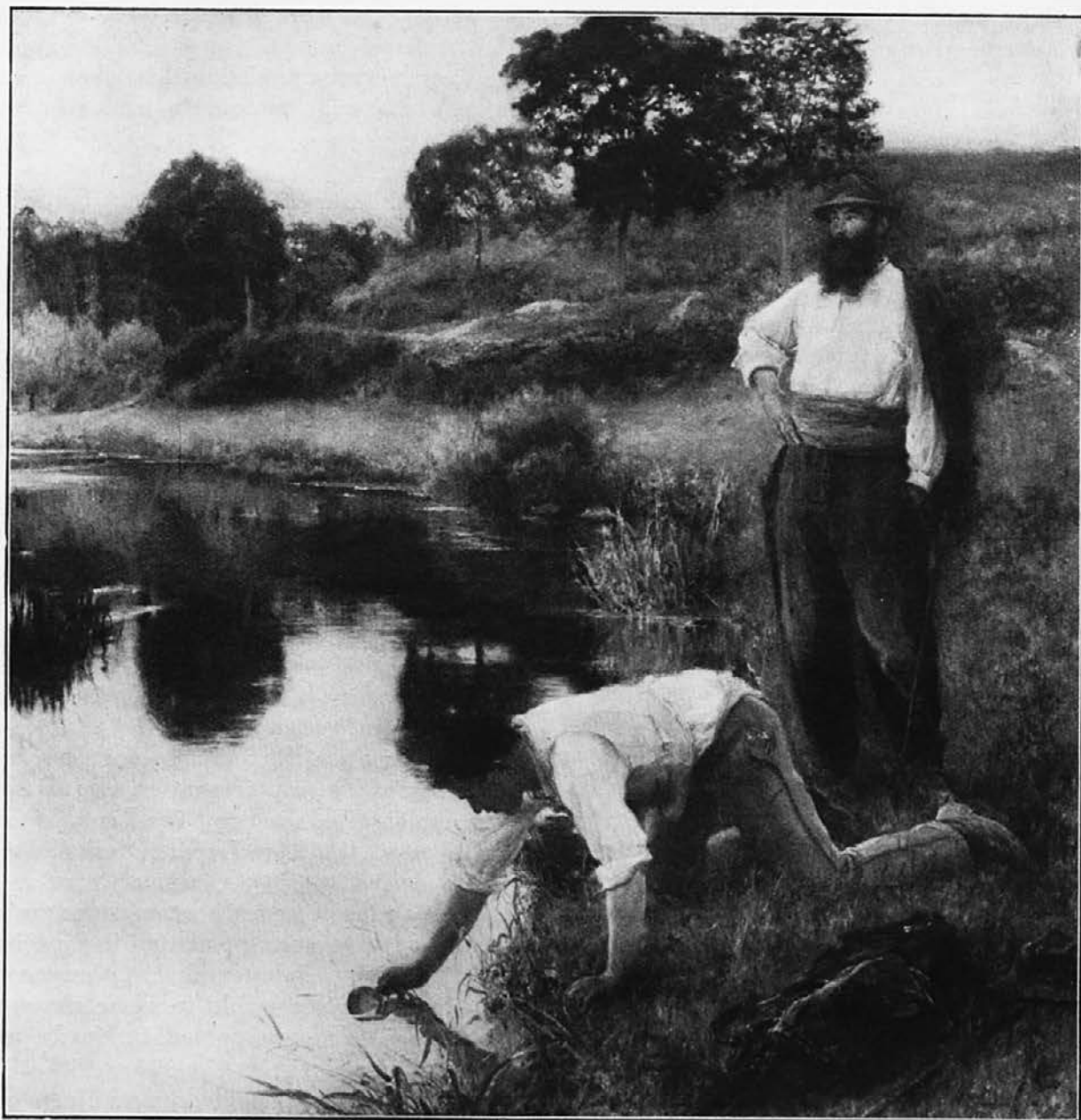
»Jaz!« se je trdo odzvala.

»Zala...« je boječe zadržal njegov glas. Njo je jezila njegova boječnost.

»Nič se ne boj! Kar sleci se in lezi! Vedi pa le, da so najini računi zaključeni. Mirno, brez nastopov bova šla vsak svojo pot. Toliko za zdaj. Drugo opraviva pismeno. Danes odpotujem. — Lahko noč!«

S to izjavo je Zalina napetost popustila. Neskončna utrujenost je legla nanjo. — »Spati! O Bog!« je zahlepelo po miru vse njeno bitje.

Razvrstila je stole, jih pokrila s svojim popotnim plaščem ter legla nanje. Vran je hotel še nekaj reči, a ga ni več poslušala. Slačil se je in venomer nekaj mrmral. Potem se je vlegel in mir je zavladal v njihovi sobi. (V drugo naprej.)

Jules A. Muenier: Dva popotna. (Pariz, Luksemburški muzej.)

ROMANCA O ZLATI ROŽI

Franc Frece

Sočno avgustovsko jutro, da je Savinjska dolina ko svetla pesem! Vsa: od Št. Jurija, ki je počenil ob vznožje hribov — ko da so se hišice in hlevi prikotalili po strminah — preko zelene ploskve do Oljke in navzdol k celjskim grajskim pečinam, kjer se Savinja zaliže v kamenje in zasloči proti Savi.

Pesem, pesem, pesem!

Topel, poln akord, pomešan s soncem in roso, smehom in solzami, ki jih privablja razbrzdano vesel vrisk v oči: to je avgustovsko jutro te doline,

zrelo kakor rdeče jabolko, da bi človek dvignil roko, rahlo zakrilil po zraku in ga zgrabil v dlan.

In skozi to jutro in pesem in sonce zelene ravní se razmotava ozka bela plahta, hiti med vrstami polnih jablan, se vzpne v vaseh do hišnih pragov, gre med hišami v polja in teče onkraj vasi spet naprej, naprej, tja do Vranskega, kjer se med hostami požene navkreber in se preko Trojan spusti na kranjsko plat — bela cesta!

Na levi in desni, kamorkoli se je razlezla ravnina in je dala zemlja prostora njivici hmelja, pa se objemata smeh in pesem, smeh in pesem!

Tako se smeje dolina v rosnih avgustovskih jutrih, ko zlata roža dozoreva in padajo koli na

križe. Padajo, padajo, dokler ni dolga njiva oropana in ne zrasede na njej veliki, pusti, leseni stožci.

Takrat naša zlata savinjska roža že potuje na Češko, v Nemčijo in Ameriko, za sabo pa pušča včasih kruto skrb in obup.

*

S košarami, pokritimi z belimi prtiči, na glavi, čez lakete ali v dlani, v rutah, svetlih ko to jutro, v barvastih jopicah, krilih in predpasnikih prihajajo obiralke. Gruča je videti ko šop rož: tako gredó skoz dolino v prahu, ki beli bose noge skoraj do kolen, mimo prašnih jablan na vsaki strani.

Nad njimi trepetajo pesem, se ovija od glave do glave in jih nevidno povezuje.

Bose noge pod nabranimi krili stopicajo, zdaj v tropu kakor ovce, zdaj v redu ob kraju ceste.

Med zadnjimi gre Roza.

Devetnajst pomladi gre z njo in njen srebrni glas, zaradi katerega hodijo fantje v Zabregu včasih tudi popoldne v cerkev. Stojé okrog škropilnika pod korom, poslušajo in največ po njenem glasu vedó, kaj se godi pred oltarjem. In po blagoslovu postojé pred cerkvijo, dokler ne pride Roza mimo, jim odzdravi in se smeje zgubi med dekleti. Za njo pa vstane med fanti: »Hm, kaj?«

Zdaj stopa Roza med zadnjimi, poje in med pesmijo misli na bajtico in mater, ki sedaj sama skrbi za kravico in dva prašička. O, krepka je še mati! Poln koš še nese v hrib in brenti vode je še kos. Samo daj, Mati Petrovska, da še dolgo taka ostane, saj ona, Roza, gre šele v dvajseto leto, je še na pol otrok. — Otrok?

No, no, res da si gre služiti balo. Dva, tri, mogoče še več stotakov prinese od obiranja domov. O, to bo platna, da joj! Ali to še ni nič. Tudi to ne, da jo fantje pogledujejo. Po nagelj še nihče ni prišel in bi ga tudi nihče ne dobil. Čas je še za to.

Zdaj je še dekle, mlado dekle, otrok svoje matere, ki z njo vred torbá na hrib do bajte klajo za kravico in prašička in šiva prte, perilo in zavese, take z nabranimi robovi, da je okno med njimi videti kakor vratca pri tabernaklju.

*

Pok, pok, pok, pok!

Bič žvižga skoz pesem.

Gruča deklet in žená se razbeži na vsako stran prašne ceste. Po cesti pridivja lojtrski voz.

Voznik nategne vajeti: »Oha-a-a, Luca!«

Med gručo gre tiho pričakovanje, ki davi pesem v grlu.

»Greste na voz, dekleta, ha?« Fant na vozu jih vprašujoče gleda.

Dolg, negotov pogled med ženskami. Voz stoji. Čaka. Treba se je samo vzpeti nanj in konec bo prahu.

»Bo kaj?«

Stara Košakovka, ki že tri in dvajsetič roma s košaro v hmelj in ki vodi druge, se opogumi:

»Kam pa peljete?«

»V Rim!« se smeje voznik.

Šala vžge, da med dekleti kar završi.

»O, potem pa gremo!«

Košakovka že seda na voz. Dekleta in žene lezejo druga za drugo na voz. Roza čaka.

»Micka, ti pa kar semle k meni prisedi«, jo vabi fant.

Roza se obotavlja.

»No, no! Le ne boj se me! Ne grizem!« Fant ji moli z voza roko.

Roza seže vanjo in se zavihti kraj njega.

Potem spet: pok, pok!

Bič zakroži po zraku, vajeti udarijo po konjskem hrbtu in voz plane med jablanami, ovit s svetlo jutrnjo pesmijo.

Na vozu, za Rozinim hrbtom pojó. Kolesa poskakujejo, da se potresa glas. Obrazi se smeje. Roza molči. Gleda naprej, čez Luco, ki divja po prašni cesti, tja, kjer Lurška Mati nad Grižami varuje dolino.

Hm, čudno je sedeti v zorečem avgustovskem jutru, z devetnajstimi pomladmi in kipečim srcem na vozu, kjer se lakete vsak čas obregne ob mladega fanta z bičem v roki in s smehom v očeh.

Roza si ga ne upa pogledati. Morda pa ni pri kupen? Bog ve?

Skrivaj švigne s pogledom po njegovem obrazu, ki sije svetlo in toplo kakor sonce od Donačke in Boča. Roza čuti, da se je v njej nekaj zganilo. Nekaj čudno sladkega je zdrsnilo skoznjo. Hm! Niti ne more reči, kakšen je v resnici ta obraz, ki sedi ob njem. Lep? Doslej je mislila, da je videti vsak mlad in lep moški obraz nekako tako kakor obraz svetega Lovrenca v stranskem oltarju doma v Zabregu: belordeč, z ostro začrtanimi obrvmi nad temnimi očmi.

Tale ob njej je drugačen: zagorel, skoraj take barve kakor žgana glina, s plavimi lasmi, ki se ob robu zlato svetijo. In oči, te modre oči, kaj imajo v sebi? Smeh in jok in nagajivost in ne vem kaj še je v njih.

Roza misli in ne ve, kaj bi s tem zagorelim obrazom. Je lep? Ni lep? Vseeno ji je.

Ve le, da ji je všeč, bolj všeč kakor obraz svetega Lovrenca, in da je v njej toplo, da bi v

tem opojnem avgustovskem jutru utrgala nagelj, rdeč nagelj na svojem oknu in ga vtaknila v gumbnico temu fantu, ki poredno poka z bičem po zraku in priganja Luco: »Hi-i, Luca!«

*

Pesem gre skozi vas. Udarja v okna, na vrata, da se dveri odpirajo, in ljudje na pragu spremljajo z očmi voz in pestre rute na njem.

»Ti nič ne poješ, Micka?« vpraša Roza voznik.

Roza se smeji. »Nisem Micka!«

»Vem, vem, da nisi! Jaz pravim kar tako, ker ne vem za tvoje pravo ime. Najlaže uganem, ko je pa toliko naših deklet Mick.«

Obema se razlezejo ustnice na smeh.

»Pa mi povej, kako naj te kličem.«

Roza ga pogleda. Sreča njegove oči. Drugačne so. Nič več se ne smejijo. Prosijo.

Ona pa molči.

»Ne smem vedeti?«

»O, zakaj ne!«

»?«

»Nimam lepega imena.«

»Vseeno. Saj si ti dosti lepa.«

Rozi je vroče. »Pa mi recite Roza.«

»Roza?«

»Da! Vidite, da ni lepo ime.«

»O, da! Lepo je. Še prav lepo je! Samo preveč resno je: Roza, Roza! Ko da imaš štirideset let. Veš, jaz ti rajši porečem Rozka. Ker si mlada in — lepa!«

Fant udari z bičem, da se zbudi Luca iz dre-muhastega kinkanja in poskoči, ko bi jo nagnali brenclji.

»Ti je všeč naša dolina?«

»Kaj bi mi ne bila! Zelo lepa je.«

»Eh, kdo bi gledal na lepoto! Lepo je marsikje. Naša dolina pa je bila včasih tudi bogata, neverjetno bogata. Zdaj pa je vse proč! Hmelj ne gre.«

Hipoma se spomni: »Rozka — si morda jezna, ker te tikam?«

»Zakaj?«

»No, zato! Ker te prvič vidim in ti rečem kar ti.«

Rozi je sitno. Naj mu pove resnico? Naj pove, da je res čudno slišati, če nekomu brez dovoljenja rečeš kar: ti, ti! Pa rajši molči. Boji se, da bi ga užalila.

»Veš kaj? Reci tudi ti meni: ti! Ime mi je pa Tone«, ponuja on.

Roza je srečna. Torej Tone si, ti falot muhasti, ki pogledaš, da se v srcu iskra zakreše: ena, dve, tri, cel ogenj!

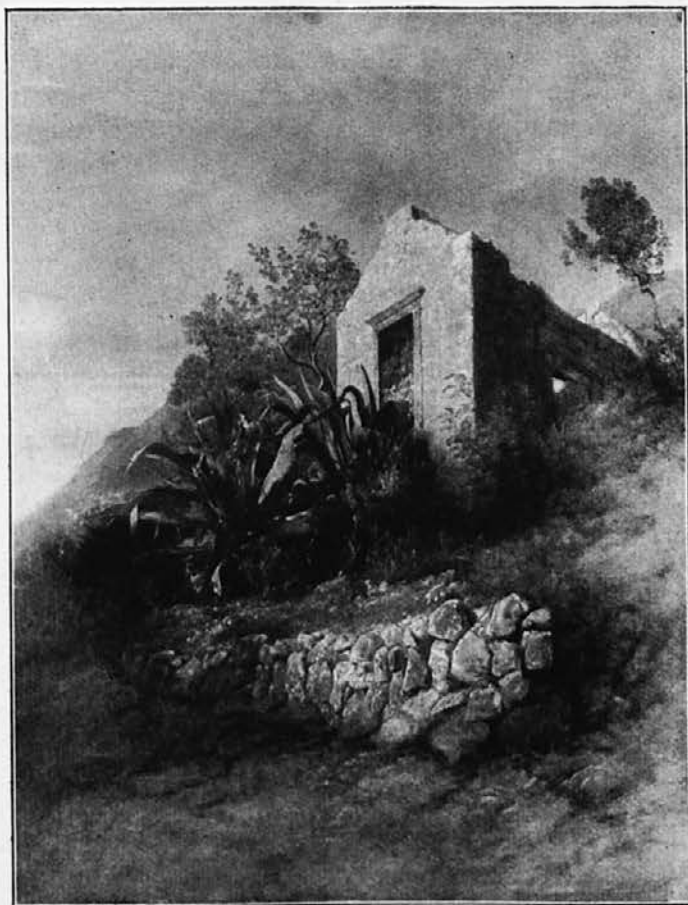
Roza plava s pogledom po polju, kjer stojé s hmeljevimi šopi ovenčani koli v vrstah ko vojaki in se med njimi pobliskava cvetoča ajda. Gleda in misli, da bi se peljala večno takole v zorečem avgustovskem jutru, ko objemajo sončni žarki dolino od Celja do Oljke in Vranskega kota in ko se njena rama dotika Tonetove, da je v njej tako svetlo in toplo.

*

Drdranje voza se meša z enakomerno udarja-jočim ritmom Lucinih kopit. Pesem kraljuje nad obema. Lojtrnice se majejo sem in tja, da se za-devajo košare druga ob drugo.

Roza ne poje in ne govori. Nerodno se ji zdi, reči Tonetu kar mahoma: ti. Smešno! Pred pičle pol ure je bil med tistimi neštevilnimi, ki jim ni poznala ne obraza ne imena ne priimka. Bog ve, kje je vozil z Luco in lojtrskim vozom, pokal z bičem in se smejal!

Zdaj sedi ob njej. Komaj toliko je prostora med njima, da lahko položi dlan vmes. In ona ve, da mu je ime Tone, da ima lepe modre oči, ki znajo biti vesele in resne, in da je njegov obraz kakor izklesan iz žgane gline.

Rudolf Alt: Pri Dubrovniku.

Ecce homo. (Bardjejev, okoli leta 1500.)

In še za neko toplo in sladko resnico ve! Da ji je vseč takle kakor je: z Luco pred sabo in z bičem v roki, bolj vseč kakor vsi zabreški fantje, ki v nedeljskih oblekah pokašljujejo za njo.

Voz pa drdra, drdra.

»Ohaaa!«

Vajeti se nategnejo, voz obstoji.

Roza se ustraši.

»Kaj zdaj? Konec?«

»Če greste naprej, morate tu z voza«, se obrne Tone nazaj, a pogled mu visi v Rozinih očeh. Ona mu gleda naravnost v obraz in išče, tiplje, kaj je za njim.

Ženske zadaj sedijo. Tudi one ne vedó, kaj bi. Naprej? Naj ostanejo tu?

Košakova jih reši: »Hm, nam je prav za prav vseeno. Bliže Celja, bolje za nas.«

»Če še niste izbrale, greste lahko z mano.«

Ženske si še vedno niso na jasnem. Samo Košakovka skuša obrniti pogovor v tisto smer, ki je zanje najvažnejša.

»Koliko pa dajete od škafa?«

»Dva dinarja, pa prehrano zraven.«

Tone pogleda Rozo. Ne vidi, kako ji je odleglo. Samo njen lep obrazek vidi in je vesel, da bi pogljal naprej in ne čakal odgovora.

»No, ste se odločile?« — »Pa naj bo!«

Zmagoslavno useka z bičem, da se kobila zdrzne in požene na stransko cesto k domu.

*

Velika bela hiša, krog nje gospodarska poslopja, ki komaj dado vozu vstopiti na dvorišče. Luca obstoji kakor ukopana.

»No, dekleta, doma smo!« se smeje Tone.

Tone vrže vajeti preko Lucinega hrbta in skoči z voza. Roza malodane zaplava po zraku v njegovih jeklenih rokah, ki jo postavijo na tla ko pero. Kri ji plane v obraz, da je rdeča ko petelinov greben. Išče besed, pa ji misli sproti kopnijo ko sneg na pomladnem soncu. V zadregi zgrabi po košari, pa jo prehití Tone.

»Pusti, pusti! Bom že jaz. Če sem tebe dal z voza, bom pa še košaro, saj spada k tebi.«

Roza ne ve, kaj naj odgovori. S smehljajem se mu zahvali.

Tone jo razume. Ve: najlepše misli se ne izgovarjajo. Če jih hočeš spoznati, jih beri v očeh. Jezik včasih laže. Oči nikoli! Usta mnogokrat molčé, ali oči, oči so kakor okna, skozi katera lahko pokukaš v dušo. Vse, prav vse izdado!

Stari Ažman se priduša. Tone ga pogovarja.

»Pa poslušajte, oče! Za en dan prej, to je vseeno!«

Stari vzroji še bolj.

»Vseeno, vseeno! Vseeno je samo tebi, ko ne gre nič iz tvojega!«

Rozo spreletava nemir. Odvrten mraz gre skozi njeno telo. Čuti, da posega starec nevede v njeno toplo, komaj rojeno skrivnost, in jo je strah njegovega pogleda, ki preskakuje po ženskah na dvorišču in jo sili, da se skriva med tovarišicami. Nič ne misli na tega koščenega človeka, ki je Tonetov oče in z razburjenimi kretnjami renči nad svojim sinom vpričo neznanih žensk. Tudi prej ni mislila nanj. Ni niti od daleč slutila, da bi utegnil Tone imeti tako neprijetnega in zadirčnega očeta. Zdelo se ji je, da Tone ni vezan na nič, prav na nič, ko da je na svetu sam, popolnoma prost vseh vezi, sam s svojim smehom, lojtrskim vozom in Luco...

In v to svetlo sliko se nenadoma prikrade človek, ki s pogledi bliska po dekletih in ženskah, ki mu niso storile nič in ga gledajo na pol preplašeno, na pol radovedno — razen Košakovke seveda, ki se znajde v vsakem trenutku in je tudi prizori te vrste ne oplašé. Ta izblebete le nekaj krepkih zbadljivk, potem pa kakor vedno raztegne usta v rahel nasmeh in skozi redke zobe plane po dvorišču njen glas, potegne za sabo še

druge: mahoma je vse polno pesmi, od velikega, skoraj novega skednja in pobeljenih hlevov tja do hišne stene, kjer stoji med vrati stari dedec in maha z rokami nad Tonetom.

*

Visoki, košati koli, okrašeni s svetlimi kobulami, se zibljejo v soncu in šumotaje legajo na podstavljene križe.

Pesem se je umaknila delu. V srca se je skrila. Tam notri vriska, bodri, priganja, da prsti večje grabijo za šopki in polnijo košare. In ta pesem, ki jo pojejo srca, je različna. Drugačna je pri Košakovki, drugačna pri Severjevih dekletih, Štefki in Micki, drugačna pri Rozi. Košakovka poje neslišno pesem o lepem praščku s potlačenim rilcem, ki ga ima že obljubljenega in ki ga bo obredila, da bo imel slanine za štiri prste. Štefka in Micka si v sanjah natikata na noge svetle šolnčke, ki sta jih videli v Celju. V Rozi se smeje med rdečimi nageljni zagoreli Tonetov obraz, da niti ne ve, kako je zlata, žareča krogla priplavala v sredino neba in žge razgaljene roke in lica pod sabo. Ogenj pesmi, ki je v njej, je silen, tako da se še telo topi v njegovih plamenih.

Tačas pa Tone skače z mačkom v rokah od vrste do vrste, rahlja hmeljevke, jih navzdiguje in podira. Njegov smeh se plete skoz redi tja do krajne vrste, kjer sanjari Roza med kobulami hmelja in polni vrečo, ki se vedno bolj napenja.

*

Čim bliže je Roza Tonetu, tem večja postaja razdalja med njo in tovarišicami. Njeni tajni, tihi pesmi je vstala nasproti neka tuja moč. Čuti jo v pikrih besedah in dvomljivih pogledih.

Kadar je pri njej Tone in kadar njune roke skupno sipajo v košaro rumenkastozeleni cvet, ki je videti kakor zlat curek, izvirajoč iz njunih dlani, takrat jo bodejo v hrbet neprijazne oči tovarišic. Sama sebi se zdi kakor razgaljena in sram jo je.

Roza premišljuje, tipa, pretehtava. Kaj je to, Bog vedi! Hm, mogoče nevoščljivost, ker ima lepo vrsto, ker je že toliko nabrala, ker ji pomaga Tone? O, to bo, prav gotovo je to vzrok! In še to, ker meri Tone njej najlepše, da ji niti en cvet ne uide preko škafo. Da, da, to je tisto! Mislijo, da se jim godi krivica.

Ali? Spet je dvom v njej.

Kdo, samo kdo je spet videl, da meri Tone njej drugače? Nikdar ni nikogar blizu razen hlapca, ki pa tako odpelje takoj koše domov. Da trobentá on okrog? Ne bi rekla. Niti časa nima. In vrhu tega je pri meri ona vedno poslednja,

Križanje. (Košice; konec 14. stoletja.)

tako da se je že tolikrat jezila, ker se je čutila zapostavljeno. Šele čez čas je spregledala, da dela Tone to hote. Zato, da ni nikogar, ki bi bil za nepotrebno pričo.

In vendar! Kje je tisti nekdo, ki je za vsako njeno kretnjo, pogledom, nasmehom? Je morda v tem več kakor gola nevoščljivost?

Rozi se zdi, da je v tem zamotanem klobku vprašanj še ena skrita nit. Trdovratno grabi za njo. Obrača, razmotava, pa se ji zdi, da se nit zgublja čimdalje globlje in se vedno bolj izmika njenim očem.

Da je sploh ni? Se je zmotila? Pač, biti mora! Mora! Slutnjo ima, nejasno, temno slutnjo, da bi jo ženske sovražile tudi tedaj, če bi ji Tone ne pomagal obirati in bi ji pri merjenju stresal hmelj preko roba kot drugim. O ne, tu ne gre za tisto prostaško, navadno nevoščljivost, ki ji je vzrok denar, tu se nekdo, ki ga ne pozna in ga nemara ne bo nikoli poznala, bori za Toneta.

A le kdo, kdo je tisti, ki jo tako skrito zalezuje, ki ščuje vse te ženske, da ni med njimi niti enega prijaznega lica, niti ene same dobre besede?

Roza premišljuje. Ko stresa iz polne košare hmelj v vrečo in ji gre njegov čudni vonj v nos,

gleda okrog sebe in molče vprašuje obraze. Si ti, si ti? Ti, Košakovka, ki nabiraš ko stroj, zvesto in hitro ko nobena, imaš ti kaj zoper mene? Ne moreš imeti! Drugih skrbi imaš dovolj, večjih, težjih. Nimaš časa za take mladostne križe. — Pa Severjevi Štefka in Micka? Ne, ne, vedve sta si že doma izbrali vsaka svojega in le njima cveteta nagelj in rožmarin na vajinem oknu. — In še ve druge, ki se sklanjate nad hmeljevkami, sem vam trn v peti? O nobeni ne more reči: ti si, ti in nobena druga!

Pa vendar! Od kod njihovo čudno vedenje, zakaj ji puščajo pri jedi najslabšo žlico, jo z neko prisiljeno strpnostjo pusté v svojo sredo in jim, čeprav je ne upoštevajo, pogovor vpričo nje kar nekam utone. In še tiste redke besede so tako preproste, nepojmljivo vsakdanje.

Ne, ne, naj velja kar hoče, noče jim dati več prilike za preziranje. Noče iti med njimi domov sama, skregana, zaničevana!

Tonetu bo povedala. Rekla mu bo, naj ji meri tako kakor drugim pred vsemi, naj ji ne pomaga, naj sploh ne bo zraven nje. Da ne bo zgledovanja in sovraštva. Da bo mir.

Da bo mir?

O ne, miru ne bo, v njej ga ne bo! To čuti vnaprej. Nečemu bi se morala na ljubo tovarišicam odpovedati. Brez bolečin ne bo šlo, to ve. Že sama misel jo muči. Nič več njegovih jasnih oči in vedrega smeha, nič več njegovih vročih, močnih rok, ki so se v gostih šopih srečavale z njenimi, da je bilo v njenem srcu silno lepo.

Vsega, vsega konec!

Samo tu pa tam, kadar bo med hmeljevkami slišala njegov glas, samo takrat jo bo pobožalo nekaj, kar je bilo, nekaj ko žarek zahajajočega sonca, ki pošlje izza Ojstrice in Planjave še poslednji medli pramen v dolino, da se odbije v oknicah, in je potem mrak in noč.

*

Tone je ves sršenast. Vse ve. Ve, da je nekdo na preži in da pazi na vsak njegov korak. Pestí krči in bliska s pogledi, da je Rozi v svoji jezi še bolj všeč.

»Kaj, hudiča, je komu mar?«

Roza molči. Kaj naj bi govorila? Kar jo je skrbelo in tiščalo že nekaj dni, mu je povedala. Tisto pa, o čemer bi rada pripovedovala, je še tako nežno, tako rahločutno, da je sklenila obdržati zase, tudi če bi Tone tja obrnil pogovor.

»In sedaj, Rozka,« vre iz Toneta, »sedaj, vidiš, nalašč! Nalašč bom tu in nalašč ti bom pred njihovimi očmi meril! Da jih bo še večji jezik! Naj se izlajajo, le naj! Meni ne bodo prišli do živega.«

Srdito trga cvetje, da listje kar frči naokrog. Potem se čez hip zažene preko vrst.

»Kmalu se vrnem.«

Roza si ne upa pogledati za njim. Zaradi drugih ne, ki vsako njeno kretnjo tolmačijo po svoje in jo vpletajo v svoja tiha, neizprosna obrekovanja. Le med trepalnicami ga spremlja z očmi. Vidi, kako ročno preskakuje redí, kako tu in tam stegne roko za pozabljenim cvetom.

Potem jo spet zajame delo, da postane še misel okorna in se suče vedno okrog iste točke, se ji oddaljuje, pa se spet s trdovratno doslednostjo povrača k njej: Kdo, katera je tista, ki hoče Toneta zase?

V njeno iščočo misel plane Tonetov glas. Rozo miče, da bi pogledala. V duši se ne more odločiti, ali naj se ozre ali ne. Pa se ji dozdeva, da jo prebadajo tuje oči, in se umika: »Kaj me briga!«

Skuša biti čimbolj pri delu. Skrbno pregleda vsak cvet, da bi ne bili peclji predolgi. Vsaki malenkosti posveča pretirano pažnjo, tako pretirano, da jo naravnost boli to nasilje nad samo seboj. V prstih čuti živce, kakor bi ji mravljinci gomazeli med členki. Nekaj v njej se giblje in upira temu dolgočasnemu mučenju. Da, prav res! Komu na ljubo se premaguje?

Roza čuti, da se krha na dvoje. En del se upira, drugi gre predrzno za Tonetom. In drugi je močnejši. Neopazno jo potegne za sabo. Boječe, ko da dela greh, dvigne glavo in kar oddahne si, ko vidi, da gledajo tudi druge mimo nje, tja v sosedno vrsto, kjer obira žena z dvema otrokoma in kjer se trudi Tone, da bi ne vpil preveč surovo, pa ne more prikriti jeze, ki srši iz njega.

»Kaj neki imata?« žene Rozo radovednost.

Rada bi slišala besede, pa se njuna glasova prepletata in hlastata drug po drugem, da se smisel utaplja v nerazumljivem prerekanju.

»Saj ni nič! Slab dan ima, pa mu je uboga žena prinesla v mlin.

Šele Tone jo spet zdrami iz dela.

»Si slišala?«

»Kaj ne bi!«

»Veš, človek se mora jeziti.«

»Pa ti prav nič ne pristoji«, ga draži ona.

Tonetu odleže.

»Beži no! Česa mi ne poveš!«

»Res, prav res! Če si dobre volje, si mi veliko bolj...«

Zadnji hip odgrizne besedo. Ne, ne sme mu povedati, da ji je všeč!

»No, kaj je, če sem dobre volje?«

Roza ubere varno srednjo pot: »Tako, veš, zdiš se mi bolj — domač!«

Noče ga pogledati, ker bi utegnil videti v njenih očeh, da je povedala premalo, da je utajila večji del resnice. No, zlagala se mu pač ni. Domač ji je, bolj domač ko drugi okrog nje, čeprav ga pozna šele nekaj dni in šele drug drugega dajeta na tehtnico: je — ni, tako... kakor delajo otroci za vsako stvar z marjeticami: če pade na poslednji list »ne«, se tolažijo, da so se zmotili in začno znova, dokler se zadeva ne obrne njim v prid.

Hm, če bi imela pri roki marjetico, nemara bi tudi ona poskusila: je pravi, ni pravi? Me ima res rad, ali si jaz utvarjam? Da ali ne? In če bi bila razsodba ne, bi tudi ona začela vnovič ali pa bi, kakor storé včasih neučakani otroci, vrgla opustošeni cvet in ga zmlela pod nogami? O, bi ga, pa še kako bi ga!

»Rozka, kaj je tebi do tega, da bi ti bil domač?«

Ali je to bolj vprašanje ali prošnja, tega Roza ne more presoditi. Pa se ji vendar srce smeje. Morda pa se je zgodilo, kakor se zgodi z zgubljenim semenom? Nekje ga nevedoma streseš, nehote. Potem pa zagledaš hipoma, da je vzkliko, da rodi. In je tako tudi njej kdaj ušla beseda ali pogled, ki je užgal?

»No, menda ima pač vsak rajši nekoga, ki mu je domač...«

Od strahu se ji utrga beseda.

»Oče!« šepne.

Tone ne utegne oditi, ker ga stari prehitijo.

»Fant, mačka v roke in delat!«

Sin se skuša upreti.

»Kaj ne vidite, da delam?«

»Tvoje mesto je drugod. Si slišal?«

Starec govori Tonetu, Roza pa čuti ves čas, kako upira svoje oči v njo in ji je nerodno, da ji lica goré od rdečice.

»Ti, dekle, pa ne mešaj fanta, ki je že zavezan!«

Ki je že zavezan? Je prav slišala? Zavezan? Rozi je tesno kot še nikoli. S prsti grebe med listjem, pa ne obira. Ne sliši, da je stari odlezel naprej in da ji je Tone krepko stisnil roko ter izvil iz sebe tiho:

»Zvečer te počakam za vrtom!«

Ona ne more odgovoriti. Noge so ji slabe, kakor da je komaj shodila, in v prsih jo boli, da bi vpila, pa ne more, ne sme.

*

Celje se utaplja v soncu in cerkvena na Oljki mežika v dolino. Jutro je, kakor jih daje Bog redkokdaj, da vidimo, kako lep je svet, in nam je laže hoditi po njem.

Roza gleda. Gleda Lurško Mater, ki je njen hram ko golobček na strehi, gleda koničasti Gozdnik in kopasto Mrzlico za njim, pa ne vidi, kako je narava sočno lepa v svojem zorečem poletju, kako ponuja nekaj, kar že je, nekaj toplo omamnega, da jo občutiš skoraj kakor sočno telo.

Vase grebe. Zdi se ji, da je sedela za mizo, žejna, z izsušenimi ustnicami in naravnost bolečo strastjo, da bi pila, čeprav le požirek, dva — pa so ji vzeli čašo iz rok, rekoč, da ta pijača ni zanjo.

In je vstala ter šla.

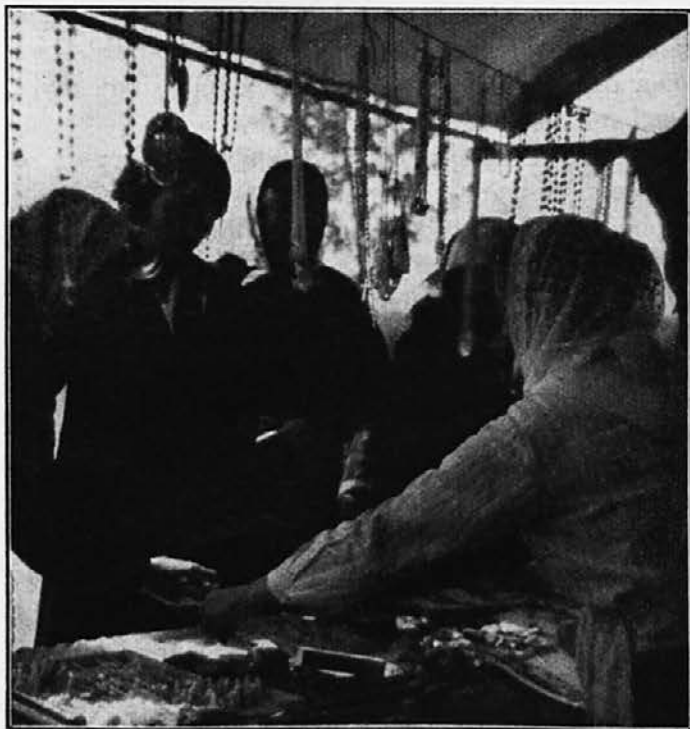
Kako se je to zgodilo, si skoraj ne more predstavljati. Dogodek za dogodkom zbira in staplja v celoto, kot bi sestavljala stekleno barvasto sliko, ki so ji jo drugi razbili. In z novo muko trpi ob njej, ko doživlja.

Da, za vrt je šla! Zakaj, kako, sama ni vedela. Tista topa, daveča bolečina, ki ji je stiskala grlo in srce, jo je gnala tja. Prosila je Boga, da bi ne bilo nič res, kar se je pripetilo popoldne, in je hitela k Tonetu, da ji on pove, kako jo po nepotrebnem gloda skrb in kako jo je stari hotel le postrašiti.

Za vrtom ga ni bilo.

V prsih jo je zbolelo še huje. Kaj, če je res? In ne pride? Ne, ne, ni hotela misliti na to! Pride, prav gotovo pride! Saj je vendar rekel, da jo bo čakal. Samo zakasnil se je. Delo ga malce zadržuje.

Sedla je v travo in se mukoma krotila, da je ostala mirna. Tako je čakala četrto ure, morda pol, morda več.

Na sejmu. (Fot. Fr. Krašovec.)

On ni prišel.

Potem se je mahoma zavedela pri hiši. Skoz priprto okno je začula njegov glas in srce ji je hotelo uiti iz tesnih prsi.

V hiši sta se prepirala Tone in oče. Besede so bile težke, rezke, kakor jih izgovarjajo ljudje, ki so se dolgo, predolgo zatajevali.

Ni imela namena prisluškovati, toda njegov glas, Bog, ta njegov topli glas in slutnja, da bo slišala nekaj, do česar ima pravico, to jo je prikovalo na mesto.

In je slišala, koliko slišala!

O njej sta govorila malo, a iz Tonetovih besed je bilo videti, da se ni varala o njem. Tudi ona mu je bila domača, več kot domača.

Morda bi bila stala pod oknom in željno pila Tonetov glas dolgo, tako dolgo, da bi jo bili dobili zaverovano v odprtino med oknicami, da ni stari nad Tonetom zavljal suho, kakor da kriči iz njega pritajevan obup:

»Tak ti ni zadosti en otrok, še več ti jih je treba!«

Opotekla se je od okna v pričakovanju, da je bo konec.

Otrok, njegov otrok! To je torej tisto, kar ga zavezuje! In še je nekje žena, joj, stokrat slabše: dekle, ki čaka z detetom v naročju njega, Toneta, da ji postane mož in dostojen oče sadu, ki ga je rodila iz ljubezni do njega.

Rozi je bilo težko, da je zakrila obraz z dlanmi in so ji solze med prsti polzele po rokah. In z vsako izjokano solzo je postajalo v njej vse bolj trdo, otrplo. Vse, vse je bilo proč! Ono drugo dekle ima prva pravico do njega. In te pravice ji ne more vzeti nihče!

Začutila se je tedaj hipoma staro, kakor da se je vse njeno življenje zgnetlo v eno samo trdo kepo in jo potisnilo k tlom. Zabreg, fantje pred cerkvijo, hmelj, Tone, vse je bilo mahoma daleč, tako daleč za njo!

Ko je tisto noč potem brskala na senu za svojimi rečmi in jih tiščala v košaro, jo je trgal tih jok. Njene tovarišice, ki je z njimi prišla sem in so tedaj mirno spale, bodo prihajale domov — tako je tedaj mislila, živo se spominja — veselo, s pesmijo in smehom. Vsa vas bo okrog njih, vse jih bo gledalo in občudovalo. Kakor praznik bo, ko se bodo vrnile! Vsak bo segal po koščku svetlega, lepega življenja, ki ga bodo nosile s sabo iz te tople, sončne doline, vsak bo pil njihove besede in si iz njih pletel bajko o zlati roži, ki cvete in zori visoko na kolih in ki se daje ljudem v hladno, sveže pitje...

Košakovka bo prinesla tudi njen grenki zaslužek...

Roza pa odhaja domov, tiho kakor pride noč: komaj vidno se napolnijo globeli z njo, se vedno bolj temné, temné, vedno bolj v vrhe lezejo, se plazijo do plotov in hiš, dokler ne utone vse v njihovem nemem mraku. Ne prinaša s sabo ne pesmi ne pravljič. Nihče je ne bo pričakoval, nihče poslušal. V bajto na bregu se bo zaklenila trda in grenka skrivnost.

Širok snop mesečine je pal tisto noč čez speče ženske, ko se je Roza izmotala skoz vrata. Vedela je: jutri bo sonce. Roke bodo segale v šope listja in iz njih bo teklo cvetje v košare. Med hmeljev-kami bo hodil Tone brez smeha, brez besede. Tudi zanj bo življenje trdo, neizprosno.

Pred njo pa je: cesta, jutro, sonce. Žarki se topé na drevju, v travi, v prahu, na Rozi. In ti žarki Rozo bolé kakor jo boli vse: lepota jutra, ki jo obdaja, polnost avgustovskih dni, njenih devetnajst pomladi in še šopek hmelja, ki diši v njeni pisani bluzi...

PISMO

France Novšak

*Prosim te, ne čudi se,
ko sprejmeš tole pismo;
marsikaj se v nas dogaja,
čeprav še znanci nismo.*

*Če za mene še ne veš,
pa jaz znam dobro zate.
Često hodim mimo ortu,
kjer se deklice igrate.*

*Park ti vrt je, pot stezice,
nihče tvojih sanj ne moti.
Ali si že zaslutila,
da ti hodim jaz naproti?*

*V sanje si mi vpletla sebe.
Volja zlomljena jeklena
brez moči je, tebe hoče.
A ne vem ti še imena.*

*Morda najini bi duši
kakor ptici se objeli,
saj tako se, govorijo,
mnogo ran lahkó zaceli.*

*Bodi moja želja tiha,
na to pismo vsaj se javi —
saj zahtevati ne morem,
da obsipaš me z pozdravi!*

Pietà. (Oltarna slika iz Šibija; konec 14. stoletja.)

IZ NIŽAV IN TEŽAV

Ivan Zorec

PO STARIH PAPIRJIH KOTARJEVEGA NANETA

62. Dragotin Kette.

SKettejem sva se kmalu precej zvadila. Včasih mi je pomignil, da sva tudi kam šla. Bil je slabičen in prej majhne ko velike postave z okroglim obrazom in močnimi, svetlimi brki. Droben tel je ob meni, se ustavljal in pripogibal do vsake bili in cvetke. Čudil sem se, kako je poznal rastlinje; vsemu je vedel ime. Včasih je pobral tudi kak kamen in mi o njem povedal učenih stvari. Razumel ga nisem skoraj čisto nič, vpraševati pa vendar znal, da sem ga dostikrat kar zmešal. Otrokom in nevednežem še modrijan ni zlahka kos.

Dijaki so se tačas tikali vsi. Ketteja sem spoštljivo vikal, čeprav ni bil močnejši od mene. In kako lahko sem ga vikal! Anti pesnik je bil, za mojo pamet, za moje srce veliko večji človek kakor vsi profesorji vkup.

»I, fant, čemu me pa še vikaš?« se je kmalu začel braniti časti. »Kar pošteno me tikaj, kakor jaz tebe tikam.«

Da te! Sitno mi je postalo ob takem povišanju, srce pa mi je vendar zakopitljalo prav do grla.

»Ne zamerite, ne upam se«, sem mencal. »Vi ste gospod, imeniten človek. Če bi vas tikal jaz, ki sem tako ničè, bi mi svet očital, da se res nisem še nič olikal.«

»Če tako misliš, nisi ničè«, se je nasmehnil in mi segel v roko. »Le tikaj me, le!«

To je dalo, da se mi je jezik še bolj razvezal, ker sem opazil, kako rad me posluša. Vse je hotel vedeti, posebno pa o nižavah in težavah, ki so me držale in vezale, da sem že tako velik prišel v gimnazijo.

Do zdaj nisem še nikomur potožil, kako ponižanega se čutim in čezdalje bolj smešnega, da sem šele v drugem razredu; njemu sem se razodel prvemu.

»Nič ne maraj«, me je tolažil. »V tvojem razredu je marsikateri kratkohlachnik, ki morda kmalu omaga in odleti, čeprav ga vse pestuje in z vseh strani skrbno drži; ti pa, kakor si ubog in sam, obstaneš tako ali tako, če se, fant prezreli, prej kaj ne zavržeš...«

Zdelo se mi je, kakor da me teši in uči mati. V srcu mi je precej bilo vse lepo in mehko. Poln ljubezni sem ga pogledal v oči.

»No, le povej še kaj«, se mi je nasmehnil.

Postal sem spet prav zgovoren. Zaupal sem mu tudi, kako sem že dolgo ves mrtev na knjige, na pravljice in tudi na domače ali narodne pesmi.

Postajal je in me gledal in si zdaj pa zdaj kaj zapisoval v zapisnico.

Sam ne vem zakaj, ampak tisto zapisovanje mi je nekoliko trgalo pripovedovanje.

»Kaj pa si zapisuješ?« mi je ušlo.

»Ali pomniš katero prav domačo pesem?« je vprašal, kakor da me je preslišal.

Povedal sem mu jih še nekaj, zapisal si je skoraj vse.

Aha, posvetilo se mi je. Spomnil sem se šestošolca Ivana, ki mi je lani naročal, naj doma dobro poslušam ljudski govor in naj si zapisujem redke, lepe besede, da mi bosta zdravo zorela in polno plenjala pisni in govorni jezik in slog.

»Glej ga,« sem razumel, »tudi on je tak, da prestreza besede, ki so mu všeč.«

In kar napihnil sem se, češ jezik mojega domačega kraja je prebito lep, če se ob njem sladka in obližuje tako bister človek. Obenem mi je pa vendar bilo, kakor da me rešeta profesor. Pripovedovanje se mi je začelo še bolj zatikati, anti bal sem se, dà, bal sem se, ali morda ne česnam zgolj neumnosti, ki si jih Kette zapisuje kar tako.

»Ali poznaš še katero tako pesem?« me je znova vprašal.

»Poznam«, sem odgovoril kakor profesorju; »o šmarskem šolmaštru jo poznam.«

»Aha,« je pokimal, »o tistem možu, ki je bil za učitelja in organista v Šmarju pod Ljubljano. Pisal se je Kračman, kako mu je bilo ime, ne vem, umrl pa je menda pred dobrimi tridesetimi leti.«

Vsega tega jaz nisem vedel tako natančno, povedal sem, kar mi je včasih pravila mati.

Šmarskega šolmaštra so poznali po vsem Dolenskem. Skladal je priložnostne pesmi, ki so se ljudem močno priljubile. Nekatere so se kar udomačile. Imel je več otrok. Vojske z Lahi so mu vzele najstarejšega sina in ga niso več vrnile. Sinova smrt je očeta strašno bolela. Pa to menda še ni bilo zadosti. Umrli mu je tudi ena hči.

To je očeta skoraj čisto zmoglo. Velika žalost mu je priklopila in se zlila v otožno pesem:

Šmarski šolmašter taku je gavuru:
Grozn sem žalasten, na vem, kaj bi sturu.
Imu sem sina, pa sem ga zgubu,
revni sudaški stan mi ga je umuru.
On je pr muzki biv, je muzicirav,
pa je švoh prsi biv, se je frdirbav.
Star je biv dvajset let prve mladosti,
Manca pa osemnajst let, tudi še nej dosti.

Te pesmi si Kette ni zapisal. Poznal jo je že in še nekaj vrstic več ko jaz. Njegova pesem se je v besedah nekoliko razločevala od moje.

Katera je prava? Mislil sem, da je prava le ta, ki jo poznajo v naših krajih.

»Pravi sta obe, tvoja in moja«, me je učil. »Pesem, ki jo kdo ubere čisto po ljudskem srcu,

pride kakor prava desetnica precej med ljudi in jim ostane v spominu, kakor komu govori srce in mu neso usta.«

Zdelo se mi je, da ga nekoliko že razumem. Saj sem res doma že slišal to ali ono pravljico ali pesem, pa jo je vsak drugače znal.

»Ob tej žalostni pesmi je bilo res tudi srce domačih ljudi«, sem pritegnil in povedal, kar mi je še pravila mati:

Nesrečni oče je pesem svoje velike žalosti sam z napevom oživil in jo poslal med ljudi. Še tisto leto jo je namreč po polnočnici neki tako otožno s kora zapel, da je vsa cerkev sočutno zaihtela. Ljudstvo je pesem vzelo za svojo in jo ima še zdaj. —

Pomenki s Kettejem so mi veliko pomenili. Ob njih sem si bistril duha in se otimal marsikatero naivnosti — prostodušnosti. Še knjige, ki sem po njih še zmerom le prerad kar hlastal, sem posihmal bral mirneje, ubraneje. Da, kar nekako čutiti sem se začel. Pogled se mi je, da takó rečem, poglobil, bolj in bolj sem že tudi razločeval, ali je povest pisana dobro ali manj dobro.

Ljubljanski Zvon ter Dom in svet sta bila v Novem mestu bolj redka, le težko sem se vselej preprosil do njiju. A kadar sem dobil tega ali onega, je bil zame velik praznik. O, kako sem ju bral in bral!

V Domu in svetu me je šegetala »Gospa s Pristave«, ki jo je pisal Kraljev, moj rojak (dr. Ivan Janežič), in ki mi je razodevala stare stare čase v mojih domačih krajih. Ob nji me je, kakor prej še nikoli tako, opajal mik zgodovine, čar skrivnostnosti in romantike — nenavadne čudovitosti. Takega branja sem bil močno željan, ustrezalo je vsemu mojemu občutju.

»Da, mlad si, fant; srce, vidiš, se ti prav zdaj odpira na stečaj«, se mi je Kette smehljaj, kakor se izkušen, trezen mož prizanesljivo smehlja preveliki otroški gorečnosti; »pa le pazi, preodprto je, tudi kaj nerodnega, neumnega bi se ti zvrtilo vanj.«

Po vsem videzu, to sem čutil, se mu je za mojo mladost zdelo prav, da se grejem ob mehki, mameči romantiki.

V Ljubljanskem Zvonu sta me posebno užigala dva romana: Govekarjev »V krvi« in Murnikov »Groga in drugi«. Murnik se mi je zdel prav prijeten; kaj tako zabavnega še nisem bral, a drugega ob njem nisem čutil, najbrž zato ne, ker sem v njem iskal le kaj veselega, zasmehljivega in ker sem bil še preneumen, da bi vedel, kako velika resnica in kako mogočna umetnina se utegneta skrivati tudi v smešnici.

Njeno veselje. (Fot. Fr. Krašovec.)

Govekar pa me je zgrabil za vse srce in me čisto zmešal. Gledati mi je dal v snovni in duhovni svet, ki mi je bil tuj in neumljiv, roman pa me je vendar slepil in opajal, da sem ga dvakrat, trikrat kar po vrsti globoko požiral.

»Ne beri takih stvari, saj jih še ne razumeš, samo pridijo te!« me je Kette skoraj nejevoljno gledal, ko sem se mu spet zaupal. Povedal mi je, da je prenatančno razgaljevanje vsega naravnega naturalizem, ki se je po Nemcih začel iz Francije cediti tudi med nas, sicer prav resna umetnost, vendar pa dostikrat že kar groba literarna kaluža. In tuja da je, čisto tuja naši čudi... Le kar nam skali v domači zemlji res zdravo odžene in dozori... »Beri Prešerna, pa boš videl, kako je čist in svetel; in zagrizi se v Jurčiča, zadosti, še preveč ti ga bo za zdaj...«

Ne morem povedati, kako zaverovano sem ga poslušal. Zmerom pa sem čutil, to še dobro pomnim, da govori z menoj kakor dober, ljubezniv mojster s pridnim učencem. Anti zato se mu nikoli nisem upal prav posebno približati. Kljub tikanju je med nama zmerom ostala neka velika razdalja. Pa saj drugače tudi ni bilo mogoče, ker sem bil majhen in ničten jaz, velik, zrel pa Kette.

Zdaj pa zdaj me je vendarle zsrbel jezik, da bi sprožil pogovor tudi o njegovih pesmih, pa kakor je bil z menoj prijazen in domač, se mi je vselej zazdelo, da bi se s takim vpraševanjem predrzno dotikal nekih svetih, nedotakljivih stvari.

Sam ni svoje umetnosti nikoli jemal v misel.

Tako sem ga ponižno le tiho občudoval in oboževal.

Prilika pa je dala, da sem se o tem menil z zvedenim večjim dijakom.

»Prav si storil, da ga še nisi nadlegoval s tako vedečnostjo«, me je pohvalil. »Noben pravi umetnik noče, da bi se mu kdo puhlo vtikal v snovanje umetnin, ki komaj vró in se v njem šele čistijo, še bolj pa mu je zoprno, če mu v zóbe govoriš o umetnini, ki se mu je iz srca sicer že izvila, ne pa še čisto odmaknila.«

»Kako je to?« sem ga gledal, razumel pa ne.

»Tako. To je ljubezen, ki nikoli ni zadovoljna sama s seboj in s svojim trpljenjem.«

»Ali pesnik, pisatelj trpi, ko piše?« sem otročje vprašal.

»Kaj jaz vem!« je odmahnil. »Le bral sem že, da ga boli ljubezen, ki je v njegovih delih.«

»Aha«, sem nevedečno dihnul.

»Pusti ga na miru«, mi je zabičil. »Vsaka velika ljubezen je sramežljiva in se rada skriva.«

Pomenek o trpeči ljubezni me je nečesa spomnil.

»Prešeren«, sem dejal, »je kakor v trpljenju opeval neko puhlo nemčurko, nedoraslo smrkljo, ki jo je komaj poznal. Tudi Ketteju, pravijo, se godi tako. Njegove pesmi so, kakor pravijo, vse polne do neke novomeške punčke. Bog ve pa, ali je vse res tako.«

»Da, pravijo. Ampak veš, če bi bil Prešeren prej dobro spoznal tisto šavrado Julijo, se za njo gotovo nikoli ne bi bil tako razjokal. To bi se dalo reči tudi o Ketteju. Saj ženska res ni nobena vredna, da bi se moder moški kaj mušil okoli nje.«

»Zakaj pa se Kettejeve pesmi vendarle ukvarjajo z njo?« mi ni šlo v glavo.

»Hm, anti to ti ve pesnik sam. Pesmi le kar tako obeša na takole neumno punče, misli pa mu s tistimi verzi na vso moč sršijo v kaj prav velikega in umnega.«

»Da te! Tak torej je Kette?« sem se čudil in mislil, da prav razumem razlagalca.

To spoznanje, pravo ali nepravo, me je čisto omamilo in nekako povzdignilo. Kaj me ne bi bilo! Saj sem bil res pravo ničè. Ob svojo stran pa me je le jemal imenitni, telesno in duševno čisto dozoreli in močno izobraženi pesnik. Še pomislil nikoli nisem, da je tudi on še dijak. Kakor sem bil prazen in preprost, sem vendar vedel, da je imel večji in širši pogled v duhovni svet kakor morda marsikateri profesor. In profesorji sami so, tako sem slišal, to nekako čutili in so prav lepo ravnali z njim.

63. Zelena ljubezen.

Med učene ateiste sem še zmerom rad hodil. Hude debate, razprave, ki so se med njimi kresale, so me močno mikale. Tako skoraj še čutil nisem, da je nevernost spet bolj in bolj lezla vame, pa naj sem se je še tako otepal. A ko sem iz družine klamal domov, mi je vest skoraj vselej nekaj nagajala in me vèn in vèn spominjala lanskim materinih solzá pred kapiteljsko cerkvijo.

»Kaj se držiš, kakor bi Materi božji olje izpil?« se mi je nekoč posmehnil Julij. Pa do odgovora mu menda ni bilo, kar precej se je pohvalil, koliko imenitnih knjig je med počitnicami prebral. »O, zdaj še bolj vem, da je Kristus bil samo človek«, me je začel spet učiti. »In Cerkev, saj sem ti pravil že lani, je res zgolj človeško delo, prevzetni, vase zagledani katolicizem pa nekaka vera v mitologijo — bajeslovje.«

»E!« sem naveličan odmahnil. »Tak ateizem more biti le v besedi, srca samega se ti do vsega dna zlepa ne dotakne.«

»Kdo te je pretental?« me je debelo pogledal. »Iz sebe samega teh besed nimaš.«

»Imam!« sem se uprl in se spomnil svojih bojev in potlej tiste lepe spovedi pri patru Lacku.

»Ali si doma kaj fantoval?« je kar preskočil.

»Fantoval?« ga nisem precej razumel.

»Menim, ali si ponoči kdaj zdrsnil pod dekliško okno in si hišo nataknil na glavo?« me je vroče gledal. »Pa nisi, že vidim. Jaz, glej, sem si v teh tednih le ubral dekle. Samo vem ne, kako bi do nje. Ima več bratov in vsi so močni in hudi. Kaj, ko bi malo pomagal ti?«

»Kako neki?« sem ga razumel še manj.

»I, tako. Močan si, brate bi krotil, kadar bi jo jaz slepil.«

Ali me je pogrelo! Ha, za psa čuvaja me hoče imeti! Jezen in užaljen sem mu jih kaj hudih nadrobil.

»Saj si neumen!« se je umikal. »Drugič ti bom odgovoril, zdaj ne morem. Ni mi dobro, zgaga me peče.«

Zgaga? Kaj je to? Slišal sem o njej že, poznal je pa še ne. Nekako zasmilil se mi je.

»Pes pa zgaga sta šla v Rim; pes je nazaj prišel, zgaga pa ne«, sem se spomnil domačega zdravila za otroke. »To večkrat po vrsti reci na glas, pa ti odleže.«

»E, z ošabnim Rimom nočem imeti nobenega opravka«, se je uprl. »Saj že vem: ščepec sode, čeprav je zoprna, požrem doma, pa bo.«

Pa se mu ni nikamor mudilo. Naklatil mi je še dosti neumnosti, vseh še razumel nisem dobro.

»Kaj tak je človek, če se kam zazijá?« sem sklenil misli o njem in jih kmalu tudi pozabil.

Doma je bila vojska. Ivan in Ludovik sta nekaj pestila sošolca Štefana.

»Kaj neki misliš?« je Ivan revskal. »Grško spet nisi nič znal, še skandirati ne!«

»O, tisto dvojko, ki mu jo je profesor pripečatil, ima na vesti Marta, čeprav reva še ve ne, kako naš Štefan zaradi nje trpi in v učenosti nevarno medli!« se je veseli Ludovik poredno smehljajal.

»Šleva zmešana!« se je Ivan še bolj jezil. »Za tako norost je samo palica!«

Štefan, čokat fant z zdravim, širokim obrazom, se je, kakor bi ga kdo hvalil, ves srečen smehljajal. Šole mu res ni bilo več dosti mar, vse profesorske sitnosti so mu bile že lanski sneg, anti misli, ki so se mu vse vrtinčile samo okoli Marte, so bile dosti prelepe, prevelike ... Njenega bratca je instruiral, o njej pa bedec in speč neumno blodil ...

Tudi drugim tovarišem Štefanova zabloda ni bila všeč. Ugibali so, kako bi ga streznili.

»Marta naj ga povabi na sestanek«, se je nekdo zasmeljal. »Tja prilomastimo tudi mi in ga premlatimo. Nemara ga le palica res ozdravi.«

»Kako bi za to pridobili Marto, ki je gospodična in ki še ne ve ne, kako je?«

»Saj ne bi prišla Marta, tudi druga nobena ne, neumnost bi se preveč razvedela. Kdo izmed nas se našemi za žensko, pa bo.«

Misel je bila všeč vsem.

Ubogí Štefan, kaj bo pa zdaj ...?

(V drugo naprej.)

TVOJA SLIKA

France Novšak

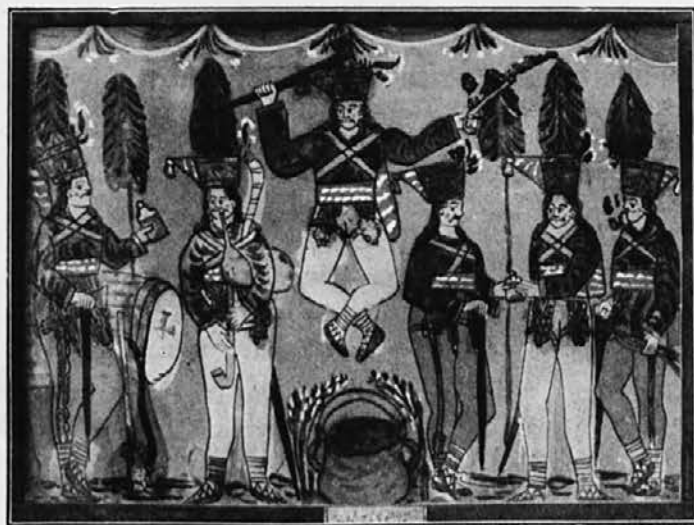
*K*adar gledam tvoj obraz
in smehljaj na sliki,
vsakokrat prikaže se
v drugi mi obliki.

Če pogledam zjutraj te,
spomnim se pomladi,
saj tedaj imajo se
ljudje resnično radi.

Če pogledam te čez dan,
spomnim se poletja,
ker tedaj povsod je polno
vsakršnega cvetja.

Če pogledam te zvečer,
spomnim se jeseni;
mного je miru in sreče
v mehki sliki njeni.

A nocoj? Ponavlja mi,
da je vse nestalno
in da vsi miru želimo,
zadnjo luč obalno.

Jánošík s tovariši. (Slika na steklu; okoli l. 1850.)

Samarijanski veliki duhovnik in samarijanske Mozesove knjige.

PRI SAMARIJANIH

Dr. Andrej Snoj

Na goro Garizim.

Močno je že pripekalo sonce, ko sva s patrom Elijem ob osmih zjutraj stopala po položnem pobočju 868 m visoke gore. Garizim je v marcu prav do vrha porasel s travo; med travniki so njive, posejane z ječmenom in pšenico. Spodaj in na vrhu so pašniki. Srečala sva dve veliki čredi ovac. Pri vsaki sta bila po dva pastirja, oba lepo oblečena. Pastirska služba je v Palestini še danes častna.

V pičli uri sva bila na vrhu. Pred seboj zagledava podolgovat, četverokoten, s kamni ograjen in v sredi predeljen prostor. P. Elija me opozori, da na tem mestu Samarijani obhajajo svojo veliko noč. Ob tej priliki se vsi preselijo na goro in bivajo tukaj en teden pod šotori; ta čas se preživljajo z zelišči in nekvašenim kruhom. Popoldne

pred 14. nizanom, to je v začetku aprila, zakoljejo duhovniki večje število jagnjet, ki jih nabodejo na različne in spečejo v tri metre globoki jami sredi ograjenega prostora. Ob luninem svitu nato obhajajo svojo velikonočno večerjo, podobno kakor so jo obhajali ob Kristusovem času Judje.

Samarijanski tempelj je stal nekoliko dalje, na najvišji točki Garizima. Tam se še danes vidijo sledovi osmerokotne Zenonove bazilike Matere božje. Poleg razvalin stoji kapelici podoben grob mohamedanskega svetnika, ki je viden daleč naokoli.

Ko sva si vse ogledala, sva se spustila navzdol po strmem vzhodnem pobočju, v smeri proti Jakobovem vodnjaku. Čez pol ure sva bila tam.

Vodnjak sam se od nobene strani ne vidi. Okrog njega je velik ograjen prostor, nad vodnjakom pa do višine kakih štirih metrov dograjena cerkev. Pred vojsko so jo začeli graditi Grki, ki so lastniki vodnjaka in prostora okrog njega. Ko se je v Rusiji začela revolucija, je izostal dotok pravoslavni romarjev in denarja ni bilo več, cerkev je ostala nedograjena. Dvojne, z leseno streho pokrite stopnice vodijo navzdol v nekako kripto, katere središče je stari Jakobov vodnjak.

Pri tem vodnjaku se je vršil znameniti razgovor med Jezusom in Samarijanko. Tukaj je nebeški voditelj duš natočil nesrečni ženi »žive vode«, jo polagoma privedel na pot spoznanja in jo usposobil za prvo misijonarko med njenimi rojaki.

Že v najstarejši dobi je bila nad vodnjakom postavljena cerkev, ki so jo porušili Arabci. Križarji so zgradili novo, še večjo cerkev; a tudi to so razdejali mohamedani. Še v prejšnjem stoletju je bil vodnjak zasut, prostor okrog njega pa pokrit z razvalinami. Pred osemdesetimi leti so ga kupili od Turkov Rusi, vodnjak polagoma očistili in zgradili ob njem pravoslavno kapelo.

Prijazen grški menih, ki je dobro govoril ruski, naju je peljal k vodnjaku, prižgal tri svečke in jih po vretenu spustil na dno, da se je videla vodna gladina. Pripovedoval je, da je vodnjak globok 41 m; deset metrov na globoko stoji voda v njem. Vsekan je v skalo in ima tri metre premera. Menih je potegnil iz globine tudi vodo in jo dal pokusiti; je hladna in dobra. Pozna se, da je studenčnica. Romarji jo radi jemljejo v malih steklenicah s seboj za spomin.

Blizu vodnjaka, v smeri proti vasici el-Askar (nekdanjemu Siharju), je pod košatim drevesom grob egiptovskega Jožefa, kapeli podobna stavba s ploščnato kupolo na vrhu. Tu sniva večni sen ljubljeneček očaka Jakoba.

Spotoma proti domu sva si s p. Elijem ogledala še razvaline starega Sihema, ki jih je v najnovejšem času odkril in proučil nemški arheolog Sellin. Razvaline in zidovi v marsičem spominjajo na razvaline kanaanske Jerihe.

V samostanu je pater prior že čakal s kosilom, ko sva se utrujena vrnila. Samostanska šola je bila med tem časom končana in otroci so se razpršili na vse vetrove. Le dva samarijanska dečka sta uživala na nizki klopci skromno kosilo, suh kruh, in čakala na popoldanski pouk. Kmalu se jima je pridružil še tretji, nekoliko večji, po imenu Artif. Povedal je, da je nečak velikega duhovnika. Dolge lase je imel spletene v kito, na glavi je nosil nizek tarbuš. Obljubil je, da naju bo s p. Elijem po končani šoli spremil v samarijansko kolonijo in v hišo svojega strica.

Na obisku pri Samarijanih.

Nestrpno sem čakal konca pouka. Artif je prišel še nekoliko pred dogovorjenim časom in naju s p. Elijem odvedel v južno predmestje Nablusa. Vodil naju je po ozkih ulicah, pod nizkimi, predorom podobnimi oboki skozi najstarejši del mesta. Kdor ni vaje teh potov, bi se v ozkih, temnih ulicah zgubil. Artif u so pota znana, saj mora dan za dnem hoditi tod v šolo. Spoznal sem, da je zanj ta pot pravo mučeništvo. Vsak arabski deček, ki ga je srečal, ga je opsoval in osuval, dokaz, da so Samarijani pri Arabcih kaj malo priljubljeni. Artif je ostal stoično miren in vse z občudovanja vredno potrpežljivostjo prenesel. Videlo se mu je, da je vaje pouličnih napadov.

Samarijanska kolonija je na podnožju gore Garizima. Hiše so dosti lične, z vrtovi obdane, nekatere tudi enonadstropne. Otroci so vljudno pozdravljali; tudi ženske, ki nimajo pokritih obrazov, so naju pozdravljale in zvedavo ogledovale.

Zadnja hiša, naslonjena že na podnožje Garizima, je last velikega duhovnika. Lepša je od drugih in ima okusno verando nad vhodom. Okoli hiše je mnogo zelenja. Artif naju vodi skozi široko odprta vežna vrata. Sredi prostrane veže stoji veliki duhovnik, visok, močan mož pri sedemdesetih letih, s kratko, a gosto, sivo brado, v črni sutani in z rdečim fesom na glavi. Blizu njega zapazimo na nizki otomani starejšo žensko, očitno bolno, poleg nje mlajšo z dojenčkom v naročju. Pri vratih je stal otrok kakih dveh let, zelo umazan in zanemarjen.

Spoštljivo se predstaviva najvišjemu dostojanstveniku stare verske ločine. Ne da bi kaj rekel, je dal z roko znamenje, naj odideva z njim

v sprejemno sobo. Soba je preprosta; na tleh so pogrnjene preproge, ob stenah stoje modro oblaženi naslanjači, med njimi preprosta otomana, ob strani pri vhodu nizka postelja, sredi sobe okrogla mizica, na kateri je ležalo nekaj citron. Z roko namigne, naj sedeva na otomano, sam pa udobno sede na sredo postelje in prekriža noge. Nato pričnem razgovor. Ker govori samo palestinsko arabščino, je bil p. Elija za tolmača.

»Najbolj me zanima, koliko je sedaj vseh Samarijanov. Ali bi mi mogli navesti natančno število?«

»Seveda vam ga lahko navedem. Dve sto petnajst nas je. V tem številu je vključenih tudi sedem in dvajset duhovnikov.«

»Koliko imate svojih svetišč?«

»Samo eno sinagogo imamo. Imenujemo jo Bet-Muhataš. Tam se zbiramo vsak dan po dvakrat, ob sobotah po trikrat.

»Kakšen jezik govorite?«

»Med seboj govorimo arabsko. Samarijanščino uporabljamo samo v liturgiji.«

»Ali število Samarijanov raste ali pada? Kako je z ženitvijo? Je li Samarijanu dovoljeno, vzeti v zakon osebo, ki ni Samarijanka ali obratno?«

Pri tem vprašanju se nekoliko nasmehne, a takoj odgovori: »Število je že od cesarja Justinijana precej stalno. Vedno se suče okrog dve sto. Ženimo se izključno med seboj. Moških je nekoliko več kakor žensk. Rod je močan in se kljub ženitvam med sorodniki ni bati, da bi izumrl.«

»Kakšno je vaše razmerje do Arabcev?«

»Zadnje čase vedno bolj napeto. Trpeti moramo pred njimi kakor kristjani.«

»Kako je s častjo velikega duhovnika?«

Opazil sem, da sem ga s tem vprašanjem spravil nekoliko v zadrego. Vendar je zadostil moji radovednosti. »Čast velikega duhovnika se podeduje v eni družini, ki izhaja iz Arona. (Pater prior mi je doma povedal, da je Aronov rod leta 1658 izumrl; rodbina sedanjega velikega duhovnika izhaja iz Levijevega rodu.) Za očetom podeduje čast najstarejši sin; če tega ni, bratovi otroci. Prejšnji veliki duhovnik je bil moj bratranec.«

Zdelo se mi je, da sem že dovolj izrabil potrpežljivost častitljivega starčka, zato sem prenehal z vprašanji in se mu lepo zahvalil za prijaznost. Prosil sem samo, če ga smem pred hišo fotografirati. Z vidnim veseljem je v to privolil in se dostojanstveno postavil na verando pred glavnim vhodom.

Nato smo se poslovili. Pater Elija mi je med potjo povedal, da se sedanji veliki duhovnik imenuje Mazliach ben Pinchas in da je bogat mož. V

splošnem pa so Samarijani ubožni, ker jih Arabci povsod odpravljajo. Večinoma se bavijo s trgovino.

Ker smo bili že pri Samarijanih, naju je Artif peljal še v njihovo shodnico. Do nje se pride skozi preprosto dvorišče, ki je obdano z leseno ograjo. Dva duhovnika sta vsak s svojim ključem odprla staro ključavnico in stali smo sredi preproste, četverkotne stavbe. Stene so pobeljene, brez okraskov, tla pokrita s pleteno slamo. Ob desni steni je vzvišen prostor, pregrnjen s preprogami. Tja sem sedel in eden izmed obeh duhovnikov, Artifov oče, je iz omare v nasprotni steni prinesel znameniti samarijanski pentatevh. V kovinskem ovoju sta dva pergamentna zvitka, popisana s samarijanskimi črkami. Vse je pokrito z zelenim, lepo popisanim prtičem.

Samarijani trdijo, da je rokopis star 3579 let, ovoj pa, ki je perzijsko delo, 950 let. Orientalisti pa pravijo, da je starost rokopisa cenjena veliko previsoko in da je pergament iz 12. stoletja. Vsekakor je rokopis velika znanstvena vrednost.

Shodnica, ki je vedno stala na tem mestu, je bila večkrat porušena. Sedanje poslopje, ki naredi zelo klavrn vtis, je staro okrog sedem sto let.

Zadovoljen nad vsem, kar sem v kratkem času videl in doživel v Nablusu, in poln globokih vtisov sem se naslednji dan poslovil.

VEČERNA PESEM

Vid Škrjanec

*N*ocoj je žalosten večer;
nocoj se izpreminjajo
drevesa, polja, rože in ljudje;
meglice bele jih zagrinjajo.

*Nocoj ne morem več nikamor,
le z bitji dragimi trpim;
pri stari bajti sem se ustavil,
pričakovanja poln na njej slonim.*

*Ko bodo bitja vsa v temi,
sam Jezus k meni bo prišel;
tam za vasjo po travnati stezi
sam Jezus k meni bo prišel.*

*Le z njim bom v mračno izbo šel:
nad mizo hrastovo bom luč prižgal
in kot otrok z velikimi očmi
ljubezni se njegovi bom predal.*

*Vso noč prečula bova tam,
vso noč mi božal bo roke
in pripovedoval mi o ljudeh,
o rožah in drevesih — vse do dne...*

CVET V JESENI

Vinko Beličič

*J*esen je. Vse zori, a ti si cvet.
Med nami si kot dih pomladi.
Enako te imamo radi
mi vsi, ki smo že preko tvojih let.

*Jesen je. Vrisk in pesem. Ti molčiš.
Oko za nebom se ozira,
vzdrhtevo lice od nemira.
Že ljubiš? Te teži deklišva križ?*

*Jesen je. Vse hiti, zdaj grem še jaz.
Kaj, deklica, te tudi vleče?
Ostani! Jaz ne nosim sreče...
Smehlaj ti boža naj vse dni obraz!*

ZADNJA URA

Janko Samec

O, pride ura... vem, da prišla bo,
ko se pred dnem zapró mi črne veke
in ustavijo nemirnih misli reke
se mi ko plašne barke pred nočjo.

*Takrat bo okrog mene vse temno.
O, kdo bo zoper smrt dajal mi leke!
Tam ne življenja plime ne oseke
ne bode zrlo mrtvo mi oko...*

*In vendar v srcu nič ne čutim tuge,
ker moral z veslom zlomljenim enkrat
pristati sred pokrajine bom druge!*

*Tam dan svetel bo, lep in večno zlat
Tam zroč v življenja novega bom struge
šel v svojih dni prerójeno pomlad!*

Samarijanski duhovniki na gori Garizim o priliki velikonočne daritve.

Samarijanski veliki duhovnik s sinovima in vnukom.

OTROK

Viktor Smolej

Stana je hotela govoriti samó z gospodom. Bil je doma. Da ni nič našel, je rekla dekla. Nato jo je peljala h gospodu, če bi hotel govoriti z njo, ker je vendar že blizu devete ure zvečer.

Ko je vstopila v njegovo sobo, se je Stana začela opravičevati, da prihaja ob taki pozni uri, a gospod je bil kakor odsoten. Niti vstal ni izza mize. Pred seboj je imel odprto knjigo, pa najbrž ni bral. Vpadel ji je v besedo:

»Nisem ga našel... Tudi policija ne... Bomo jutri iskali v nasprotni smeri. Bil sem pri Detektivskem zavodu...«

»Ne, ne, saj prav to sem hotela reči: Petrček je pri meni!« ga je prekinila Stana. »Zato sem prišla, da vam to povem. On se je že vrnil. Samo za to noč je ostal pri meni.«

»Pri vas?« se je popolnoma okrenil od mize sivi gospod. Gledal jo je, kakor da je nič ne razume. Kaj naj bi iskal deček pri instruktorici? »In da noče priti domov?«

Ni ponudil gospodični stola, bil je preveč globoko v svojem svetu. Odsvit uličnih svetilk in svetloba sosedne hiše onkraj ulice sta se ujela v njegove rahlo sive lase. Namizna svetilka je pridušeno dihala pod senčnikom. Bil je lep mož v tihi osamelosti temne sobe.

»Tako torej?« se je polagoma osveščal. »Prav, hvala vam. Naj torej ostane nocoj pri vas. Da smo ga le dobili... Gospodična... Zakaj je šel k vam? Ne vem, kako je to mogoče...«

Tedaj je opazil, da stoji dekla na pragu.

»Ali se vam mudi domov? Oprostite, niti se-deža vam nisem ponudil! Posedite nekoliko. Vas ima Petrček rad.«

Dekle je sedla. Tedaj je od nekod prišla glasna pesem klavirja: gospa v svoji sobi je zopet igrala o sami sebi!

»Mene ne ljubi... še manj nje...« In je z glavo pokazal v smer, odkoder so prihajali glasovi. »Čuden otrok! Če bi sodili vrednost svojega življenja po svojih otrocih, ki ostanejo za nami, bi bilo moje življenje brez cene. Če sem živel zanj, sem živel zastonj.«

Stani ni bilo za razgovor. Poslušala je, toda izza govorjenja ji je vedno gledal dečkov živi obraz in njegovi razkuštrani lasje. Ta deček zna tudi ljubiti! To vé in naj ji gospod še take stvari pripoveduje.

»To je kri od moje krvi... Veste, ko sem bil jaz prav v teh letih kakor zdaj Petrček, sem se prav tako potepal. Toda če me je oče pretepel ali ozmerjal, sem vedno to čutil. Ta otrok je brez čustva. Nikoli se ne pritožuje. Kleči na polenu, a za odpuščanje ne pride prosit. Včasih zbiram šegave in vesele besede, igram se z njim, a on stoji poleg mene in me gleda. Nikoli ne prodrem do njegove duše, nikoli do njegove notranjosti. Včasih zruši žalost vse bregove: saj to je lutka, stvor brez duše in brez krvi. In to je moj otrok!«

Zopet se je začel okoli Stane divji ples, ki ji je motil jasno misel o ljubezni, o domu. Saj gospod prav tako kakor gospa hoče imeti otroka samo kot del svojega stanovanja, svoje meščanske sreče in miru. Noče ga kot otroka, ne, njemu je potreben, da na njem pokaže svoje zmožnosti, telesne in duševne, potrebuje ga, da se ponaša z njim pred drugimi, da pokaže v njem kakor v zrcalu svojo dvignjeno in olepšano podobo... Da, res se v sinu kaže očetova podoba, toda grda in iznakažena, ker je tak res oče sam...

»Meni se zdi, da mu res ne morete priti do srca«, je dejala Stana. »A on potrebuje prizanesljivega razumevanja. Vaš otrok je in vaša dolžnost je, da ga razumete, da ga ljubite, kakršen je. Očetje so krivi v marsičem za podobo svojih sinov.«

»Bolj ste trdi, kot se vam mogoče zdi... In prav imate, resnico ste rekli, da smo očetje krivi napak svojih sinov... Prav to sem si jaz nocoj sam rekel... Peter je brez matere in brez očeta... Spočela ga je sla, ki noče priznati nobene odgovornosti. Zdaj — pretežka pokora, pregloboka sled vsake umazane misli!«

Zgrozila se je pred gospodovimi besedami. Naj so bile še tako iztrgane in nerazumljive, so vendar dale slutiti temno preteklost, na kateri temelji ta majava sedanost.

»Bral sem tu v evangeliju, da je dal Herod otroke pomoriti... Ali ima pravico ta moj slučajni otrok, da mi nalaga tako suženjsko življenje? Nimam pravice, da se ga rešim?« Roke so se mu dvignile nad svetim pismom in prsti so se mu skrčili v pest. »In dal je pomoriti v Betlehemu in v vsej njegovi okolici vse dečke, dvoletne in mlajše... Da, pomoriti...«

Dekle je vstala. Kaj je res rekel gospod to, kar je slišala? Ali je mogoče sovražiti kri od svoje krvi? In klicati smrt nadenj? Lepa slika o sivem gospodu se je na mah zrušila v njej in pred njo je zijal spačen in srdit obraz moža, prevaranega za svobodno življenje.

A svobode ni... To je sedaj obšlo dekle z nemajno prepričanostjo...

Vstala je in brez besede pobegnila. Ni slišala, kako je še nekdo stopil za njo in poslušal njene bežeče korake po stopnicah. Olajšana je že zadihala na ulici, ko je tam vrhu stopnic nekdo trdo zaloputnil vrata in zavrtel ključ v njih in pogasil vse luči. Samo gospa pri klavirju je še žgala drobno luč.

Dekle je omotično zataval po ulici.

Življenje ne sme biti tako grdo, kakor se ji je pokazalo sedaj!

Po večerji je Pavle poiskal doktorja Lada v kavarni. Bila je precej zasedena. Prihajal je pozni večer in s tem najbolj pripraven čas za prazne pogovore, prebiranje lahkotnih dnevnikov in uživanje ob filmskih divah v svetovnih ilustracijah. Pavle je pozdravil starega zgodovinarja Kosarja in njemu nasproti sedečega profesorja, ki je bil dve leti pred njim na gimnaziji, tedaj pa se je že oglasil od neke mize doktor.

»Pozdravljen, Pavle! Pridi in sedi! Dolgčas prodajam.«

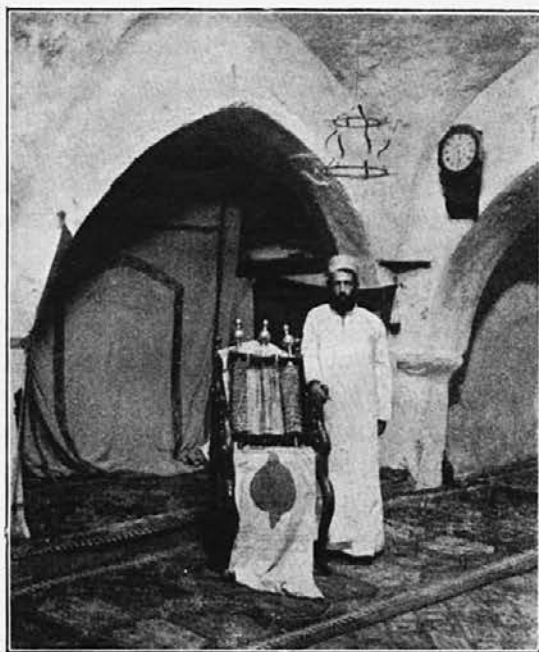
»Saj prav tebe iščem«, je stopil Pavle k njemu. »Kako je kaj s Tončko?«

»V redu!« je odmahnil Lado. »Nevarnosti ni zdaj več.«

Govorila sta o dekletu, katero je dal Pavle radi splava prepeljati v bolnico.

»Kaj ni škoda dekleta, ki je bila včasih kakor bohotna roža?« se je razvnel doktor. »Včasih smo bili vsi zaljubljeni vanjo.«

»In ti najbolj resno!« se je zasmel Pavle. Naročil je kavo in sedel mirno k prijatelju.

V samarijanski sinagogi.

»Bil!« je potrdil veselo doktor. »Pa je bila tudi vredna! Od vseh naših sošolk najbolj ognje-vita, prijetna in tovariška. Nekako sveža in vabljliva ko divji cvet. A danes, ko smo jo reševali, veš, da bi mi ne bilo niti malo žal, če bi izkravela.« Doktor se je zresnil. »Ne zasluži, da smo jo rešili. Z življenjem se je igrala in trdo bo plačala svoj dolg.«

»Kako? Živa je ostala in otroka nima več. Kje se ji bo greh spovračal?«

»Pomisli, kaj bo govorila njena vest? Nihče ji ne bo sodnik razen njene vesti.«

Pavle je zvedavo pogledal prijatelja.

»Kako da govoriš o vesti?«

»Zakaj ne bi?« je bil nekoliko dirnjen Lado. »Misliš, da nimam srca in duše tudi jaz, čeprav se delam tako malomarnega? Nimam v roki samo noža in cepiv, ko hodim okoli bolnikov. Pri svojih mladih letih sem vendar že globlje videl kakor ti. Bolniki... Da bi ti videl Tončko! Kot izžeta citrona.«

Fanta sta se ujela v križajočo se mrežo zmedenih vprašanj. Misel jima je za trenutek obstala.

»Jaz sem se ti vedno čudil, da si tako miren«, je rekel polagoma Pavle. »V sebi imaš nekaj, kar ti vedno ohranja tvoje ravnovesje... Danes so me navsezgodaj poklicali k Tončki. Veš, da sem bil bolj zmeden in razburjen kakor ona. Smrt se mi je režala za njenim hrbtom. In ona tudi, komaj me je mogla prositi, ali bi ji vedel svetovati zdravnika, da jo reši. Ni se spomnila tebe... In gospa, ki je na Tončki vršila svoj posel, tudi

ni vedela, kje ima pamet... Ti pa jo sprejmeš, kot da je nisi nikoli videl, nikoli poznal. Preskrbiš vse in govoriš potem o njej, ko da si potegnil suho vejo iz narasle reke.«

»To se ti zdi...« je odkimal Lado. »Miren videz še ni mirna notranjost... Spomnil sem se tvoje Stane in svojega dekleta... Kdaj sme človek seči drugemu po življenju?«

Ponujala se je prilika za razgovor, pa sta obmolknila. Bil je že večer in misel je bila pretežka. Obždelo sta ob čašicah kave in se zagledala po prostoru. Pa samo za bežen trenutek. Zopet sta se ujela z očmi in misel nadaljevala v besedah.

»A čudno, da se je prav Tončka vrgla tako globoko«, je dejal doktor. »Bila je toliko lepa in toliko živa, da bi lahko visoko postavila ceno zase. Pa gre in ti proda vse!«

»Predlanskem me je nekoč povabila, da bi se šla skupaj kopat. No, slučaj je hotel, da sem res šel. Stano sem tedaj šele iskal. Vroče popoldne je bilo in ko sva ležala na soncu, se mi je zdelo, da iz nje brizga vroča kri. Bila je mlada in jedra, pršelo je iz njenega smeha, iz njenega telesa. 'Mar se človek ne sme vreči v vrtinec?' se je smejala. 'Kakšen smisel ima, da bi se človek zapiral za ozke nazore in govoril o lepem življenju?! Vse je zdravo in čisto, samo zgrabi z zdravim smislom in svobodno voljo'... Jaz sem hotel ugovarjati: 'Naj človek brez smotra troši svoje moči?' — 'Kaj je smotra treba?' se mi smeje. 'Hoče se mi, to je vse, hoče se mi kakor valovom, ki se predajajo soncu in vetru. Gredó in gredó'... 'Ali te ne ponižuje zavest, da si v službi gole strasti? Nimaš ob zadovoljevanju tej strasti isto občutje živalske zadovoljnosti, kakor če se naješ in naspíš? Zavrgla si posvečenje svojega telesa...'... Posvečenje! Sentimentalnost! Koliko lepše: roditi! Kakor gnojena prst'...«

»Da, a ko je izčrpana, jo strastne roke odvržejo kakor izžeto citriono.«

»Prav to sem ji rekel... In potem, ko sem dalje negibno obležal ob njej in ji izpraševal vest, je planila pokoncu in me ozmerjala z licemercem. Od takrat me ni več prijazno pogledala.«

»Veš, da sem danes trdó premišljeval o svoji deklici?« je rekel nenavadno resno doktor. »Vedno teže čaka na čas, čutim, da se ji budi strast. Njeni objemi postajajo vedno tesnejši in krčevitejši. A kdaj bom mogel reči, da pridem jutri ponjo?«

Pavle je pogledal prijatelja in nato odkimal in spet odkimal. Kakor bi se branil neke misli, a ta se mu vedno znova in znova spovrača. Ali naj jo pove ali ne? Prihajala sta v vedno ožjo ulico in zdelo se je, da na njenem koncu ni izhoda.

»Ves dan že mislim prav to ko ti... In moral sem si trdovratno ves čas dopovedovati in se prepričevati: čas ne sme bežati, ustaviti ga moram... Čas ne sme potrditi še moji misli na ženo, sedaj imam samo dekle in ta mi dekletu ostane še za nedoločen čas. Do kdaj, ne vem... Za ta čas pa ne smem klicati ne žene ne doma ne otroka...«

Le na pol sta se razumela, bile so pregloboke misli, da bi si jih upala povedati na glas in z jasnimi besedami.

Tedaj je Pavle nenadoma zagledal sredi kavarne Stano. Ogledovala se je, kakor da nekoga išče. Začudil se je, nato skočil pokoncu in stopil proti njej. Tedaj ga je tudi ona opazila.

»Ne zameri«, ga je nekako v zadregi pozdravila. »Nisem mogla drugače... Hotela sem te še pozdraviti nocoj...«

Prijel jo je za roko in jo ji stisnil. Bila je dekletu čustev in večkrat ga je že spravila v presenečenje radi svojih nenadnih sprememb in nenadnih razpoloženj.

»Nič, nič ne govôri«, jo je vedel za seboj. »Sprememim te potem domov. Posedimo še nekoliko z Lado in se pogovorimo.«

»Pozdravljena«, ji je vstal nasproti Lado. »Kje si hodila, da prihajaš celó sem?«

»Nič...« je sedala opravičujoč se Stana. »Saj nisem hotela. Ko pa sem videla svetlo kavarno, sem si rekla, da stopim pogledat. Kako je s Tončko?«

»Kaj veš za to?« je vprašal Lado. Malo čudil se je, da je Pavle to že povedal dekletu, ko pa se je to šele danes zgodilo.

»Da... On mi je povedal«, je pokazala Stana na Pavla.

»Nič hudega. Bati se ni več kaj. Verjetno vsaj, da je v redu. Ostala je živa in nihče ji ne bo mogel kaj reči. Pred svetom bo dekletu, kot je bila doslej. Pa čeprav je bila že mati...«

Stana je sklonila glavo.

»Včasih gledam človeka«, je snoval svoje misli Pavle in jih tudi povedal. »Če hodi, kako čudovito je njegovo gibanje! Vsaka žila in kita na svojem mestu in vsaka ima določeno delo... In človek se rodi iz človeka. Napačno je, da toliko govorimo o nasprotju telesa in duše. Ne, oboje je čudežen pojav. A da moremo umoriti človeka, ki v nas raste, je zame nepojmljivo. Saj mora človek rad imeti človeka. Še posebno otroka, ki požene iz moje duše in iz mojega telesa... V materi se vgnezdí, diha in čaka... Vse je pripravljeno zanj v materi... In tega mati umori...«

V hipu so zastrmeli drug v drugega. Kaj je res izgovoril vse to ta mladi fant? Vsi so se nena-

doma zavedeli te strašne povezanosti duše in telesa, povezanosti očeta in matere v otroku, ki mora spojiti ljubezen in voljo do trpljenja, žrtev in slast.

»Ne, ne, ne smeš govoriti o tem...« je rekla nenadoma dekle. »Ne kliči pomladi in poletja, ko še ni čas...«

Na mah je vstala in se začela napravljati. Tudi fanta sta vstala. Lado ji je pomagal obleči suknjo, Pavle se je oblačil sam. Dekle se je pomirila.

»Oprostita«, je pokimala smeje obema, kakor proseč razumevanja. »Saj vesta, kakšna sem... Domov pojdem, pa ne zamerita.«

»Jaz te spremim«, je rekel Pavle.

»Z Bogom, Stana, na svidenje. Saj nisi rekla nič takega, da bi ti imela kaj oprostiti«, jo je pozdravil Lado in ji podal roko.

Nato sta Stana in Pavle odšla.

Ozračje je bilo mlačno opojno, ko sta stopila iz zatohle kavarne. Stana se je oprijela fanta pod pazduho in tako sta tiho stopila po ulici proti njenemu domu.

»Veš«, je spregovorila, ko sta bila že čisto blizu doma, »zdelo se mi je, ko sem danes toliko doživela, da se bo zrušilo marsikaj... Najprej Petrček, potem razgovor z gospo Jermanovo in s teboj, potem še z gospodom, potem novica o Tončki, mlademu dekletu... Ne, zdaj vem: jasna je ostala misel na naju in čisto čustvo soglasja med nama... Ko sva hodila po parku skozi dež, sem tiho hotela krikniti: Ne kliči me, ne budi poletja v meni... Sedaj sem mirna... Vse je jasno in vse še bolj trdno ko prej...«

Zasmejala se je in mu pogledala naravnost v obraz.

»Obisk imam danes«, je vrgla glavo nazaj.

»Kakšen?« se je začudil Pavle.

»Pojdi z menoj!«

Prijela ga je za roko kakor otroka in ga vodila v veliko hišo, ki je skrivala tudi njeno domovanje. Brez besed ga je peljala po stopnicah skozi temno prvo nadstropje, skozi drugo, kjer je na hodniku brlela samo rumena električna luč, do svojih vrat v vrsti drugih na dolgem hodniku v mansardi.

Odklenila je vrata in prižgala luč.

Zasijala je svetloba pod zelenim senčnikom na tihi mizi. Na mizi je stal v kozarcu šopek razcvetlih telohov, ki jih je prinesel pred skoraj štirinajstimi dnevi s hribov, saj v okolici mesta teloha že zdavnaj ni bilo več. To cvetje je ona hranila, prvi njegov pomladni pozdrav.

V postelji je spala mirna deška glavica.

Pavle je zadržal dih. Stana ga je s kretnjo roke povabila, naj vstopi.

V cvetju teloha se je lovila modrikasta senca, miza je sijala svetla in gladka. Luč je mirno dihala in stene so se izgubljale pred njo v sivino molka in teme.

Stana je stopila tesno k njemu in se naslonila s hrbtom nanj. Molče sta gledala spečega dečka.

»In zdaj pojdi«, je rekla komaj slišno čez čas. »Lahko noč... Od zdaj te imam še rajši ko prej!«

Fant se ji je nasmehnil, potem je odšel.

Četverkot svetlobe je padel iz njene sobe in posvetil po hodniku in po stopnicah. Njegovi koraki so se oddaljevali. Ko jih že zdavnaj ni bilo več slišati, ker so utonili nekje v globini stopnišč, je ugasnila luč na vrhu in vrata so se zaprla. Dekle je obsedela dolgo v noč ob dečkovi postelji in držala dlani v svojem naročju...

O T O Ž N O S T

Emanuel Kolman

Čez bela polja veter mi pozdrav prinaša.
Od tebe, brat, ki v daljni si tujini?
O, glej, tako je lepa zemlja naša
in sonce jasno sije nam v sinjini.

Zdaj tu po poljih teh se sam sprehajam
in bol na mene lega temna, bridka.
Ob domu proti mraku se ustavim
ko romar tih, želeč počitka.

Dve kmečki palici (na levi Jánošik).

DRUŽBA V GORAH

Ivan Bučer

Vsakdo vam bo potrdil, da je v naravi največ doživljanja in spoznal, ko je samotni križaril po ravninah in vzpetinah. A vendar pohoda v gore ne bi priporočali brez tovariša. Res je, ko ste sami, ste šele neodvisni od vseh drugih vplivov in na vas deluje le narava. Vendar pa moramo pomisliti, da se nam lahko na poti pripetijo neprilike, ki bi jih v družbi zlahka premagali, sami jih pa zmoremo le z največjo težavo. Prav tako se nam na težjih turah lahko pripeti nesreča in si večkrat sami ne moremo pomagati. Zato velja pravilo, da gremo v gore v družbi, če je le mogoče.

Drugo pravilo, ki je važnejše od prvega, pa je: družba ne sme biti nikdar slučajna, temveč skrbno izbrana. Ni vseeno, s kom gremo na pot. Družba je odločilnega pomena, kake vtise bomo odnesli s svoje poti. Zato bi svetovali, kjer je le mogoče, naj se ustvari stalna družba, kjer se vsi med seboj dobro poznajo in drug ob drugem prečiščujejo. Namen planinstva je, da se človek vzgaja; nujna posledica tega pa, da se s tem vzgaja vsa družba.

Kdo pa naj bo vaš tovariš v planinstvu? Ne bomo mogli odgovoriti tako točno, da bi lahko vsakdo takoj spoznal: ta in ta bo pravi. Tudi v vsakdanjem življenju moramo paziti, s kom pridemo v dotiko. Menda ni človeka, ki bi hotel vsakogar za tovariša ali prijatelja; do tega čutimo več nagnjenja kot do onega. Ni to krivica, kakor bi se na prvi pogled zdelo. V življenju je že tako, da smo lahko do vseh ljudi prijazni, a vendar so nam nekateri bolj po srcu.

Pri izbiri tovariša moramo poznati najprej samega sebe. Čim bolj bomo poznali sebe, tem lažje si bomo izbrali tovariša. Seveda ta izbira ne more biti nikdar računarska, temveč se razvije počasi in po srčnem nagnjenju.

Predvsem morata imeti oba tovariša vsaj približno enako hotenje in enake vzore. Po večini se morata v tem skladati, da nista potem v gorah, ko sta tesno navezana drug na drugega, mahoma navzkriž. Razen tega je važno opravilo, ki je za vse prilike nujno: tovariši naj drug drugega spopolnjujejo. Česar enemu primanjkuje, naj ima drugi več. Taki ljudje bodo najlažje shajali drug ob drugem. Nikdar se ne bosta razumela dva, ki imata vse duševne lastnosti v enaki meri razvite. Čim bolj se razlikujeta, tem bolj se bosta lahko navezala drug na drugega.

Tudi to velja: družba; ki sestoji po razmeroma enakih telesnih sposobnostih, je gotovo boljše kakor pa, če so vsi tovariši čisto enaki. Če bi na primer vsi tovariši trpeli za vrtoglavo, jim bo slaba predla, čeprav so izredno močni.

S tovarišem, na katerega si se navezal na planinah in s katerim sta se razumela, boš lahko shajal tudi v

dolini in v vsakdanjem življenju. Nikakor pa tega ne moremo trditi o tovarištvu, ki si ga sklenil v dolini in ga zanesel v gore. Mnogokrat ti tak tovariš odpove. To pa zato, ker se v planinstvu značaj kristalizira: človeka v gorah mnogo hitreje spoznaš in njegove duševne lastnosti in dobrine so mnogo bolj vidne kakor v vsakdanjem življenju.

Zato je tudi med planinci doma najplemenitejša cvetka družbe, to v a r i š t v o; res pravo požrtvovalno tovarištvo, ki misli najprej na drugega, potem šele nase. V gorah, kjer je človek tako blizu Boga, naravnih sil in smrti, so se izvršila že čudovita dejanja tovarištva, ki so mirno živčemu dolincu nepojmljiva. Nikdar ne bo mogel nihče ljudem dopovedati o veličini tega čuta, kakor se ne bo nikdar nikomur posrečilo, orisati vzvišeno materinsko ljubezen v vsej njeni veličini. Samo duša je zmožna doživljati take silne vzgone in taka občutja.

Ko pojdeš v gore, bodi tovariš! A pomni, da je biti »tovariš« v prijetnih razmerah prav lahko; zavedaj se pa, da se sončni dan lahko spremeni v vihar, da se postavijo na pot strašne sile, s katerimi bo potrebna neizprosna in trda borba. Ali boš tedaj še tovariš? Ali se boš zavedal, da je spremljevalčevo življenje prav tako sveto kakor tvoje? Ali se boš zavedal, da si s tem, ko sta skupaj nastopila pot, odgovoren za vsako nesrečo, svojo in njegovo — in prav tako tudi on zate. Če ne pred pisanim zakonom družbe, kar bi bilo tudi potrebno, pa pred nepisanim zakonom Njega, ki mu ne boš mogel utajiti svoje krivde.

Naj spregovorimo nekoliko o družbah samih. Vedno glejmo, da so člani naše družbe v zmožnostih približno enakovredni. Nimamo namena podrobneje govoriti o družbah, ki hodijo na izlete in lažje ture. Take družbe so zvečine številčno večje. Izbira ni posebno natančna, važno je le, da ni kakega nergača ali nebodigatreba vmes, ki bi kvaril dobro voljo družbe. Saj taki pohodi v prirodo nimajo kakih posebnih namenov samovzgoje ali česa podobnega, temveč vsi se hočejo le nekoliko sprostiti in razveseliti v božji naravi. Šolski izlet menda ne bo Bog ve kako vzgajal, družba veselih pomladanskih ljudi se tudi ne bo zatopila v kaka posebna prirodna vprašanja, prej bo zavila na pot razbrdanega veselja. To je tudi vzrok, da se resen planinec taki družbi nič kaj rad ne priključi. Ob medeljah romajo v naravo množice, češ, »gremo v hribe«, pa z bolno vztrajnostjo prekašajo vse v hribovčinah. Velika družba je skoraj vedno kvarna za pravo planinstvo.

Za resnejše pohode je najbolj priporočljiva družba dveh ali treh članov, ki so si med seboj kolikor toliko enakovredni po izvežbanosti. Tu pridemo do vprašanja o novincih. V kakšni družbi pojdi novinec? Kakor hitro bo pot težja, posebno pri plezalnih turah, mora novinec imeti vsaj dva tovariša, ki sta že izvežbana. Nikdar pa ne sme na težjo pot z enim samim izvežbanim tovarišem. Novinec si v kočljivem položaju pač ne bo mogel dosti pomagati, izvežbani tovariš se ne bo mogel zanesti nanj in je bolje, da gresta vsak svojo pot. Je vsaj vsakdo samo zase odgovoren. V družbi dveh pa se novinec lahko počuti varnega in tudi onadva bosta lahko pazila drug na drugega. Zato naj začetnik ne zameri tovarišu, ki ga ne bi hotel sam vzeti na težjo turo.

Pri hoji in vsem naj pazi družba na manj izvežbana. Hoja se ne sme nikdar ravnati po najboljšem, temveč po najslabšem. A ta naj tudi gleda, da ne bo po nepotrebnem, morda radi lagodnosti zaviral vse družbe. Povsod in vedno je treba poudarjati tovarištvo. Če imaš količkaj tega čuta v sebi, ne boš nikdar dovolil, da se tvoj tovariš muči s težkim oprtnikom, ti pa stopicaš poleg s praznim. Težo si bosta pač enakomerno razdelila. Če tovariš omaguje, pomagaj mu, olajšaj mu breme, ne godrnjaj, temveč ga s spodbujajočimi besedami ožunači. Morda imaš okusnejše brašno, tovariš ne sme gristi suhega kruha, ko se ti zalagaš s sadno mezgo. Vse težave in dobrine vama morajo biti skupne. Stori to sam in isto zahtevaj tudi od tovariša. Skupna last se mora med vama razviti do skrajnosti. S tem bo nastopilo tudi skupno doživetje in se bo ustvarila skupnost, ki vaju bo navezala tesno drug na drugega. V pravi družbi planincev se mora dosledno izvesti rek: »Česar ne želiš, da ti tovariš stori, ne stori ti njemu. In kar želiš, da bi ti tovariš storil, stori ti tovarišu!« Spočetka boste morali delati to zavestno in s premagovanjem, pozneje bo prešlo to v vas in boste delali tovarišu dobro nezavedno, ker boj z goro prisili človeka do takih dejanj in z obstankom tovariša je zvečine v tesni zvezi tvoj lastni obstanek.

Kaj pa mešana družba v gorah? Gotovo je, da je — nevarna. Dejstvo je, da je danes s takimi družbami tako. Ko jih vidi naš gorjan, se nasmehne in si misli svoje. Vsako stvar lahko izrabimo v slabe namene, prav tako izrabljajo pohode v gore mnogokrat v to, da bolj nemoteno zahajajo na spolzka tla. Dolinske običaje, tudi lepe, v gorah zavržejo, taki ljudje so bolj »svobodni« in tisto nerodno svobodo izrabijo za nesvobodna dejanja. Opazujte fanta, dekleta, ki sta v dolini čisto dostojna, na izletu se nalezeta od razigrane družbe »svobode« in se tudi »svobodno« vedeta in izražata. Na tak način planinstvo ne more biti več vez med dobrimi ljudmi.

Planinec, ki se bo začel poglobljati v bistvo planinstva, se bo takim stvarjem ognil. Ne samo ognil, temveč zasovražil bo tak razvrat. Zato nimamo namena, mnogo se ustavljati ob tem, ker take stranske poti nimajo stika s pravim planinstvom. To so izrodki planinuhov. Naše besede ne bodo dosti pomagale, treba je le resničnih dejanj. Marsikdo zahaja na to pot, ker meni, da spadajo take nerednosti v spored planinskega veselja. Resna beseda pa prehude kmalu umiri. Živa in odločna beseda v planinski koči bo zalegla pri taki razbrzdani družbi več, kakor pet člankov po časopisih o zakonih planinske dostojnosti.

S tem pa seve nočemo trditi, da mešana družba vobče ne sme v gore. Fanta in dekleta bo prej zapeljala družba v dolini kakor v samotni najdena gorska lepota. Doživetja v prirodi približajo človeka človeku in skoraj nikjer ni možno toliko skupnega, čistega doživetja kakor v gorah. Tovariša spoštujemo in dokler se fant in dekle spoštujeta, ne bosta zablodila.

Moški je telesno močnejši in zmožnejši za napore in s tem je tudi že nujno, da se ženski pridruži moški, da jo varno vodi. Vendar pa ne bo nikdar škodilo, da

si privzame mešana družba starejšega, ki bo znal o pravem času prijateljsko povedati: »Zahajate; nazaj na pravo pot!«

Lažjih pohodov v gore ženski nikar ne branimo. Potrebno je, da se razgiba, ženska duša je žejna lepote in v naravi je najde toliko! Za težje ture pa ženska nikakor ni. Njen telesni sestav ni za velike napore. Tudi nekatere duševne lastnosti, ki so za planinstvo nujno potrebne, so pri ženskah slabo razvite.

Najlepša družba je vedno družina. Tudi v gorah. Nič bi ne mogli priporočati bolj kakor družinske pohode v naravo. Res, družina ne bo nikdar osvajala vrhov po težavnih pristopih, vendar so pota po naših gorah speljana tako, da jih zmore skoraj vse razvit desetleten otrok. Oče, mati, bratje, sestre, vsi se skupno poglobljajo v preleste okolice, veže jih gorska sreča in vsem vzbuja enaka čustva ob skupnem doživljanju. In potem se v dolini v domačem krogu zbudi skupen spomin na to in ono in družina hrepeni po časih, ko se je njih skupnost jasno pokazala sredi naravnih veličin. Tako je povezanost v družini še tesnejša, medsebojni odnosi lepši. Vsega tega je pa danes v družinah tako malo. Več kakor lagodne počitnice v poletni vročini ob morju bodo družini prinesli družinski izleti.

Nikjer ne bosta imela oče in mati prilike opazovati svojih otrok tako kakor v gorah. Laže jih bosta usmerjala in mnogo več bo uspeha pri vzgoji, ko bosta poklicala na pomoč naravo, to veliko vzgojiteljico nas vseh.

V vsaki večji ali manjši družbi mora biti nekdo vodja. Po navadi se že sam po svoji zmožnosti izloči tisti, ki je najbolj sposoben in ga brez besed pripoznajo vsi. Vendar je med enakimi vedno treba določiti nekoga, ki bo stopil na to mesto. Kajpada s tem vodja ne prejme nikakih posebnih pravic, temveč samo dolžnosti. Zgodile so se že nesreče in marsikatero neprijetnost so doživele družbe, kjer je vsakdo vedel in hotel po svoje. Če se člani družbe zavestno pokorijo odločitvi enega, se neprilikam gotovo laže izognejo. Vodja pa naj bo tisti, ki mu največ zaupajo in se najbolj nanj zanesejo. Kjer pa ni zaupanja in zanesljivosti, tam naj se člani družbe lepo obrnejo in odidejo vsak na svoj dom. Bolje je še vedno biti v miru v dolini kakor v razprtosti v gorah. Posebno pri večjih družbah, ki štejejo več ko tri člane, je taka ureditev nujna.

V vsaki družbi se lahko pojavijo mesoglasja. Posebno še, če so krajevne prilike take, da otežujejo pohod, ali če se napor veča in je utrujenost znatna — takrat se pri nebrzdanih rada pojavi neprijetna občutljivost. Vendar ne smemo sredi poti družbe razbiti. Tako postopanje se rado maščuje. Šele ko smo na mestu, kjer je res dana vsakomur svobodna in varna pot za vrnitev ali nadaljevanje, se lahko razidemo, če ne gre drugače. Vendar pa pri uvidevnih ljudeh do takih stvari težko pride. Vsekakor pa si zapomnimo to za drugič in če slutimo, da bi prihodnjič spet kdo kalil slogo z nerodnostmi, se rajši njegovi družbi izognimo. Na vsak način se pa izognimo družbi, ki rada preide v razbrzdanost, ker pri njej pač ne bomo našli večjega užitka kakor pri ceneni dolinski zabavi.

Slovaški vrč. (Zač. 19. stoletja; iz Hručira.)

TEŽA NAŠEGA TELESA IN STRADANJE

Franc Pengov

Vrednih razmerah je teža človeškega in tudi živalskega telesa v ravnovesju; čim več hrane dobiva telo, toliko močnejše žari plamen okisavanja v njem, pa tudi obratno: čim bolj si lačen, toliko več hrane zahteva tvoje telo. Naše telo je podobno jezeru, v katero pritekajo od ene strani studenci in potoki, in drugi pa odteka voda v enaki meri, tako da ostaja gladina jezera vključno suši in dežju, mrazu in vročini vedno na enaki višini.

Če pomisliš, v kako različnih razmerah živé ljudje, kako zelo se menjava njihova hrana; če upoštevaš, da naše telo nekaterikrat bolj počiva, zato pa drugokrat toliko naporneje deluje; če se spomniš, kako zelo se menjava notranja, še bolj pa zunanja toplota, kako se vrstita spanje in bedenje, kako se menjavata pri različnih ljudeh in narodih obleka in stanovanje; če končno pomisliš, da se vse to godi, ne da bi se bistveno spreminjala telesna teža: moraš pač priznati, da stojimo pred eno najbolj čudovitih ugank človeškega životoslovja.

Na vsem svetu ne najdeš obrata, katerega dohodki in izdatki bi bili tako čudovito uravnovešeni kakor so v človeškem organizmu. Zanimalo te bo, ako povem, da pojé bolj premožen človek, ako dočaka 70. leto starosti, 1400 kratno težo svojega telesa. V tej hrani je kakih 2000 kg maščobe, 12000 kg kruha, 4000 kg mesa (3 voli po 700 kg, 4 teleta po 100 kg, 8 prašičev po 150 kg, 4 koštruni po 75 kg, 300 piščancev in kur, 75 gosi, 100 golobov). V njej je dalje okrog 180 stotov krompirja, 6000 kg zelenjave, 7000 kg sadja, 6000 l mleka, 12000 l kave, čaja in kakaa, 500 kg soli, 5000 jajc, 4000 kg sladkorja, 1000 kg sira, 10000 l vode poleg ne vem koliko litrov vina in piva ter slaščic.

Če dobiva telo več hrane, kakor pa je more porabiti, se zdebela, opita; če pa je dobi manj, gladuje in strada. Če človek strada, zgubi najprej ogljikove hidrate, ki jih hrani kot škrob v jetrih in mišicah. Nato pride na vrsto zaloga telesne tolšče. Trdovratno pa brani telo svoje beljakovine; te žrtvuje šele tedaj, če so izrabljene že vse zaloge maščobe.

Človeško telo, ki strada, se ne more primerjati s kletjo, ki daja brez ugovora svojo zalogo krompirja, pese, premoga; telo je bolj podobno oblegani trdnjavi, v kateri razdeljujejo obleganci hrano po modrem predudarku, po meri trenutne potrebe: bogatini morajo odstopati živež za revne, civilist se mora postiti na račun vojaštva. Tisti, ki opravljajo težka dela, in vojaki na obzidju dobé povišane deleže. Tako je tudi v trdnjavi našega telesa. Najprej oddadó jetra in mišice svojo pičlo zalogo škroba. Nato se izprazni zaloge tolšče v trebušnem omrežju, v podkožnici, okoli obisti; nazadnje pridejo šele na vrsto beljakovine, toda samo tisti organi, ki so za življenje manjšega pomena, kakor so n. pr. mišice in vranica. Življenjsko najvažnejši organi, kakor n. pr. možgani in srce, ne zgubé skoraj nič svoje vsebine.

Nekaj števil naj ponazori zgube posameznih telesnih organov pri gladovanju.

Medtem ko zgubi srce pri stradežu 5 % svoje teže, se olajšajo kosti v istem času za 14 %, pljuča za 18 %, obisti za 26 %, mišice (meso) za 31 %, jetra za 54 %; tolšče pa zgine do 90 %.

Kakor živi še nerojeno dete na stroške svoje matere — iz njene krvi jemlje snovi, ki jih potrebuje za svoj razvoj in svojo rast, iz njenih kosti in zob zajema apno, iz njenega mozga srka snovi, ki jih potrebuje za tvorbo svoje krvi — tako živé srce, možgani in drugi neogibno potrebni organi na račun svojih sosedov, manj važnih organov. Če pustite mlado žival stradati, postaja sicer vedno lažja, raste pa kljub temu.

Sijajna ilustracija za to življenjeslovno dejstvo je tudi losos, krasna riba severnoevropskega morja, ki se hodi drstit v sladke reke. Lepo rejena riba plava po Renu navzgor, torej proti vodi, in se drsti v lepih švicarskih planinskih potokih, iz katerih nastaja ta veličastni naravni mejnik med francosko in nemško državo. Šest do petnajst mesecev ostane riba v sladki vodi, ne da bi v tem času pokusila kaj hrane! Ko prične samica svoje potovanje, zavzemajo njeni jajčniki komaj 1/4 % njene telesne teže; v teku mesecev pa žival zaradi naporov in stradanja močno shujša. Toda spolovila narastejo na stroške mišic, ki jih za povratek v morje ne potrebuje več — saj jo nese voda sama nazaj; jajčnik naraste v orjaški organ, ki tehta proti koncu celih 25 %, torej četrtnino telesne teže.

Nekaj podobnega imate tudi pri naših žabicah v času, ko se razvijajo. Mali paglavci v vodi polagoma izgubljajo svoje repke; posebne, tako imenovane potujoče stanice uporabljajo njihovo snov in jo prenašajo v telesno notranjost, da gradé z njo druge organe.

Če pade zaradi stradeža telesna teža pod 40 % navadne teže, nastopi pri človeku in pri višjih živalih — smrt! Čas, v katerem se doseže ta odločilna točka, je odvisen od živahnosti, s katero se pretvarjajo hranilne snovi v živalskem telesu. Mrzlokrvne živali

vzdržé zaradi počasnega pretvarjanja hraniv dolge mesece brez hrane. V menažeriji so imeli kačo velikanko iz vrste pitonov, ki ni hotela žreti za nobeno ceno. Celi dve leti in pol je živela reva in shujšala od 75 na 27 kg, nato je šele poginila. Majhne živali poginejo zaradi razmeroma večje izgube toplote prej kakor velike, živahne prej kakor lene, rastoče hitreje kakor dorasle. Nekaj števil v pojmovanju!

S poskusi so dokazali tole: Če bi odtegnili živalim, ki jih bom imenoval, vsako hrano, in sicer pričenši s 1. januarjem 1938, bi poginil: slavček že 10. januarja; živel bi samo 9 dni; človek bi preminul čez 12 dni; pes bi nehal cviliti čez 20 dni; žaba bi prestradala 360 dni, bi torej skakala do konca leta; trdoživa želva preživi v gladi 500 dni, poginila bi sredi maja 1939; kača more prestradati 800 dni, živela bi tja do srede marca 1940; riba prebije post celih 1000 dni in hrošč celó 1200 dni, poginil bi šele aprila leta 1941.

Svoje dni so prebivalci mesta Pize na Laškem obsodili grofa Ugolino kot revolucionarja s sinovi vred na smrt z lakoto. Prvi je umrl najmlajši, nato pa ostali sinovi kar po vrsti, najstarejši je umrl šesti dan. Oče je preživel vse in umrl osmi dan. Sicer pa zdržé ljudje po deset do dvajset dni brez hrane. Nešteta poročila o raznih nesrečah, obleganjih, o primerih, ko so se poškodovale ladje sredi morja itd., nam povedó, da je lakota zelo mučno stanje, ki se pričinja z bolečinami in razburjenjem, konča pa s splošno oslabelostjo, s halucinacijami, z napadi besnosti in podobnimi pojavi. Ko doseže gladovanje svoj višek, zamori v človeku vsako zavest spodobnosti in npravnosti. Sestradiani ljudje so ponujali za mrtvo podgano, celó za raztrgan podplat vse svoje premoženje; borili so se za trupla mrličev na življenje in smrt, matere so klale lastne otroke, ne zato, da bi skrajšale njihove muke, ampak da bi použile njihova trupla.

Človek, ki umira od gladi prisiljen, grozno trpi. Drugače pa je pri umetnih stradalcih. Ti ljudje morejo raztegniti svoj post daleč preko normalnih deset do dvajset dni. Saj pa tudi ne trpé od gladi prisiljeni in ga zato ne občutijo kot nesrečo, ampak občinstvu predstavljajo svoj stradež le kot umetno podaljšan poskus gladovanja. Ta okolnost pa je odločilnega pomena, kajti nesrečneža, ki umira od lakote prisiljen, zdelujejo, še bolj kot pomanjkanje hrane, obup, strah pred smrtjo in nemir. Umeten stradalec pa preživlja svoj post po natančno preskušeni pravili v popolnem telesnem, pa tudi, in to je še bolj važno, v najlepšem duševnem miru. Bojazljivega stradalnega umetnika si niti misliti ne moremo. Kajti strah ne razjeda samo telesnih zakladov, ampak tudi omejeno množino duševne energije, ki jo mora uporabljati človek, ako se hoče postiti ves mesec, kakor je delal na primer svoje dni slavni laški stradalni umetnik Succi. Ta mož se je postil leta 1885 pod nadzorstvom italijanskega fiziologa Lucianija trideset dni. Ves ta čas ni zaužil nič drugega kakor vsak dan po pol litra rudninske vode, s katero pa ni hotel toliko gasiti žeje kakor umiriti neznošno pekočino v mehuru. Na željo Lucianija se je zdržal Succi med poskusom pet dni tudi te rudninske vode; medtem ko je zgubljal poprej na vsakih pet dni po 16 kg telesne teže, je izgubil v teh petih dneh popolne zdržnosti cela 24 kg teže. Zadnji teden stradanja je dajal Luciani stradalcu prav majhne ko-

ličine želatine, sladkorja in peptona (beljakovin). Hotel je izrabiti redko priliko, da je delal zdravniške poskuse s popolnoma izstradanim človeškim telesom in z opazovanjem dihanja, bitja žile, telesne teže, toplote, množine seči, izločenega dušika in ogljikove kisline ter uporabljenega kisika dokazati vsemu svetu, da se je Succi res postil ves čas brez izjeme.

Skrivnost Succijevih uspehov v stradanju nam razložé nekatere ugodne okoliščine, ki so na vseh toriščih človeškega udejstvovanja, zlasti pa pri vseh športih, pogoj izrednih uspehov: 1. Succijevo telo je presnavljalo hrano silno lenobno in počasi; mož je potreboval nenavadno malo hrane; 2. bil je star preko štirideset let, torej v dobi, ko se presnavljanje hrane ne vrši več tako živahno kakor v mladosti; 3. njegova mladost je bila polna pustolovščin; veliko je prepotoval, tudi po pustinjah in puščavah, pri tem pa izvrstno izšolal svoje telo za prenašanje lakote in žeje; 4. končno, in to je najbolj važno, Succi tudi duševno ni bil normalen; bil je močno čudaški, večkrat so ga imeli tudi v blaznici zavoljo megalomanije — domišljjal si je, da je general, državni predsednik, celó da je laški kralj.

Junaško delo dolgega posta je mogel izvršiti le zato, ker ga je bila obsedla misel, da mora postati slaven po stradanju; iz te misli in želje je tudi zajemal mladeniško moč, ki jo zahteva tako delo. Pri sodobnikih, vsaj v Italiji, je tudi v resnici dosegel za nekaj časa slavo, toda ne s svojim stradanjem, zakaj temu so se ljudje smejali, ampak s svojim — likerjem. Ko je namreč Succi pričel svojo stradalno turo, je pil navaden liker z morfijem, da bi na ta način otmil občutek lakote prvega dne. Nespametno občinstvo je imelo popolnoma po krivici ta liker za čudovito sredstvo. Succi je izrabil to ljudsko mnenje v svoj prid in ko je bilo konec njegovega posta, si je pridobil znatno premoženje z razpečevanjem tega slovitega »Succijevega likerja« zoper lakoto.

Osem let pozneje je prekosil Succija njegov ameriški tekmelec Tanner. Tudi ta je imel prirojeno zmožnost za gladovanje in se je za šport pogosto postil po pet do dvanajst dni. Leta 1877 je živel celih dva in štirideset dni samo ob vodi. Ko so znanstveniki dvomili nad resničnostjo njegovih podatkov, se je ponudil, da se postí pod najstrožjo kontrolo štirideset dni. In res je pričel ta post dne 28. januarja 1880 pod nadzorstvom zdravniške komisije. Med tem postom so opazili zdravniki, da so se ponovno pojavile na stradalcu duševne motnje; 25. dan stradanja pa se jim je pridružilo še izredno močno telesno propadanje. Ko so pa dali stradalcu nekoliko rudninske vode, si je Tanner hitro opomogel. Postil se je naprej, bil je večinoma dobre volje in je res zdržal do 40. dne. Ta dan je zvon naznanil konec predpisanega posta. Tanner je zgubil v tem času 16 kg telesne teže, a že v teku enega tedna si je popolnoma opomogel.

Postitev v tako nenavadni meri, kakor sta jo izvajala Succi in Tanner, pozneje indijski Gandi in mnogo drugih politikov, spada brez dvoma med človeške zablode in je prav tako smešno kakor žalostno. Saj končno ni nič drugega kakor neko počasno, premišljeno ubijanje samega sebe.

Nasprotje lakotnega umetnika pa je vsežre ali požeruh. Ta umetnost izvira iz pokvarjenega telesnega sestava, še več pa iz strasti.

SLOVENSKO NARODNO BLAGO

Vinko Möderndorfer

VELIKANI

Spomin na velikane, ki so jih imenovali Ajde, je še živ med ljudstvom v pripovedkah. V Mežiški dolini je bil to rod velikanov s človeško podobo, ki se je preselil iz prvotnega bivališča, z »Zlate gore«, na najvišje gore in planine; na vsaki gori je bivala po ena družina, ki je občevala z drugo le s klici. Orodje so si izposojevali drug od drugega in ga zalučali iz vrha na vrh preko doline. Sezidali so velikanski oltar na gori pri Dobrli vesi. Tudi pri zidavi Ptuja so sodelovali; imenovali so jih »Rimljane«, Belokranjci pa »Grke«. Bili so slabše pameti, vendar pa človeškemu rodu naklonjeni. Ajdova hči je pobrala v predpasnik orače s plugom in živino vred. Ajdovski rod je imel tako dolgo življenje, da je starec mogel pestovati še svoj četrty rod.

Kot nadaljnji spomin na Ajde so še v narodu žive pripovedke o ljudeh z izredno močjo, ki pa potrebujejo čudovito veliko hrane; o teh vedó pripovedovati Prekmurci, Dolenjci, Belokranjci, Štajerci in Korošci. Pri Korošcih je to »Samson«, na Štajerskem pa »orjaška špelica«. Ta zgubi svojo nadčloveško moč, ko jo pokrijejo z obleko, ki je bila še uro poprej lan; lan in konoplja pa sta znana talismana proti zlim duhovom.

ŠKRATJE

Slovenec ne imenuje rad hudobe s pravim imenom, menda se ji noče zameriti in jo pogosto imenuje: škrate, ta črni, ta hudi, rogač, malič, čaven itd. Škrate pa ima porazdeljene: v domačega, hišnega škrate, jamskega škrate, škrate, ki varuje zaklade in škrate še v splošnem, ki je manj pomemben duh in skuša človeku škodovati ali mu vsaj nagajati.

V okolici Ščavnice je domači škrate najrajši bival v krničnici, to je v kuhinjski izdolbini, katera je za solnico. Temu škratu so morali dati od vsake jedi nekaj, ker bi drugače pogasil ogenj, razbil lonce, krave bi dojele kri, razkril bi streho in tudi pokončal vso živino. Spomin na tega škrate je še viden v raznih slovenskih obredih, ko nevesta daruje v hiši najprej na ognjišču kak novc ali jabolko. Pri svatbi v Žilji dobi namesto hišnega škrate dar kuharica, češ vsi lonci so se potrli in sedaj je tako velika škoda. Neki kmet je imel v solnjaku drobnega lesenega malika, katerega je imenoval »gospodarčka«. Če temu škratu ni kaj prav, tedaj razsaja in razbija po stenah in ga mora zarotiti duhovnik; najljubša jed mu je prosena kaša. Ti škrate nosijo gospodarju žito in denar. Pripovedke o škratu gospodarčku nastajajo in se izpopolnjujejo še v današnjem času, kar dokazuje pripovedka o Silvestru v Mežiški dolini, ki je stara komaj trideset let.

Kadar dobe v okolici Ljutomera tujo mačko k hiši, postrgajo iz podstavka krušne peči, ki jim je tudi za ognjišče in ga imenujejo »komen«, strjeno skorjo ostankov razlitih jedi in to zmešajo mački med mleko; če so napravili tako, potem bo maček ostal pri hiši. »Komen« postrgajo tudi tedaj, kadar zavlada v hiši nov gospodar (14). Oba običaja prav tako potrjujeta, da je bil »hišni gospodarček« zelo uvažen hišni duh.

V Škratovem gozdu v Zaplati med Storžičem in Grintavci varujejo škrate studenec zlate rude. Škrate je oblečen v zelene hlače, višnjevo jopico in rdečo kapico. Na Pohorju imenujejo škrate, ki varuje zlato rudo, »laber«. Med Mengšem in Smlednikom je škrate varoval studenec, ki je dal v vsaki stoti kapljici vode čisto srebro. Tudi na Olševi v Solčavi ima škrate bogat zlat zaklad. Prav tako se prikazuje v Mežiški dolini na več krajih, kjer še niso doslej sledili rude.

Jamski škrate sicer tudi ve za vse zaklade v zemlji, vendar pa se prikazuje le kot zaščitnik in svaritelj poštenih rudarjev. Vselej kadar se bliža nesreča, se jim prikaže in jih posvari. Pozna ga že od daleč po zelenkastem svitu jamšarice. V rovu ne dovoli vpitja ali žganja; svari tudi podjetnike, če odirajo rudarje pri plačah; kadar njegova svaritev nič ne izda, spremeni rudo v ničvreden kamen. Še za Valvasorjevih časov so idrijski rudarji nastavili jamskemu škratu v rovu vsako leto novo rdečo suknjico po meri srednjega dečka. V Rožu pravijo jamskemu škratu »skuberl«, če ga razjezijo, ugasne rudarjem jamšarico (22).

Škrate nagajivec razkriva strehe, nadleguje pozne popotnike, razganja črede pastirjem itd. Ta škrate naga tudi fantom, ko hodijo od vasovanja, postavi se jim na pot in izziva pretep. Pravo moč dobi šele tedaj, kadar ga kdo trikrat udari, prevrže, ali v tretje ogovori ali ozmerja. Če so ljudje previdni, jih prav lepo prosi: »Še enkrat udari!« ali »Kako si rekel? Nisem razumel!« V Rožu je on sam ali pa njegov dvojniki tudi varuh divjačine, ki nadleguje lovca, da nobene divjačine ne zadene. Nagajivost more izrabiti v polni meri posebno tedaj, kadar se lovec tega jutra še ni umil, češ kaj bo ta lovec, ki se še umil ni! Škrate pa zgubi moč, če se lovec vsaj v naglici z roso umije po obrazu (22).

Škrata nagajača imenujejo v slovenski okolici Beljaka »škamperl«. Pastirji mislijo, če ne morejo najti kake reči, ki so jo založili ali zgubili, da sedi na njej nagajivec škamperl. Da bi ga spravili s predmeta in bi bil ta zopet viden, izpulijo šop trave, jo zavijejo in potem podložijo pod večji kamen. Med zavijanjem in pokrivanjem govorijo:

»Škamperl, škamperl!
Tvoja hiša gori!
Tebe pa doma nič ni!«

Ko odstranijo kamen, iščejo izgubljeno reč v oni smeri, kamor kaže vrh odvite trave (23).

V to vrsto bi bilo morda tudi šteti duha, kateri dobi oblast nad tistim, ki zaspí pod kapom. Takole pripovedujejo: Njega, ki zaspí pod kapom, kadar tolčejo konoplje, odnese velikan, ki je velik kakor hrib in tako zarasel, da ni videti njegove kože. Odnešenca kličejo vsi domači in ga ne morejo doklicati. Poiskati morajo krstnega botra pogrešanca, da ga ta pokliče. Na njegov klic prinese velikan z veliko nejevoljo in godrnjanjem zaspanca nazaj. Vrne ga pa vsega potolčenega in opraskanega, ker nanj ne pazi več, ko ga mora vrniti. Velikan nato zgine (1).

POOSEBLJENJE DNI, PRAZNIKOV, GORA itd.

V Prekmurju ljudje večkrat rabijo izraz: »Sv. Petka« in »Rjavi petek«. V prejšnjih časih se je o mraku oglašil pred hišo velikan in zakričal: »Sobota!« Ljudje so potem vedeli, da je čas delopusta in rekli: »Sobot-

Pisateljica naše uvodne povesti, gospa Mara Hus, zaščitna sestra, zdaj v Banjaluki.

nik' je prišel in se oglasil« (1). Povsod upoštevajo, posebno pa v Beli Krajini (1), v Prekmurju (18, 20) in v Prlekiji (14) »Mlado sredo«, »Mladi petek«, »Mlado soboto« in »Mlado nedeljo«. Ti poosebljeni prazniki, posebno sobotnik, rogovilijo ponoči okoli hiše, sekajo steljo, premetavajo snopje in odženejo ovce, če se ne upoštevajo njihove zapovedi (1, 16). V beljaški okolici hodijo v kvatrnem tednu okrog »kvatrniki«. Delo, katero bi pričel v tem tednu, kvatrniki zmedejo, delo samo se ne posreči in napravi samo jezo (23). Kvatrniki so se pokazali čevljarjem, ki so v kvatrnem tednu delali pozno v noč, v obliki kozla; tega je bilo treba udariti s kneftro (16). »Torklja« ne dovoli, da bi pustile predice na kvatrni četrtek po delopustu vrvice na kolovratu, pride ponoči in pozabljivkam zmeša v predivo (16). To vedo tudi v Komendi in v Ilirski Bistrici. V Rožu hodi »Torka« prest le v torkih zvečer po deseti uri. Žensko, ki se je pregrešila na ta dan proti delopustu, more rešiti le mož s tem, da jo objame z desno roko čez pas. V tem primeru žensko Torklja pouči: »Sreča tvoja, da te varje železen obroč« (22). V mnogih primerih terja Torklja tudi delopust v kvatrnih dneh in bi gospodinjo in dekle skuhalo s predivom in štrenami, če bi se pravočasno ne zavedele Torkljine nevarnosti. Enak posel opravlja po Koroškem tudi »Perhta«, kateri pravijo v Rožu tudi »Kvaternica baba«. »Perhta« ima v Zilji vile s tremi roglji in lopar, v prejšnjih časih pa je imela tudi sekuro. V Zilji straši otroke, v Rožu pa grozi zaradi prestopka delopusta, da bo skuhalo predico s povestno vred (16). Čeprav naj bi bila »perhta« germanskega izvora, ima vendarle staro slovensko lice. V Rožu hodi okoli le na

večer pred Tremi kralji, s hudim šumom in pokom, oblečena je v belo kakor v Podjuni, Prlekiji in Prekmurju Lucija in nosi na pečnih vilah pečeno klobaso (22). Perhta zaključuje stari slovenski Božič, sveta Lucija pa ga vpelje. Na večer 5. januarja se zberejo brnški fantje (v Zilji) s kravjimi zvonci zunaj vasi in zažgó snop slame; eden izmed njih se preobleče v žensko obleko, si natakne na obraz krinko, ali pa se namaže s sajami, vzame v roke pečne vile in gre v vas. Za njim pa vpijejo in zvonijo s kravjimi zvonci ostali fantje. Matere pa svaré pred to procesijo že ves advent otroke:

»Perhta baba hodi zdaj,
kjer otrok se najde kaj.
Bucne¹ v vampič² z vilami,
tiste, ki so jo zlo nasiteni« (23).

Ribničani strašijo otroke, da jih bo odnesla »Berbara«. V Poljanski dolini pa pride Torklja v hišo, če na kvatrni torek po večerji še ne končajo z delom. »Kvaternica« pa iz istega vzroka na kvatarno soboto. Fant, ki je šel na kvatarno soboto k dekletu vasovat, je moral pobegniti v dekletovo sobo, ker mu je prašič, velikan, majal lestvo in je vidno rasel (6).

V Poljanski dolini se sklicujejo svatje, kadar pridejo po nevesto, na to, da imajo s seboj »tri močne poroke: Blegoš in Triglav in Porezen«. Domači nočejo odpreti, češ »ti poroki niso zanesljivi«. Svatje odvrnejo: »Imamo še druge poroke, to so: Bog Oče, Sin in Bog Sveti Duh« (5, 6). Vse to kaže, da so takoj za sv. Trojico upoštevani imenovani trije bogovi, ki so gorski velikani, razen morda »Porezna«. V Tolminu so večkrat govorili o maši na čast Sv. Krnu; Krn je očak tolminskih hribov in planin (2).

Če ni bil »Porezen« Poljanske doline gorski vrh, tedaj je brez dvoma duh poosebljenega časa. V Zilji je »Brezen« nevaren mladini, ko vasuje, je ošabna in gizdava, in to posebno še v pomladanskem času, kate-rega imenujejo Ziljani tudi »Brezen«; »pritisnil bo še brezen«, »vreme je kakor v breznu«, »brezen te bo vzel« in »brezen otroče rezen« — to so znani izreki (16). Ta duh si je vzel za ženo gizdavo hči Kinberškega grofa (1); znana je tale pesmica o rešitvi nekega dekleta:

Brez'n je prišel po Lenkico.
Bila je mlada Lenkica, puvarska³ hči.
Ona je imela dvanajst vergvarjev⁴,
pa nobenega ni hot'la imet'.
Pridi, brez'n, pa vzemi Lenkico!
Prišel je brez'n in vzel Lenkico.
Imel je zvatane⁵ lase, srebrne zobe,
bele rokavič'ce, štiri črne konj'če.
Za njim je bilo dvanajst belih žovnirjev⁶,
spredi dvanajst črnih.
Ona je rekla: Ljubi ženin, pusti me v kapelico,
da od Marije slovo vzamem.
Stopila je v kapelico, prišla je bela meglica,
pa je pokrila Lenkico.
O, vi možje, nikdar ne zaupajte svojim ženam!
Beli žovnirji so ostali pri Lenkici,
črni so odšli z njim.

¹ dregne, zabode. — ² trebušček.

³ kmečka, ⁴ snubcev, ⁵ zlate, ⁶ vojakov.

VRAŽE, PRAZNE VERE IN PRILIKE V SLOVENSKIH PREGOVORIH IN REKIH

I. Šašelj

Ako leti nad hišo vran ali krokar in kriči »kra, kra«, bo zadela hišo nesreča, ker kriči »kvar, kvar«. Ako pride na pust najprej ženska v hišo, bo debela repa.

Ako se čuk spomladi večkrat oglasi, bo dobra letina.

Ako streš pajka, imaš odpustek (ker se je pajek postavljaj nad Mater božjo, češ da zna on bolje presti z nogami, kakor Marija z rokami in ga je Marija zato preklela; Belokranjska).

Ako veliki petek dežuje, bodo češplje črvice.

Bog ima v nebesih že od vekomaj nenačet hlebec kruha; če se v zakonu nikdar ne boš skregal, ga boš načel ti.

Bog je prilastil človeku pri njegovem ustvarjanju, da najlaže prestane, če spi samo tri ure na dan, kar je pa več, so si ljudje sami dodali.

Brinjeva jagoda ali zrno ima na sebi križ, zato ker je Marija z detetom Jezusom pod brinjo vedrila. Zato ima brinjev grm tudi vedno suho zemljo pod seboj.

Če bi bilo mogoče, bi se Bog kesal treh reči: ker je dal človeku prosto voljo, ker je dopustil vesoljni potop in ker vzame majhnim otrokom mater.

Če bi človek vsak dan eno glavo česna pojedel, bi imel tako dobre oči, da bi opoldan zvezde videl na nebu.

Če človek na svoj god štrukljev ne jé, ga volk požre, če sam v hosto gre.

Če greš mimo bezga, se odkrij! (Toliko je vreden v zdravilstvu.)

Če je junija rž ocvetela, ji je treba dosti dežja in toplote, da bo klasje kleno in polno zrnja.

Če je na sv. Medarda lepo — pripovedujejo o Hrvatih — ga venčajo Hrvati z zlatom, če je pa grdo, ga omečejo z blatom.

Če kažeš otroku ogledalo, da se gleda vanj, dobi gliste.

Če piješ preko mere piva in ješ čezmerno ovčje meso, oslepiš.

Če se čuk oglasi, bo mrlič v vasi.

Če se dekle pri pranju zmoči, pijanca dobi.

Če se kdo zjutraj ne umije, nosi potem njegov angel varuh ves dan vodo za njim in se joče.

Če sušca ljudje ne jedó mesa — ker ni v tem mesecu ne pust ne velika noč —, ga pa sušec jé, ker v tem mesecu potem ljudje mrjó.

Če ti hočejo čebele uiti, meči za njimi prsti, ali pa jim mahaj z rdečim pasom, pa se bodo ustavile.

Čim lepši otep katera zveže, tem lepšega ženina dobi.

Črnih malin (otrožnic) ne jej, da ne dobiš mrzlice.

Čuk ga je izpil (umrl bo).

Dekle, ki se popoldan umiva, bo dobila starega moža.

Dolenjec, če je bolan, ne gre k zdravnici, gre le k lodrici (sodčku); vince pa skuha in spravi iz trebuha.

Do poldneva nosi angel vodo za človekom.

Dva se ne smeta brisati hkrati v brisačo, da čebele ne uidejo.

Fižola je toliko vrst kakor ribniških grehov.

Fižola ne sadi na dan sv. Florijana, da ga mraz ne »pofuri« (posmodi).

Ga varajo kakor svetniki sv. Elija (ker mu nočejo povedati, kdaj je njegov god, ker bi sicer ta dan preveč treskal). Na dan sv. Elija (20. julija), pravijo, rado treska. V Beli Krajini pravijo tudi: Gre (hitro) ko Elija. Kadar pa grmi, pravijo, da se vozi sv. Elija v nebo. Pravijo pa tudi še: Sv. Elija se vozi v goreči kočiji — in: Na dan sv. Elija je dobro sejati repo, da dobro obrodi. O tem svetniku sem bil zapisal svoj čas v Beli Krajini tole pravljico: Sv. Elija je bil vojak. Ko je šel od vojakov domov, mu je prišel nasproti hudi duh v podobi njegovega najbližjega soseda. In ta ga je nalagal, da ima njegov oče z njegovo ženo otroka. Ko pride Elija domov, mu pride naproti njegov oče. Elija ga ubije. Toda ko pride v svojo hišo, spozna, da ga je hudobni duh skušal in nalagal. Zato prosi Boga, da naj mu dá puško, da bo vse hudobne duhove postreljal. Od takrat mrzi sv. Elija posebno hudobne duhove in zato tako rad »strelja«. — Na ta dan se tudi ne sme devati pod streho nobene stvari, ne mrve ne nastilja, da ne udari strela v streho.

Gospodarjevo smrt je treba naznaniti tudi čebelam. Potrkati je treba na vsaki panj in reči: Čebelice, gospodar je umrl. Če bi tega ne naredili, bi vse čebelice pomrle.

Hodi pokoncu kakor cigan v Zagrebu.

Jaz sem kakor sv. Barbara, samo za zadnjo uro. Če drugega nimajo, pa mene prosijo.

Je Herodovega rodu, ker ne pusti nikomur poleg sebe živeti.

Je pisan ko kočevski greh.

Je rdeč ko Karlovčan.

Je zapravljev ko antikrist.

Je zmerom na potu ko sv. Jurij na konju.

Kadar je pšenica zrela, je škoda uničevati vrane (ker vzame takrat vsaka vrana po en klas pšenice in ga nese v kraj, kjer pšenica ne raste, da imajo za sv. hostije). Zato pa je ob žetvi pšenice videti prav malo vran, ker gredo z doma. Nekateri pravijo, da gredo celó v Indijo.

Kadar kokoš poje (kakor petelin), gospodarja izpoje (umrl bo).

Kadar kura kriči, skrat čez streho denar nese.

Kadar ob poroki dežuje, gre bogatija skupaj.

Kako gre, kakor bi hudiman polhe gnal.

Kdor mravljišče razdira, mu mrtvemu mravljinici po glavi polzijo.

Kdor navzad hodi, svoji materi trugo meri.

Kdor ne pozna posta, temu se držijo po smrti lasje lobanje.

Kdor si reže ob petkih nohte, dobi trdne zobe.

Kdor zatira stare običaje, ga tudi Bog zatira.

Kjer ni moljev v hiši, jih imajo pa v žitnici (kjer ni pri hiši otrok, da bi kruh jedli, tam se zaredijo molji v žitu, ki ga uničujejo).

Kmet ima trikrat na leto dober »užitek« (dobro jé): O veliki noči ima dober zajtrk (ko »žegen« jé), ko je »žeganje«, kosilo, na pust pa večerjo.

Koder pada pred sv. Jurijem solica (babje pšeno, sodra), tam bo pobila po sv. Juriju toča.

Ko ležeš k počitku, odpri srajco na prsih, da bo mogel angel varuh počivati na tvojih prsih.

Kogar dim v oči peče, je coprnik.
Križ Jezusov in krona, katero so mu dali na glavo,
je bila iz akacijevega lesa.

Le bahaj z žitom in netek se ti bo uselil v hišo.
Mara za svoj dom kakor orel za Noetovo barko.
Mi kmetje smo lahko ponosni, ker bo na sodni dan
Oče nebeški stopil na našo stran, ker je bil tudi on
kmet.

Na lovu nimaš sreče s puško, s katero si streljal
psa.

Na pust ne daj kokošim nič zobati, da ne bodo
potem čez leto požrešne.

Napravi luč, sicer jo napravim jaz. Tako je rekel
Bog, preden je poslal strelo v hišo.

Ne bo nikdar iz dolga kakor ne sv. Silvester iz
starega leta.

Ne hodi k vojvodi z nosom, temveč hodi s pri-
nosom.

Neguj bukev, ta je dala Mariji zavetje, ko je
Jezusa nosila.

Nekatere kraje je Bog ustvaril samo za zverino,
tako so pusti in zapuščeni, pa so se ljudje vsilili vanje.

Nekateri človek je kakor čmrlj. Kadar zagrmi, pa
svoj med požre, ker se boji, da bi ga zadela kaka
nesreča ali bi mu kdo ukral med, ker ga ne privoščijo
nikomur.

Nikar ne obračaj noža z rezilom navzgor, ker bi
si angeli obrezali peruti.

Nikdar ne stopi pod hrast, v njega rada udari
strela, ker je pod njim vrag počival.

Oče, ki je prepustil vse svoje premoženje sinu,
ki je bil prej prav priden, poslušen in vdan, pa je
postal poslednjemu hudoben in ni maral več zanj, je rekel:
Prej nisem mogel razumeti, kako je mogoče, da so po-
stali iz angelov hudiči, o zdaj pa razumem.

O sv. Jakobu gre grozdje na božjo pot, o sv. Jer-
nejju pa nazaj pride.

O sv. Mihaelu žene hudič polhe spat.

Pod brezami rade kače gnezdiijo.

Potrpljenje je tista roža, ki je zasajena v božjem
vrtu, pa jo nebeški Oče daje porednim otrokom, da
jih pokori.

Prasca ne udari nikdar z metlo, da ne bo ikrav.

Prepelica poje: Pod podrt, pod podrt, češ pode je
treba podreti, da ne bodo imeli ljudje kje hraniti žita
in ga bodo morali puščati po njivah, potem bodo imele
prepelice zmeraj dosti hrane po polju.

Pust gre v Milan, pa ne pride leto dan.

Roji čebel, ki uidejo, gredó v Ribnico.

Rž, v jeseni iz zemlje vzklija, je krvava, v spomin
na kri pastirja Abila, ki ga je brat Kajn na ržišču ubil.

Se boš že privadil kakor Kočevar v peklu.

Se drži kakor Kurent v pratiki.

Se drži kakor sv. Marjete ptič.

Se drži (leseno) kakor tatran.

Sili kakor cigan v peklu.

Spi kakor kralj Matjaž.

Sv. Gregor (12. marca) je materi kožuh kupil.

Sv. Urban, v cerkev ukovan, ne more ne v trsje,
ne v vinski hram.

Štajerska krava in štajerska žena bi ne bila rada,
je rekla Kranjica, ker se morata obe veliko truditi,
češ Štajerci s kravo ves dan vozijo, zvečer jo pa še

pomolzejo, a žene se pa tudi veliko mučijo, nosijo
gnoj v košu itd.

Še Kristus je kruh lomil, ne rezal.

Ti tega ne boš nikdar storil kakor sv. Gregor ne
bo nikdar iz posta.

Tri mačehe so bile dobre: Ena je v mlinu od žeje
umrla, eno so o sv. Pavlu spreobrnjenem muhe ujedle,
ena je pa na peči zmrznila.

Trikrat na leto se kmetu z brade cedi: Kadar je
semenj, kadar kolje in kadar botra pogačo prinese.

Tudi svetnik mora iti vsaj toliko skozi vice, da
more uloviti v vsako pest nekaj isker.

Trtje je dobro obrezati, če se človek le poprtnika
naje (kmalu po božiču).

V aprilu dež je res božji dar iz nebes; če je pa
preveč dežja, kmet nad slabo letino godrnja.

V gaber nikdar ne trešči, zato ker ima to drevo
svoje ime po nadangelu Gabrijelu.

V soboto se ne sme prestiti, da se Mariji lasje ne
pripredejo.

V soboto sije sonce zaradi sirot, da si za nedeljo
robec operejo.

Veliki četrtek gredó zvonovi v Rim, veliko soboto
pa pridejo nazaj.

Vsak človek je na tem svetu trikrat sojen: Ko se
rodi, ko se ženi in ko umre.

Vsaka stvar le en čas trpi, je rekel Kranjec, ko je
Francoza zibal.

Vsaka pšenica ima Kriščevo podobo.

Vesoljni potop se je začel na dan sv. Medarda
(8. junija), zato ta dan tako rado dežuje in potem še
štirideset dni.

Zagotovo pride skopuh v peklu, če ne bo prej
vragu kože zmanjkalo, kamor zapisuje skopuhe.

Žajbelj je tako zdravilen, da se ga smrt boji.

Žegen se hitro popade mesa, a dolgo ne lesa (blago-
slov mesa veliko soboto je kratek, a blagoslov lesa in
butar cvetno nedeljo dolg).

STARA UMETNOST NA SLOVAŠKEM

Dr. Tine Debeljak

Ko je bila pred leti v Pragi na kraljevskem gradu
Hradčanih svetovaclavska razstava, je popolnoma
spremenila gledanje kulturnih zgodovinarjev na kato-
lištvo čeških dežel in na katoliško umetnost pred-
husitske in pohusitske baročne dobe. Baročna doba, ki
je doslej veljala za nekulturno in sramotno dobo »teme«
(Jirásek), velja odslej za najvišji razmah umetnosti,
zlasti stavbarstva in kiparstva, ki daje osnovno estet-
sko lepoto »baročni« Pragi in podeželju. Prav takega
prevratnega pomena za razumevanje umetnosti na
Slovaškem je velika razstava stare umetnosti na Slo-
vaškem, ki je še sedaj odprta v istih zgodovinskih
prostorih praških Hradčanov. Če je bistvena umetnost
čeških dežel barok, je po tej razstavi jasno, da je
bila prav takega pomena za Slovaško predhusitska
gotika. Čehi sami so poudarjali pionirski pomen te
razstave, ki pomeni prvo celotno opredelitev preobsež-
nega gradiva, ki naj dá trdne temelje za bodočo veliko
svetovno razstavo, ki naj bi bila v Pragi v letu 1945.
Razstava, ki stoji pod zaščito predsednika republike
dr. Beneša in častnim predsedništvom vse svetne in
cerkvene gosposke, ima vsedrjavni značaj, doživlja

Oton Gaspari: Gospa Sveta.

občudovanje in nedeljeno priznanje vseh domačih in tujih znanstvenikov ter je nedvomno največji kulturni dogodek letošnjega leta na Češkem.

Razstava odkriva resnično do sedaj neznan svet. Slovaška je veljala pri Čehih in tujcih samo za zakladnico žive ljudske umetnosti, pestrih folklornih in etnografskih posebnosti (noše), razbojniške romantike (Jánošík) ter živahne pravljичne domišljije (Erben, Němcova), toda razen te pristne slovaške ljudske umetnosti je ta razstava pokazala tudi monumentalno visoko umetnost cerkvá in gradov, ki doslej ni bila niti cenjena niti pravilno ocenjena. Res je, da te umetnosti ne moremo šteti za slovaško narodno, temveč je večinoma delo tujcev, zaradi česar je razstava urejena po geslu »Stara umetnost na Slovaškem« in ne morda »Stara slovaška umetnost«.

Takoj prvi oddelek, prednja soba najstarejše gotске »Vladislavove dvorane« na Hradčanih, kaže izkopanine iz starejše kamnene dobe, ki predstavljajo umetnostni izraz najstarejših prebivalcev Slovaške, kar lahko sledimo tudi preko mlajše kamnene dobe, prehodne dobe med kamneno in bronasto, dalje v bronasto in v dve železni dobi (hallstattsko in latensko). Iz te

predzgodovinske dobe je razstavljena velika množica posod, orodja, orožja, keramike, nakitov itd., urejena vidno pod spadajoča kulturna razdobja. Več spomenikov je iz poznejše rimske dobe, izkopanine iz grobov kažejo rimsko provincialno kulturo še iz časa pred preseljevanjem narodov. Potem pridejo grobovi vojakov, jezdecev, razni prstani in denarji iz dobe gradišč, v kateri so se že našli sledovi slovanskih selišč. Iz časa rimske okupacije je ohranjen že star legionarski napis, pa tudi že zelo star krščanski nagrobnik (iz 4. stoletja po Kr.). Večinoma predstavljajo to rimsko dobo sarkofagi, bronasti kipci penatov, božanstev, zlasti pa najrazličnejših novcev. Vse te dobe, predzgodovinska in rimska ter velikomoravska do 10. stoletja, torej do časa, ko je velikomoravska država sprejela krščanstvo in stopila s tem pod vpliv zapadne krščanske kulture, so dobile mesto v prednji sobi velike dvorane.

Vsa ta kultura je bila tujega izvora. Šele krščanstvo je deloma sprostilo domačega genija, da je začel oblikovati po svoji iniciativi. Sicer je bil tudi tu odločujoč tuji zapadni vpliv, zlasti solnograški. Zaradi dobre zveze z alpskimi deželami (do Dunaja odprta pot) je bila Slovaška bolj izročena vplivu latinskih duhovnikov kot pa Češka ter tako bliže zapadnemu svetu, kar je pospeševalo tudi veliko rast samostanov, benediktinskih, cistercijanskih in premonstratskih, ki so jih ustanavljali zapadni samostani. Tako je ohranjenih precej romanskih cerkvenih stavb, katerih vzore vidijo znanstveniki (V. Menzl) ob Renu, na Saškem in celó v Franciji. Iz tega časa je freska Kronanja Roberta Anjouvinca (v Spiških Vlahih) ter najstarejša freska: Oznanjenje Marijino (iz leta 1300), ki kaže še romanske črte, dasi je v tem času drugod že cvetela gotika.

Toda kakor je za Češko značilen barok, je značilna za Slovaško gotika, ki se je sicer zapoznila za dve generaciji, pa zato živela dlje kot drugod (od 1380 do 16. stoletja). Tako je tudi srce te razstave gotška cerkvena umetnost. Pravijo (dr. Hrudka), da so prvi začeli graditi v gotškem slogu nemški rudarji kolonisti, ki so gotiko prinesli z zapada. Ko stopa človek pod glavno ladjo gotске Vladislavove dvorane, ves obdan od gotških kipov, fresk, krilnih oltarjev, fotografij gotških svetišč, rezbarij in nagrobnikov, se počuti kot v najbolj pristni gotski katedrali, kjer tvori višek visoko v zraku pripeta gotška Kalvarija z velikima kipoma sv. Janeza in Marije (iz leta 1430), vzeta iz košiške cerkve, najlepše umetnine slovaške gotike. Poseben oddelek so kamniti reliefi, ki so večinoma v sadrovih odlitkih. Najbolj prevzamejo človeka čudovite figure s košiških nadvratnih reliefov, kakor n. pr. Kalvarija s prečudno zvitima telesoma razbojnikov, ki izdihavata svoji duši v roke angela in hudiča (iz konca 14. stoletja), ali pa veliki nagrobni spomenik viteza iz cerkve sv. Jurija v Bratislavi. Mogočno je zastopano gotško stensko slikarstvo, ki je posneto s posebno novo fotografsko tehniko, tako da je videti kot original;

nekaj fresk je celó podanih v originalu (rezan omet). Pasijonski ciklus, Legenda o sv. Antonu (iz 1520), o sveti Katarini, poslednja sodba itd. so motivi, ki so znani tudi v našem slikarstvu. Posebno bogastvo predstavljajo gotski krilni oltarji, razkošno opremljeni z rebzami in kipi, saj jih je na razstavi kakih dvajset, med njimi dragoceni oltarji iz Bardjejava in Banovceva. Prav tako je bogat oddelek gotskih rebz in kipov, Pietà, krucifiksov, Madon, skupin križanja, zlasti pa svetnikov (kakih 70), prav tako gotskih slik na les ter množina gotskih cerkvenih posod, krstnih kamnov, monštranc, keliho, mašnih plaščev, križev, kadilnic itd. Slovaška se je pokazala na tej razstavi kot pravi »gotški raj«, in to zlasti mesta v okrajih Spiša in Šaryša. Imena Košice, Bardjevov, Livoče, Kežmarok, Spiški Čvrtok, Spiška Sobota so najbolj pogosto omenjena; zlasti cerkev v Bardjevju je gotska zakladnica, kjer je še sedaj dvanajst gotskih krilnih oltarjev. Dr. Hrudka pravi, da je bilo v teh krajih preko šest sto gotskih krilnih oltarjev, da pa jih je ohranjenih še do sto! Neizmerno bogastvo izredne kakovosti je tako, da se mu dá primerjati gotika samo še Porenju in Belgiji! Res pa je, da je to večinoma delo tujcev, zlasti nemških kolonistov, ki so zelo radi posnemali košiško katedralo, najlepši plod slovaške gotike. Zanimivo je tudi, da so Čehi to gotiko še posebej namenoma poudarjali, kajti na Češkem je nimajo veliko, njene ostanke je uničila verska borba, husiti, ki niso bili naklonjeni cerkveni umetnosti ter so tudi v tem posnemali protestante.

Čeprav je gotika živela razmeroma dolgo, so renesančni elementi zgodaj dobili na Slovaškem domovinsko pravico, zlasti pod renesančnim ogrskim vladarjem Matijo Korvinom (kraljem Matjažem). Ta umetnost pa se je bolj kakor po cerkvah razvijala po plemiških gradovih ter največ sledov pustila v plemiških nagrobnikih. Renesansa je prihajala na Slovaško iz Italije, pa tudi preko Šlezije in Poljske, pod katero je del Slovaške tedaj pripadal. Da pa je bila renesansa na Poljskem močna, ve dobro vsak, kdor je bil kdaj v Krakovu. Tudi barok se na Slovaškem ni tako razcvetel kakor v sosednji Češki, kjer so ga gojili pobelgorski protireformačni jezuiti. Posebno močno je razgibana postava svetega Martina v bratislavski katedrali, delo najplodnejšega in najpomembnejšega baročnega kiparja v srednji Evropi, Jurija Rafaela Donnerja (na Slovaškem delal v letih 1728—1739), ki pa je prehajal — za tisto dobo zelo zgodaj — že v nekaj klasicizem. Močno je zastopano baročno slikarstvo, ne več toliko freske, temveč oltarne slike (Kracker, Palko) ter baročna umetna obrt (kelihi, relikviariji, monštrance itd., kakih sto predmetov). Pod vplivom bližine Dunaja in njegove umetnosti se je v 19. stoletju zelo razširila po slovaških gradovih umetnost empirja in klasicizma, portreti in antične pokrajine, georgikonske idile ter v poznejših letih meščanski biedermaier in predromantični realizem. S portreti narodnih buditeljev prejšnjega stoletja, zavešenih v črnino in postavljenih kot v kapelici v dvorani, kjer se je začela tridesetletna vojska z znanim metanjem skozi okno, se končuje starejša umetnost na Slovaškem.

Tej »umetni« umetnosti, nastali na Slovaškem pod tujimi, tudi neslovanskimi vplivi, se pridružuje tudi velika zbirka ljudske slovaške umetnosti, ki je v resnici slovaška, narodna. V več manjših dvorinah je razstavljen ta drobiž. To je zbirka folklorističnega blaga, slik na steklo, rezbarij, palic, piščali, panjev, ljudskih Marij, svetnikov, križev. Posebno zbirko tvorijo keramika, slovaške majolike, čutarice in sploh okraski pri hišah, poljedelskih orodjih, na blagu, krilih itd. Lektarska srca, pogače, dalje noše, domače jaslice, krožniki itd. Za zgled take ljudske umetnosti podajamo tu dve palici s figuro narodnega junaka, razbojnika in dobrotnika Jánošíka ter sliko na steklu. Še posebej se razstava ozira na slovaško meščansko umetnost, meščansko obrt, ključce, ograjo, vrče, krožnike, skledce, keramiko. Posebne oddelke tvori židovska verska in meščanska umetnost; dalje denar in kolajne in končno še srednjeveške inkunabule, to so okrašeni rokopisi, ki so jih pisali večinoma po starih samostanih.

Nekoliko obširneje sem govoril o tej razstavi iz tega razloga, ker bi jo stavil naravnost za zgled, kako bi mi Slovenci lahko prikazali sebi in tujcem celotno umetnostno bogastvo naše dežele. Zdaj je to gradivo raztreseno po naših gradovih in cerkvah in kar je izvirnega, ga dr. Stelè pravkar sistematično zbira in deloma publicira v svojih Monumentih slovenske umetnosti. Toda želel bi, da bi bilo vse umetnostno bogastvo naše dežele (posnetki fresk, odlitki umetnostnih nepremičnin, fotografije notranjosti naših cerkv, nagrobniki ter domača obrt) zbrano na enem samem prostoru in urejeno po časovnih in umetnostnih vidikih. Tragika te slovaške razstave pa je, da je vsa visoka umetnost tu je ga izvora, medtem ko imamo mi veliko domačih umetnin. Toda zdaj jo imajo za svojo materialno lastnino ter skrbé, da jo nepokvarjeno ohranijo. Eden glavnih namenov praške razstave je bil prav ta, da napravijo Slovaki račun o svoji preteklosti ter se zavedó svojega kulturnega razvoja, čeprav so ga oblikovali tuji mojstri. Akademski slikar Rabas, predsednik »Umelčke besede«, ki je razstavo priredila, je ob odpiranju poudaril to misel z besedami: »Ne dvomim, da bo razstava dala trdno in trajno osnovo za spoznavanje modernih ljudi (v tem primeru Slovakov), da računajoč z minulostjo stopajo k nalogam bodočnosti.« Naloga bodočnosti pa bo, da ustvarijo veliko svojo lastno narodno umetnost. Kar pa se ureditve razstave tiče, bi vsem zaklical z našim Vodnikom: »Prid' zidar se lès učit!«

*

Rudolf Alt: Pri Dubrovniku. Umetnik, ki je naslikal ta pokrajinski motiv iz okolice Dubrovnika, je najbolj znan po svojih sočnih akvarelih, ki kažejo zlasti stari Dunaj. Rudolf Alt (1812—1905) je posebno v svoji moški dobi veljal za enega najboljših avstrijskih slikarjev. — Naša slika kaže razrušeno kapelico, obdano z bujnim južnim rastlinjem, kakršnih je v dubrovniški okolici več. — Slika je iz Liechtensteinske galerije na Dunaju. — Muenierova slika **Dva popotna** je sama ob sebi razumljiva.

NOVE KNJIGE

Stanko Cajnk ar: Luč sveti v temi. I. zvezek zbirke *Studenci žive vode*. Založila Družba sv. Mohorja v Celju 1937. Natisnila Mohorjeva tiskarna v Celju. Str. 210. — Prva knjiga zbirke religioznih del je namenjena duhovnikom in laični inteligenci. V desetih poglavjih, ki so razdeljena na kratke članke, pisatelj nudi modernemu bralcu najpotrebnejšo snov za spoznavanje lepote krščanskih resnic in tihe sreče krščanskega življenja. Priznati je treba, da imamo Slovenci za izobražence malo primerne religiozne literature, ker po teoloških knjigah ti pač redko morejo seči. Tako n. pr. v večini katoliških izobražencev živé naprej pri spodobnosti iz šolskih let, kar jih včasih bolj moti kot pomirja. Cajnk arjeva knjiga ima prednost, da opozarja na zasilnost tvarnih (antropomorfnih) podob, s katerimi se izobraženi vernik mnogo muči. Knjigo, ki obravnava tudi mnogo perečih vprašanj sodobnosti, bodo vsebinsko kritizirali drugi. Tu hočem spregovoriti le, kako knjiga vpliva na laika. Ker pisatelj pade tako rekoč in medias res (začne kar na celem), se zdi začetek abstrakten in težak. Treba je prav za prav neke pripravljenosti in zbranosti za branje te knjige. Zato moreš knjigo le počasi brati, kar je pa tudi najbolj prav. Kmalu se bralcu pokažejo jasni obrisi. Spozna, da je vsak stavek, skoraj vsaka beseda vsebina zase, tako je namreč jezik strnjen. Iz pisatelja govori filozof in poet, predvsem pa globok vernik. Kristus je luč, ki sveti v temi, Kristus je jedro knjige in od tod naslov. Pisatelj s to lučjo osvetli vse današnje probleme (socialno in gospodarsko vprašanje, krizo kulture itd.) in posredno razgalja vse naše napake. Priznam pa, da odgovori na sodobne probleme niso tako prepričevalni, kakor n. pr. rešitve nekaterih verskih skrivnosti. Mogoče je tu zopet napaka v bralcu, ki so mu bližnje stvari pretežke. Zelo dobro pisatelj objasni izredno važno vlogo vesti. Močna so tudi poglavja o sodbi in kazni. To ali ono pojasnilo o veri bi si laik seveda še želel, a to nam morda prinesejo prihodnji zvezki. Vrednost imajo tudi jasne opombe na koncu knjige, v katerih pisatelj n. pr. zavrača materializem, govori zopet o sodbi, dalje o ideji človeške skupnosti itd. Pisatelj je za svoje delo uporabljal novo in najnovejše slovstvo. Posebnost knjige je njen slog: jezik je čist in jedrnat, pisan je nevsakdanje, moderno ter včasih zveni kakor aforizmi. Čuti se, da pisatelj z lahkoto piše. Oprema knjige (močan tisk, naslovna stran) je kar najlepša. — V koliko je knjiga kot celota vplivala name, težko povem, vem le to, da mi je nekatere verske nejasnosti za trajno povoljno obrazložila. Isto bo storila tudi mnogim, ki jih mučijo dvomi in samo čakajo pojasnil.

Leopold Stanek.

Miguel de Cervantes Saavedra: Bistromni plemič don Kihot iz Manče. Roman. IV. knjiga. Poslovenil Stanko Leben. Izdala Slovenska Matica 1937. Str. 385. — S to četrto knjigo je sedaj zaključen prevod tega starega španskega romana o don Kihotu, ki se po obsegu (nad 1400 strani) uvršča med najboljše svetovne tekste. Viteška romantika v parodiji nemirnega Cervantesa je v teh pisanih zgodbah postala simbol neminljivih in temeljnih človeških idej. Iz teh starih strani nas zre satira in humor, pa diha tudi ironija, ki se sicer roga idealizmu, toda hoče, da bi se

ob norostih tega heorizma ogreli, ne ohladili. Delo je globoko zraslo s svojim časom, toda iz teh pisanih novel, vstavkov, dogodivščin itd. govori Španec tudi v našo sodobnost. Žal, ima knjiga mnogo pravopisnih in drugih napak.

V. S.

Tone Seliškar: Pesmi pričakovanja. Izdala in založila Slovenska Matica v Ljubljani 1937. Tiskala Učiteljska tiskarna v Ljubljani. Str. 111. — Kakor zbirka sama pove, so pesmi, priobčene v tej knjigi, izbrane iz pesnikovih zbirk: »Socialne pesmi«, »Iz dnevnika komisarja za ljudsko štetje«, »Pisma iz ječe«, »Stekleno oko« in »Eros«. Te pesmi so nastale v letih 1924 do 1936. Pesnik je v izboru obdržal gornji vrstni red po času nastanka pesmi. »Socialne pesmi« je sedaj naslovil s »Človek z množico«. Ta del prinaša čustva in misli, ki jih človek, pesnik doživi v razmerju z množico bednih, zgubljenih, vseh ponižanih in razžaljenih. Najbolj spontana pesem se mi zdi zadnja v tem delu: »Pravijo«. V drugem delu, ki je obdržal prvotni naslov, spremlja pesnik komisarja za ljudsko štetje in podoživlja gorje vseh, ki jih sreča. V tretjem delu »Človek v ječi« rastejo osebna doživetja v pesem vseh trpečih. Najlepši del se mi zdi četrti »Stekleno oko«. Pesnik se spominja slepih na globoko občuten in presunljiv način. Lastno trpljenje raste v široko podobo in si je morda v pesmi udarilo pečat trajne vrednosti. Poslednji del »Človek sam s seboj« ima erotične pesmi, ki so realistične in manj posrečene. Izbor po zunanji ureditvi kakor po nastrojenju doživetij napravlja vtis enotnosti, sinteze. Oblikovno bi se dalo pesmim, ki so tako rekoč pesmi v prozi, marsikaj ugovarjati, posebno tistim, ki so brez notranjega ritma. Jezik ima večkrat lepe, nove podobe. Seliškarjeve pesmi gorja ne popisujejo samo, iz njih zveni tudi »pričakovanje« po rešitvi. A rešitev si pesnik zamišlja enostransko, za naš nazor preozko.

Leopold Stanek.

ŠOLA SE ZAČENJA

Dr. B. Dragaš

Začetek šole ni važen samo za otroka, marveč tudi za učitelja in starše. Ker mora otrok v šoli več ur čez dan samo sedeti, je prav, da mu učenje olajšamo in damo nekaj nasvetov za šolsko življenje.

Ne smemo otroku samo groziti, kako ga bo potegnil učitelj za ušesa, ampak dajati mu moramo pogum. Zategadelj ga je treba navaditi, da sedi pri mizi mirno, kakor zahteva red. Navaditi ga je treba, da posluša. To je bolj koristno in važno, kakor če ga navadimo, da zna računati in pisati že doma. Prav je, da otroka že doma navadimo na razne ročnosti, na primer, kako izrezujemo razne sličice, kako jih lepimo na papir in raznih drugih otroških vaj. Vse te reči krepijo otrokovo potrpljenje, nudijo mu priliko, da se zbere, in ga

navadijo, da se lahko uči in razumeva učno snov v šoli. Zlasti je važno, da otroka iz »usmiljenja«, ker je revež še zaspan, zjutraj ne zbudimo prepozno, zakaj tak otrok je v šoli redno raztresen. Tak šolar pride k pouku nezadostno ali slabo oblečen, prinese le polovico knjig in pridrvi povrhu ves prestrašen in blede. Tako seveda ne more slediti pouku. Niti polovico tistega ne naredi, kakor otrok, ki je pravočasno vstal, se v miru najedel, oblekel ter mirno in počasi prišel v šolo.

Otrok potrebuje deset do enajst ur spanja in zato ga je treba zelo zgodaj spraviti v posteljo. Potrebno je, da ga navadimo, da prihaja snažen v šolo. Često zahteva učitelj, da mu otroci pokažejo roke. Če pa roke in nohti niso v redu, je otrok ponižan pred vsem razredom. Otrokove roke, vobče telesna snažnost, so nekako merilo, ali je njegova mati snažna ali ne.

Malica, ki jo prinese otrok s seboj v šolo, naj bo zadostna. Ni mu treba dati posebnih reči, da bi bili drugi sošolci nevoščljivi. Kdor je že tako čuden, da želi svojim otrokom dati raznih slaščic in posebnosti, naj to naredi doma. Kdor si more privoščiti, naj dá otroku več sadja v šolo, da ga otrok lahko razdeli med revne sošolce. Na ta način navadimo otroka, da ne bo nevoščljiv in bo rad dajal od svojega tudi drugim.

Denar v rokah otroka je nevarno sredstvo. Otrok gre rad v slaščičarno in zapravi denar za slaščice, ki niso prav nič vredne, za sladolede, pokalico itd. Zato je bolje, da starši dajo otroku jed s seboj. Takoj od začetka moramo paziti, da otrok drži knjige pravilno in pazi na red in snago pri svojih rečeh. Otroci, ki zamažejo ali strgajo svoje knjige ter rišejo po njih, bodo tudi v poznejšem življenju površni in malomarni. Otrok mora imeti pred svojo knjigo spoštovanje.

Nadalje naj se otrok zgodaj nauči lepega vedenja, in sicer že doma. Otroci, ki so dobro vzgojeni, so do učitelja vljudni in dostojni. Otroci, ki so brez poguma in brez volje, tako zvanih malih mevžic, ne smemo smešiti, če česa ne znajo.

Šolsko torbo in šolske knjige je treba nositi na hrbtu, ker jih otrok laže nosi in se pravilneje drži, kakor če jih nosi v roki.

Še nekaj važnega moramo otroka navaditi: da dobro govori. Tega ga najlaže navadita oče in mati. Otrok mora dobro vedeti svoje ime, svoj priimek, ulico, kjer stanuje, in kraj. Če se pripeti kaka nezgoda, je potem starše lahko najti. V splošnem je priporočljivo, da otroka navadimo na zgodnjo samostojnost. Ni prav, če mu mora biti učitelj za deklo, služkinjo ali guvernant. Otrok se mora sam znati usekniti, obrisati si nos, sam odpeti in zapeti. To je delo staršev pred šolo in v začetku šole, ne pa drugi šolski pouk. Če se gre otrok kopat ali če gre telovaditi, se mora znati sam sleči in obleči. Otroka moramo vsak dan vprašati, ali ima svoj žepni robec. Starši ne smejo misliti, da je učitelj za to, da opravi vse to namesto njih. Če mati že doma ne more otroka navaditi na red, ali ima potem pravico, zahtevati od učitelja, naj on opravlja te osnovne reči? Učitelj ima že tako celo kopico otrok pred seboj.

Male deklice je v prvem razredu, pa tudi pozneje, treba tako počesati, da frizura ostane vsaj ves čas pouka. Hlačke in drugo otrokovo obleko je treba takoj zakrpati, če se strga. Če so starši revni, ni treba, da bi hodili otroci strgani po cesti. Napačno je oblačiti

otroka tako, da vzbuja pozornost; takega otroka sošolci ne marajo, celo zasmehujejo ga.

Če otroku te glavne pojme že v domačem krogu vlijemo v glavo, smo mu izkazali veliko uslugo in ljubezen. Otroci, ki prihaja kmalu v šolo v popolnem redu, bo imel več zaupanja do učitelja kakor nereden tovariš. Saj ima vsak človek rajši otroka, ki je reden in snažen, kakor umazanca in neredneža. Otroci gre tudi rajši v šolo, če ve, da ga njegovi sošolci ne bodo smešili.

OVOJ ZA DRUŽINSKI MOLITVENIK

E. Skalický

Letošnjo jesen izda Mohorjeva družba nov družinski molitvenik. Zanj napravimo zase ali komu za darilo ovoj iz usnja z majhnim ornamentom, ki ga vidimo tu na sliki. Kroj in vzorec sta narisana na krojni polti te številke.

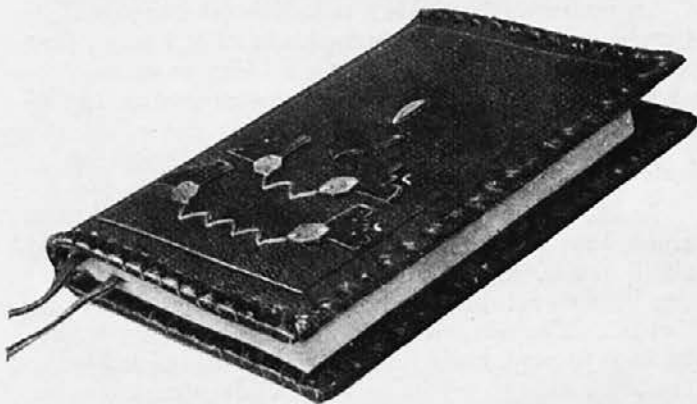
Usnje izrežemo natančno po risbi. Vzorec, ki je napravljen s prišitimi usnjenimi cveti, zvezanimi med seboj z vbodi, prerišemo na papir, ki ga položimo na desno polovico usnja, da s šilom napravimo luknjice za vbode.

Srček in nageljčke izrežemo iz usnja in jih nalepimo na ovoj, da jih laže prišijemo. Za cvetke in srček vzamemo rdeče usnje, za čaše in plamen pa svetlorjavo. Pri šivanju uporabljamo prejico iste barve kakor je usnje.

Ko je vzorec narejen, izdelamo ovoj. Podlogo iz svile režemo tako veliko kakor je usnje. Pri kraju podlogo prilepimo na ovoj s posebnim lepilom za usnje.

Na oba roba prilepimo znotraj okrog kraja 3 do 4 cm širok kos podloženega usnja, da drži knjižico v ovoju.

Okrog ovoja izsekamo majhne luknjice (pripravo za to dobimo v trgovini z železnino) in obpletemo ovoj s pol centimetra širokimi, tankimi usnjenimi trakovi.

KUHARICA

Jetrna juha.

Zarumeni v eni žlici masti nekaj koscev korenja, 5 dkg govejih ali svinjskih jeter, korenino peteršilja, eno čebulo. Ko nekoliko zarumeni, prilij 1½ l kostne juhe ali vode in kuhaj vse skupaj eno uro. Nato vse skupaj pretlači, stresi še enkrat v lonec, pridene žlico vina in ko prevre, stresi juho na opečene krušne drobtine.

Stročji fižol s korenjem.

Razgrej v kozi tri žlice olja, stresi vanje žlico drobno zrezane čebule, krožnik na rezance zrezanega korenja. Ko se korenje nekoliko zmehča, prideni žlico drobno zrezanega zelenega peteršilja in dva stroka strtega česna, prilij nekaj žlic vode, pokrij in duši do mehkega. Nato potresi z žlico moke, prilij nekaj žlic tople vode in prideni krožnik posebej kuhanega, na poševne rezine zrezanega stročjega fižola, osoli in kuhaj vse skupaj še nekaj minut. Prideni žlico kisle smetane in kisa.

Omaka iz svežega zelenega graha.

Skuhaj $\frac{1}{4}$ l zelenega graha z vejico janeža, zaru-meni v žlici masti ali olja žlico moke in ga razredči z zajemalko mrzle vode. Prideni pretlačeni grah z vodo vred in kuhaj nekaj minut. Prideni spet žlico drob-njaka ali zelenega peteršilja in žlico kisle smetane.

Kostrunovo meso z zelenjadjo.

Opraži na pol v žlici masti z nekaj koscev čebule $\frac{1}{2}$ kg kostrunovega mesa. Prideni krožnik na poševne rezine zrezanega fižola, na rezance zrezano repo in čez četrt ure prideni še krožnik na kocke zrezanega krom-pirja. Zalij s toplo vodo, osoli, pokrij in kuhaj do mehkega in postavi kot samostojno jed na mizo.

Pečeno zelje s paradižniki in gobami.

Majhno glavo zelja zreži, stresi v skledo, operi in skuha v slani vodi. Posebej praži nekaj pesti gob. Nato deni v kozo vrsto kuhanega, odcejenega zelja, nekoliko rezin slanine, gobe, dva olupljena in na plošče zrezana rdeča paradižnika in zopet zelje. Po-tresi z nastrganim bohinjskim sirom, polij z nekaj žlicami kisle smetane in postavi v pečico, da se neko-liko zapeče. Postavi jed z makaroni ali praženim rižem na mizo.

Špinača s smetano.

Oprano špinačo skuha, nekoliko odcedi, seseklaj in stresi v kozo, v kateri si razgrela za $\frac{1}{2}$ l sesekljane špinače in dve žlici kisle smetane. Osoli in jo duši ne-kaj minut. Nato primešaj še surov rumenjak in po-stavi na mizo.

Mrzli koruzni narastek.

Kuhaj deset minut v $\frac{1}{4}$ l mleka 5 dkg koruznega zdroba, ki si ga zmešala z nekaj žlicami vode. Primešaj nekoliko soli, kavno žlico sladkorja in drobno zre-zane limonove lupine (lahko tudi brez te). Ko si ga deset minut kuhala, ga dobro zmešaj in stresi v skode-lico, ki si jo poplaknila z mrzlo vodo. Postavi na hladno in potem s sadnim sokom na mizo. Ohlajenemu zdrobu, preden ga postaviš na mizo, lahko primešaš tudi stopen beljak.

Češpljeva torta.

Mešaj 8 dkg surovega masla, 4 dkg sladkorja, ru-menjak in jajce. Nato primešaj nekoliko drobno zre-zane limonove lupine, prilij $\frac{1}{8}$ l mrzlega mleka, 22 dkg moke in tri četrtine pecilnega praška. Vse narahlo pre-mešaj in stresi v dobro pomazan tortni model, razrav-naj in naloži po testu čez pol preklane češplje, ki jih prav malo potresi s sladkorjem in cimetom. Peci v srednje vroči pečici.

Brusnice z vinom.

Brusnice izberi, operi in stresi na rešeto, da se odteko. Zavri $\frac{1}{2}$ l črnega vina, mu prideni $\frac{1}{2}$ kg slad-korja in košček cimeta. V zavrelek stresi brusnice in jih kuhaj 15 do 20 minut. Še gorke stresi v pogrete steklenice in ohlajene zaveži.

Brusnice s sladkorjem.

Zavri $\frac{3}{4}$ l vode z 1 kg sladkorja in koščkom cimeta. V zavrelek stresi 3 kg brusnic, ki jih kuhaj 15 do 20 minut. Shrani kakor prejšnje.

Povidl iz češpelj.

Zrelim češpljam odstrani koščice in jih stresi v čist lonec. Kuhaj jih med večkratnim mešanjem toliko časa, da se zgosté. Vroči kuhani češpljevec stresi v vroče steklenice in ohlajenega zaveži. Ako hočeš, deni na vsak kilogram češpelj 20 dkg sladkorja in košček cimeta.

Bovla iz breskev.

Prekolji deset breskev čez polovico, jih stresi v porcelanast lonec in potresi z 25 do 30 dkg sladkorja. Nato jih pokrij in postavi na hladno. Čez dve uri jim prilij 1 do $1\frac{1}{2}$ l vina, pokrij in postavi na hladno. Preden postaviš na mizo, prilij steklenico sodavice.

Medeni punč.

Prevri v enem litru vode $\frac{1}{4}$ kg medu, precedi, prideni $\frac{1}{8}$ l ruma, sok limone in pomaranče ter vro-čega postavi na mizo.

ČARODEJEVA DELAVNICA

MNOŽENJE

Ta igra s kockami je zelo podobna »Ohlu«, le da jo igramo samo z dvema ali tremi kockami v petih krogih. Vsak rezultat je treba vpisati v poseben predal, ga tam pomnožiti s številko predala, znova vpi-sati in nazadnje po petem krogu seštetiti vse rezultate. Če kdo takoj v začetku doseže met 5 5 6, torej skupaj 16 točk, bo naravno ta rezultat takoj vpisal v V. pre-dal z vsoto 80 (5 krat 16); če pa vrže samo 2 2 3, skupaj 7 točk, se odloči za predal I., kjer se vpiše met z rezultatom 7.

Zapomni si torej: Visoke mete v višje predale, nizke rezultate v nizke rubrike, ker se ti kaj lahko primeri, da od kroga do kroga zastoj čakaš visokega meta in moraš navsezadnje prav majhne mete vstaviti v višje predale, kajti v vsak predal je mogoče vpisati samo po en met.

To igro lahko igramo tudi na »slepo«, to se pravi, da je treba v tem primeru že vnaprej določiti, v kateri predal bomo vpisali prihodnji met. Pri slepi igri je zmaga odvisna samo od sreče, pri odprti igri pa od pravilne presoje.

Primer igre z dvema kockama:

	Hostnik	Jelenec	Cestnik	Golob
I.	4	5	5	2
II.	12	10	14	14
III.	24	21	12	30
IV.	36	40	36	28
V.	60	55	25	60
	136	129	92	134

KUPOVANJE

Pri tej igri je treba razdeliti vse domine. Vsak igralec mora pred pričetkom igre zastaviti določeno vsoto. Če število domin ni razdeljivo, pustimo ostanek na kupu. Spet začne najvišji dvojček, h kateremu prilagajo igralci od leve proti desni domine. Pike se zmeraj prištevajo. Kdor doseže število 101, dobi igro in zastavo. Kdor to število prekorači, mora priložiti k zastavi 50 par. Igro je tedaj seveda treba znova začeti, pri tem pa ima tisti, ki je zgubil, prednost. Če kdo tik pred ciljem nima nobene prave domine, jo sme kupiti iz kupa za določen znesek; če pa je dosegel že 98, tega ne sme. Kupnina gre v zastavo. Vsak igralec mora seveda gledati, da svoje nizke domine prihrani za nazadnje. Če imamo visoke domine, jih čimprej odložimo, da dosežemo čimprej odločitev. Na primer če priložimo 6:6, se število premakne za dvanajst, z 88 kar na 100.

To igro lahko tudi spreminjamo in določimo drugo končno število (mogoče 151) ali pa nastavimo nagrade tudi za druge številke: na primer 51, 101, 151. Nagrade so seveda za višjo številko višje. Pri tej zadnji razdelitvi sme igralec samo pred zadnjim številom (151) kupiti eno domino. Vsak igralec, ki mora prekoračiti kako nagrajeno število, mora v zastavo plačati 50 par. Pike pri tej igri nimajo tistega pomena, kakor pri drugih igrah z dominami. Domine torej lahko poljubno polagamo na mizo, glavno je, da nekdo sproti seštevava vse pike.

A NEK D O T E

Če se komu ne ljubi.

Slavni humoristični pisatelj Mark Twain je bil znan po svoji lenobi. Če mu nista ljubezen in dolžnost potisnili peresa v roko, se ni odločil za pisanje. Ameriški pisatelj Bret Harte je dolgo čakal na neko pismo Marka Twaina. Ko ga le ni mogel dočakati, je izgubil potrpljenje in mu je po pošti poslal list papirja in znamko, da bi ga tako spomnil na pozabljeno obljubo. Namesto odgovora je čez nekaj časa dobil dopisnico z besedami: »Papir in znamko hvaležno sprejel. Pošljite mi, prosim, še ovojo.«

Popravljen pozabljenost.

Mark Twain je med drugim imel tudi to napako, da je bil čudovito raztresen ni pozabljen. Ko je nekoč šel na obisk k Harrieti Beecher-Stowe, pisateljici znane knjige Koča strica Toma, si je pozabil nadeti ovratnik in zavezati samoveznico. Ko se je vrnil, je njegova

žena seveda s strahom opazila to pomanjkljivost, ki je na obisku brez dvoma vzbudila veliko pohujšanje. Mark Twain pa je ostal čisto miren. Vzel je ovratnik in samoveznico, ju spravil v škatlo in vse skupaj poslal gospe Beecher-Stowe, pošiljki pa pridal šalljivo pismo.

Kratko, pa jedrnato.

Slavni angleški pisatelj in pesnik Oskar Wilde je bil znan po svoji odrezavosti. Nekoč ga je obiskal neki lord, ki se je mimo drugega na vse kriplje trudil tudi s pisateljstvom. Njegovi leposlovni izdelki pa kljub vsemu naporu niso pri ljudeh dosegli nobenega odziva. V svoji obupanosti se je torej obrnil na pesnika z vprašanjem, kaj naj bi vendar storil proti temu »zakletemu molčanju«. Oskar Wilde mu je odrezavo odgovoril: »Najbolje naredite, če se pridružite temu molčanju še vi.«

Izhod iz zadrege.

Slavni angleški pisatelj Rudyard Kipling je nekega dne dobil pismo, v katerem je bilo sto dinarjev in bel listek. V pismu je stalo: »Zelo spoštovani gospod! Zbiram lastnoročne podpise slavnih mož in Vas prosim, da mi pošljete svojega na priloženem lističu. Obenem Vam pošiljam nekaj denarja, navsezadnje upam, da je sto dinarjev zadosti za dve besedi.« — Kipling je takoj odposlal listek pošiljatelju nazaj. Nanj pa mu je napisal dve besedi, kakor je želel zbiratelj: »Hvaležno sprejel!« Podpisal se pa seveda ni.

*

Izkupil jo je.

Med Julijem Stettenheimom, slavnim književnikom, in nekim sitnežem se je nekega dne razvil tale kratek razgovor:

»Gospod Stettenheim, kdaj sem že z vami poslednjič govoril v Karlovih Varih?«

»Danes«, mu je s smehljajem odgovoril Stettenheim.

Po predavanju.

»Po predavanju se je govornik priklonil in tiho po prstih odšel.«

»Zakaj po prstih?«

»Da ne bi zbudil poslušalcev.«

V šoli.

Peter je bil v šoli poreden, zato ga je učitelj poklical pred šolsko desko in vprašal: »No, povej, kaj si zaslužil?«

»Gospod učitelj,« je odgovoril Peter, »saj ne ho-
dim zato v šolo, da bi kaj zaslužil, ampak zato, da bi se kaj naučil.«

Občutek za hitrost.

»Kako pa morete vedeti, s kakšno hitrostjo vozite, če nimate nobenega brzinomera na avtomobilu?«

»Čisto preprosto: če vozim trideset kilometrov, ropota zadnja streha; če vozim štirideset kilometrov, potem ropotajo blatniki, pri petdesetih kilometrih pa šklepetajo vrata.«

»In če vozite sedemdeset kilometrov?«

»Potem mi šklepetajo zobje.«

UGANKE IN MREŽE — KDO JIH RAZVEŽE

Podobnica.

(S. O., Sele. — 24 točk.)

Posetnica.

(Nace Cuderman, Tupaliče. — 10 točk.)

Špela Bontes

Pirniče

Kaj prodaja ta gospodična?

Imenik knjig.

(Tek, Ljubljana. — 29 točk.)

Finžgar: Iz modernega sveta.
Milčinski: Pravljice.
Detela: Svečnoba in senca.
Levstik: Pripovedni spisi I. zv.
Pregelj: Tolminci.
Slapšak: Turki pred Svetim Tilnom.
Podlimbarski: Gospodin Franjo.

Gostota snovi.

(Prokijon, Ljubljana. — 27 točk.)

Cink	7:16
Svinec	11:39
Železo	8:02
Platina	20:93
Steklo	2:70
Baker	8:72
Kositer	7:39
Srebro	12:15
Žveplo	2:13
Bizmut	6:92

Zvezda.

(France, Središče. — 12 točk.)

d
i u č
j p a
m e e
č p a
z s l j i k t u d e r
n e i
s t a
g o a
e j v
o

Črkovnica.

(Hostar, Ljubljana. — 8 točk.)

v a s l i j o e o d
a e g e a k e s r b
n r d o g d z v e s
u e j e t a k a e d
i p k e n o z i k l

Skrita pesem.

(Videčnik Aleksander, Celje. — 22 točk.)

Jera, pav, Sava, stan, zel,
ban, kara, kij, roj, us,
ara, Bog, čaj, ne, vol, zet,
gora, Janko, šiv, up.

Ime, konj, nos.

Uganka.

(Novi, Ljubljana. — 20 točk.)

Besedo prvo vsak pozna:
iz kraja v kraj po svetu hodi,
nobenih ne pozna mejá
in najde te, kjer koli bo! —
Beseda druga, znana spet;
posebno pa naš ženski svet
je zanjo silno, silno vnet
in tudi moški, stari, mladi —
seveda, kadar so v — paradi.
Pa skupaj deni zdaj obe,
osebo znano ti pove,
ki z njo veselje, žalost gre.

Številnica.

(Nartnik Marija, Rožni dol. — 18 točk.)

5 2 3 — 12 7 13 1 15 9 10 19 10 —
14 4 1 — 18 6 — 9 6 14 10 7 — 18 6 7 10
— 4 — 14 16 13 17 13 — 15 8 10 15 4 7
— 14 4 1 — 9 15 — 18 6 — 9 10 11 6
7 10 = ?

Ključ: 1 2 3 4 = žuželka,
5 6 7 8 9 10 11 = zadolženec,
12 13 14 = domača žival,
15 16 17 = posoda,
18 4 19 = del parnega stroja.

Mladini.

(Tratar Ivan, Javorje. — 14 točk.)

v t e i i e
e s m n n m
i e t r v s
n m k e a c
e o e r i z
p l b n a m

Deček.

(Radoš, Stari trg. — 16 točk.)

Rešitev ugank v avgustovski številki.

Posetnica. Železniški sprevodnik.
Pisatelj. Začni pri zadnjem ime-
nu. — Tavčar: Visočka kronika.

Slovenski kraji. Kovor, Kleče,
Celje, Križe, Naklo, Store, Logar, Orlje,
Kranj, Bovec, Davča, Zreče, Selca, Briše,
Rakek, Bloke, Dovje, Sledo. — Veliko
glav veliko ve.

Številnica. Ključ je v naslovu.
V vsaki vrsti je prav toliko črk, kot
jih ima naslov. Prva črka je š. Prva
številka — 8: od š osma črka nazaj je
k, od t peta črka nazaj o itd. Dobiš:

Ko v te se oziram, se zdi mi, ož reka,
da gledam življenje, usodo človeka.

Gregorčič Simon.

Sestavnica. Kamil, Oskar, Lazar,
Edbin, David, Adolf, Roman. Koledar.

Zlogovni konjiček.

Kedor je možak,
strupene se kupe ne brani,
sladke se nikdar ne vpijani,
on vedno ostane enak,
in vedno ohrani
pokoj si sladak!

Kupa življenja. S. G.

Kaj je to? Brema, Bremen, kre-
men.

Konjiček. Imeniten stan pa visoka
čast je ledena laz, po kateri človeku
rado izpodleti. S(lomšek).

Rekrutni spisec. Številke iz
višine sešete pri vsakem rekrutu in
dobljena vsota ti pove črko iz imena.
Dobiš: Dobri vojak švejk.

Pregovor. Snaga je pol zdravja.

Domine. Število pik pove črko iz
abecede. — Igra greje.

Resnica. Vzemi iz vsake besede
po dve zaporedni črki, da dobiš:

Pravice, enakosti ni pri ljudeh,
pravice, enakosti ni na grobeh,
pravica, enakost je v — grobu!

Zemljevid. Vzemi od Varaždina,
ki ima št. 1, prvo črko; od Osijeka dru-
go črko; od Celja tretjo itd., da dobiš:
V slogi je moč.

Iz pratike. Številka ti pove, ka-
tero črko vzameš iz znamenja. N. pr.:
sneg = s, mrzlo = r; sneg = e, vroče
= č itd. Dobiš: Sreča vara.

Rešitve je treba poslati do 20. vsakega meseca na naslov: Janko Moder, Dol pri Ljubljani. — Zastavljenci ugank naj pošiljajo tudi vse rokopise na isti naslov.

LISTNICA UREDNIŠTVA

(Odgovore mladim piše profesor in pesnik Leopold Stanek.)

Fr. D. Pošiljaš dve pesmi. Pesem »Nocoj« se bere tekoče, ima lepo misel in tudi zgrajena je dobro. Izogibati bi se moral le preveč obrabljenih izrazov (daljni, rože itd.), ki nam ravno zaradi tega ne povedo več mnogo. Pesem bi mogoče prinesel kakšen dijaški list. Druga, »Nagelj«, je ljubavna in je slabša, posebno še jezikovno, v slogu. Piši takšne, kakršna je prva, a išči novih motivov! V ostalem mi je tvoje zmožnosti po dveh, najbrž prvih pesmih težko soditi.

Mil. J., Sv. Lovrenc na Pohorju. Tvojih pesmi je štirinajst. Večina jih je ljubavnih. Za vse velja ista ocena: to niso pesmi, ki morajo vendar biti več kot golo popisovanje — recimo petošolske ljubezni. To popisovanje je pri tebi še oblikovno popolnoma slabo in to v zgradbi in v jeziku. Sodim, da poslano ni za javnost, ampak za dnevnik, ki si ga piše v spomin! Če bi že bil vabljen ta ali oni motiv, pa je popolnoma nepesniško obdelan. Zdi se mi, da ne boš še kmalu zadel, kaj je pesem. V splošnem se lotevaš tudi zelo delikatnih motivov (n. pr. nesrečna ljubezen, nočno gostilniško življenje i. dr.), poleg tega pa je vse to še pesniško nedoživeto, tako da vzbuja več smeha kot lepih čustev. Saj ti bo znano, da je od vzvišenega do smešnega le korak razdalje. Ker te mika upodabljati življenje, bi kvečjemu kaj uspel v nevezani besedi. Edina boljša pesem bi bila mogoče »V dolini«, ki je pisana v narodnem tonu, a to zopet tako, da mi zazvenijo znani stihovi z znanim motivom vred. Nekje praviš v pesmi, da je nesrečna ljubezen rodila zgubljenega poeta. No, ko se to čustvo poleže, bo, upam, tudi pesmi kraj... Zaman sem skušal »popraviti« kakšno pesem. V preteklem stoletju je bilo v slovenski književnosti že malo tako slabih verzifikacij. V pesmi »Radolnici« je na koncu vsaj neka misel, a ta je edina. Vse ostalo je prozaično jecljanje. O ritmu, rimi seveda nimaš pojma, čeprav ju uporabljaš. Isto velja o izražanju, saj je jezik poln slovničnih napak (tudi ločila). Zamerim ti celo to, da strojepis niti prebral niti popravil nisi. Sodim, da se v pisani besedi nisi mnogo izobraževal, kar ni nobeno zlo, vendar moraš razumeti, četudi si preprost človek, da ni vsak za vse in da ima »Mladika« svoje poslanstvo, ki zahteva neko višino. Pa oprost! Zanimala bi me tvoja lastna sodba o napisanih pesmih. Tvoje odkrito pismo bi mogoče nudilo kakšnemu pravemu pesniku lep motiv... Pesmi pa so ponoven dokaz, kako daleč je kultura pri nas že prodrla! Da se torej razumeva: pesmi ti ne bo priobčil noben list, nikar se torej ne muči z njimi! Rajši vzemi v roke zbirko lepih slovenskih poezij, beri jih in si krajšaj čas!

R. D., Divolje. Tvoja črtica »Ob materinem grobu« mi tudi marsikaj pove. Najprej sem se jezil nad popolnoma nečitljivo pisavo. Jezik ti že ni več čista slovenščina, pri mešani so hrvatski izrazi. Mogoče na ta način počasi le dobimo jugoslovanščino! Črtica je neverjetno sentimentalna: še naši srednješolci napišejo malo takšnih. Iz poslanega posnamem, da si preprost človek, ki ti je samo v čast, da ne pozabiš slovenske besedne umetnosti — le bolje bo, da jo zvesto prebiraš kot pa pišeš. Tudi tako bo domovina ponosna nate, saj lahko mnogo storiš zanjo! Tudi ti razumi, da ni vsak za vse! Spoštujem tvoje lepo čustvo in doživljanje, kar pa še ni dovolj za pisatelja. Zate je črtica gotovo uspeh, a za naš list ni. Mogoče bi šla za vse svete v kakem časopisu, a bi ji bilo treba prej izpiliti jezik.

Rhythmos, Slave sin (!), Fr. P., Celje. Poslal si prvi del povesti »Usoda življenja«, ki naj bi izšla po tvojem v letu 1938 kot redna publikacija članov Mohorjeve družbe. Honorarja nočeš. Pri oceni naj upoštevam, da si šele — tretješolec, star štirinajst let. Želiš, da povest založimo in s tem napravimo iz tebe najmlajšega pisatelja vseh dob (!). Ako jo založimo, si smemo biti svesti tvoje hvale itd. itd. Prvič: redne publikacije za prihodnje leto so že popolnoma pripravljene, v glavnem so tudi dela za leto 1939 že izbrana. Dalje vedi, da ti vsaka založba honorar rada izplača, samo če delo to zasluži. Smešna je zahteva, naj se pri delu upošteva tvoja mladost. Ti bi nam bil hvaležen, a bralci Mohorjani gotovo ne in nje moramo vendar imeti v mislih. Zaletelost se mi zdi, da hočeš s prvim proizvodom med »nebeščane«. Moj dragi, dolgo traja (posebno še pri nas!), preden prideš do založnika svojega dela! Razumi, da je genij — pridnost, to se pravi, še pri velikih umetnikih

moremo zaznati njihov razvoj. Tvoja prva pot bi torej bila, da začneš pri dijaških listih. Priznam, da sta tvoje pismo in ves uvod v povest zanimiva, rad priznam, da je začetek povesti za tretješolca jezikovno odličan, da je opazovanje in opisovanje izvrstno, pozneje pa je povest v vseh ozirih vedno slabša. Vidi se, da si se lotil pretežkega bremena. Predmet povesti je zelo malo pomemben, takih zgodb imamo na tucate. Popisovanje priča o nedoživetosti; resničnost ti je še zelo odmaknjena in je pripovedovanje le privzeto, šolsko. Saj se povest bere kot pravljica (n. pr.: mati in sin sta morala mnogo delati — namesto da bi popisoval delo samo!); povest je pisana v slogu nalog. Ker je pa vsaj to dobro in imaš zmožnost kombiniranja, ti svetujem, da pridno pišeš v dijaške liste, ki jih je povsod dosti. Moraš razumeti, da nezrelo sadje ni za večji trg! Beri mnogo! Povest nadaljuj, a vedi, da bo še urednik dijaškega lista imel dovolj dela z njo. Tvoja opozorila bralcu veljajo že od nekdaj in to za branje vseh proizvodov.

Vsem. Uredništvo tu obdelanih in zavrnjenih rokopisov ne hrani, če pisec tega posebej ne zahteva, sicer gre vse v koš! Rokopise vrača samo, če je priložena znamka!

KAKO ZNAŠ ZEMLJEPIS?

»Algemeen Handelsblad« iz leta 1934 prinaša poročilo Claude Farrère o razgovoru s pokojnim belgijskim kraljem Albertom, ki ostro osvetljuje versajsko pogodbo. Farrère pripoveduje: Vprašal sem kralja, če ni velikemu delu evropskih težav krivo zemljepisno neznanje različnih soudeležencev pri versajski pogodbi. »Različnih?« je naglasil kralj Albert posmehljivo. »Recite rajši, vseh! Pomislite, nekdo, ki je prišel od onstran Kanala, je govoril z menoj o Eupen-Malmedyju in rekel dobesedno: »Vašemu Veličanstvu smo že priznali Verviers na desnem bregu Rena!« (Verviers je v Belgiji, torej na levem bregu Rena, bolje: na desnem bregu Maase!).

Zemljepisno neznanje angleških državnikov je že večkrat želo presenečenje. William Martin poroča, da Edward Grey v enournem pogovoru z nekim inozemskim diplomatom ni mogel priti do zaključka. Končno si je inozemec prišel na jasno, da je Sir Edward zamenjal Perzijski zaliv z Rdečim morjem. Poleg tega je bil angleški zunanji minister dalje časa mnenja, da izliv Rena leži v Nemčiji (ne na Nizozemskem!).

UGANKARJEM

REŠILCI UGANK IZ AVGUSTOVSKÉ STEVILKE

Vseh 200 točk so dosegli: Golnar Franc, Zorec Alojzij, Cistercijski samostan Stična, Erjavec Malka, Jeraša Janez, Demšar Viktor, Petelin Francka, Petelin Mimica, Kocmur Pavla, Lukovšek Ivanka, Modrinjak France, Rošker Justina, župnijski urad Pišce, Jeglič Stanko, Kalan Luka, Zajec Lojze, Pogačnik Kristo, Kržišnik Helena, Kržišnik Angela, Gros Ančka, Baša Lenčka, Kalan Minka.

Videnšek Ana (101), Debevec Krista (125), Papler Julka (140), Bulovec Ivo (159), Trebše Alojzij (160), Imperl Peter (160), Cuderman Ignacij (140), Mlakar Jožef (159), Sodja Franc (159), Cesar Anton (159), Kiferle Danica (160), Aleš Franc (164).

Nartnik Marija (70).

Izžrebani so bili: Za prvo nagrado: Kalan Luka, Ljubljana, Vidovdanska c. 2. Za drugo nagrado: Imperl Peter, Sevnica 204; Bulovec Ivo, Radovljica. Za tretjo nagrado: Lukovšek Ivanka, Javorje, Poljane nad Škofjo Loko; Petelin Mimica, učiteljica, Ribnica na Dolenjskem; Aleš Franc, Ljubljana, Sv. Petra nasip 51.

POMENKI

K. P., Kranj. Pravilna številka bi morala potem biti 162, kajne?

Nartnik Marija, Rožni dol. Rajši imam bolj preproste, pa duhovite uganke. Takih mi pošlji!

RAZPIS NAGRAD ZA SEPTEMBER

Za prvo nagrado: obtežilnik za pisma. Za drugo nagrado: dve knjižni nagradi iz Mohorjeve založbe v vrednosti po 30 din. Za tretjo nagrado: tri knjižne nagrade iz Mohorjeve založbe v vrednosti po 20 din.

Prepričanje gospe Ivanke.

Dobra ali zanikrna gospodinja se najlažje spozna po njenem perilu. Vsaka gospodinja ima dandanes lahko lepo belo, pa trdno perilo. Seve ga mora prati le s terpentinovim milom Zlatorog, ki ima: 1. veliko izdatnost, 2. nedosežno čistilno moč, 3. daje obilno gosto belo peno in 4. deluje obzirno in hitro.

Zlatorog ovo TERPENTINOVNO MILO

ŠOLSKE KNJIGE

za osnovne, meščanske, srednje, strokovne in višje šole, dobre pomožne učne knjige za vse predmete v veliki izbiri

ŠOLSKE POTREBŠČINE

kakor svinčnike, peresa, radirke, ravnila, risarske potrebščine, razne zveske, aktovke itd. Vam nudi po niskih cenah

KNJIGARNA
MOHORJEVE TISKARNE

*Celje, Prešernova ulica 17
Ljubljana, Miklošičeva cesta 19*

HRANILNICA DRAVSKE BANOVINE
CELJE • LJUBLJANA • MARIBOR

Obrestna mera za vloge znaša do 5%

Za vloge in obresti jamči Dravska banovina z vsem premoženjem in vso davčno močjo!